

SKUPŠČINA ŠTUDENTOV AGRONOMIJE IN ŽIVILSKJE TEHNOLOGIJE

23. maja so imeli študentje agronomije in živilske tehnologije svojo redno letno skupščino. Na njej pa je sodelovalo le okrog 20 odstotkov vseh vpisanih študentov. Nezainteresiranost študentov iz leta v leto narašča. Ob tem se vsiljuje misel, ali je študij na obeh oddelkih res tako poln in izdelan, da so študentje z njim lahko zadovoljni.

Diskusija se je razvila že ob poročilu predsednika, ko je šlo za vprašanje nekaterih predmetov na oddelkih. Pogovarjali so se tudi o kvaliteti pouka. Rezultati ankete, ki jo bodo pripravili, naj bi pokazali, kaj študente zanima in kaj jih v sedanjem programu ovira. Na skupščini so obravnavali tudi problem knjižnic; odločili so se za oddelčne knjižnice. Dekan je v svojem poročilu povedal prisotnim, da bo na fakulteti ustanovljena tiskovna komisija, ki bo skrbela za izdajanje ustrezne literature. Omenil je tudi problem nedograjene fakultete pod Rožnikom. Njen skelet stoji namreč že nekaj let nedotaknjen, in skupščina se je zavzela, naj ga čimprej dogradijo. Na skupščini je bil tudi izvoljen nov IO ŠS AG ZT.

(po ŠD)

O DELOVANJU ŠS MEDICINSKE FAKULTETE

Od lanske letošnje skupščine študentov MF so si posamezne komisije prizadevale uresničiti sklepe, ki so bili sprejeti na njej – to jim je bolj ali manj uspelo. Predvsem so se posvetili problematiki, ki je za delo in odnose na fakulteti najvažnejše: to je gradnja novega poslopija medicinske fakultete. Po skupščini so delali na različnih področjih: razpravljali so o študentskem amandmaju, sodelovali pri informativnem dnevu za srednješolce, sodelovali v komisiji za integracijo medicinske fakultete in kliničnega centra, ustanovili so socialno-ekonomsko komisijo (enkratna podpora agroženim študentom v znesku 200 din), aktivna je bila športna komisija, razpravljali so o problemih študija v prvem letniku, komisija za skripta je izdala skripta za študente, gradbena komisija je pripravila predlog o študentskih prostorih itd. Študentje imajo svoje predstavnike v skoraj vseh samoupravnih organih fakultete.

IL – po ŠD)

ŽIVLJENJSKI STROŠKI MARIBORSKIH ŠTUDENTOV V LJUBLJANI

Študentski dnevnik je v svoji 47. številki objavil podatke o življenjskih stroških mariborskih študentov, ki študirajo v Ljubljani. Kot je pokazala anketa, je povprečna poraba mariborskega študenta 1015 din na mesec. Povprečna štipendija pa znaša 685 din. Prejema jo 41 % vpisanih študentov. 27 % štipendij prejema od izobraževalne skupnosti, 54 % od organizacij združenega dela, 19 % od drugod. Starši vzdržujejo 79 % študentov, 21 % pa se jih preživlja s štipendijo ali z delom pri študentskem servisu. Kje stanujejo? Večina stanuje v privatnih sobah (48,7 %) in plačujejo za sobo v povprečju 280 din mesečno. V študentskem naselju stanuje le 17 % študentov. Ostalih 34,3 % študentov pa stanuje pri sorodnikih ali drugje.

Anketo je izvedla socialno-ekonomska komisija pri klubu mariborskih študentov.

Študentska založba pri študentskem kulturnem centru je izdala svoje četrto delo, to je pesniški poster:

MIHA AVANZO: KAKO NAPIŠEŠ PESMICO

dobite ga po knjigarnah ali pa v prostorih škuc-a

SESTANEK ŠTUDIJSKE KOMISIJE FF

22. maja je bil sestanek študijske komisije filozofske fakultete. Poglejmo, kaj se je dogajalo:

1. Predlog enoletne srednjepolitične šole pri CK ZKS, da bi se njeni diplomanti brez sprejemnega izpita lahko vpisovali na FF, je študijska komisija sprejela v tej obliki, da prost vpis velja za študijsko skupino filozofija-sociologija. Ker slušatelji srednjepolitične šole pred vpisom na to šolo končajo tudi eno od poklicnih ali drugih srednjih šol, lahko ostale študijske skupine na FF vpišujejo po dosedaj veljavnih določilih.

2. Razprava o možnostih za nadaljnje razvijanje izrednega študija na FF je pokazala, da je potrebno najprej in predvsem izboljšati delovne razmere izrednih študentov (študijski dopusti ipd.) in jih tudi finančno stimulirati (štipendije, povrnitev potnih stroškov...). FF s številčno velikimi in finančno šibkimi oddelki bi za razvijanje izrednega študija potrebovala dodatna sredstva (npr. za tiskanje in razpošiljanje predavanj, „dopisno šolanje“).

3. Svet za znanstveno delo v obojenih silah SFRJ je predlagal, naj bi se na fakultete uvedlo študijske usmeritve oziroma znanstvene discipline, ki bi obravnavale vojno problematiko (to velja posebno za podiplomski študij); v komisije za ocenjevanje tovrstnih znanstvenih del naj bi imenovali vsaj po enega vojaškega strokovnjaka. Na drugi predlog FF nima načelnih pripomb, za uvedbo vojaških študijskih usmeritev na to fakulteto pa ne vidi zadostnih razlogov in možnosti.

4. Tajništvo FF se bo pri centru za razvoj univerze seznanilo z metodologijo za anketiranje študentov o študiju in profesorjih. Mnenja študentov je treba začeti zbirati na bolj organiziran način.

VZ

INFORMACIJE

VRBAS 73

Osemnajstega in devetnajstega maja je bil v vojvodinskem mestu Vrbasu že peti majski festival poezije mladih iz Jugoslavije. Na razpis se je prijavilo 276 mladih pesnikov, komisija, ki ji je predsedoval Oskar Davičo, jih je izbrala trindvajset, ki so bili vabljeni v Vrbas. Iz naše republike sta šla na festival Franci Černigoj, ki ga verjetno ni treba posebej predstavljati, saj že dalj časa objavlja po literarnih revijah, ter Boris Mazalin iz Sečovelj; zanj je bilo sodelovanje na festivalu pesniški debut. Mazalin je za pesem o don Kihotu (objavljamo jo v tej številki Tribune), ki je bila v resnici ena najboljših, kar smo jih slišali na festivalu, prejel tretjo nagrado.

Organizacija festivala, ki ga financira Industrijsko-prehrabeni kombinat Vrbas, je zelo dobra. Prvi dan udeleženci berejo pesmi po šolah in tovarnah (vsakdo bere svoje pesmi v svojem jeziku: slovenskem, madežarskem, madžarskem, srbohrvaškem ali rusinskem). Drugega dne je znova na vrsti srečanje s šolarji, za tem pa simpozij kritike. Zvečer se na zaključni prireditvi obiskovalcem v Domu kulture predstavijo najprej zmagovalci vseh doslejšnjih festivalov in potem ostali. Nagrade, ki jih na koncu podeli Davičo, so: dvesto tisoč za prvo, sto za drugo in petdeset za tretje mesto.

Kakovost poezije, predstavljene na festivalu, je zelo različna. Dosti je tudi takih pesmi, v katerih so kake mrtve ptice ali po oblaki in se ne ve natančno, zakaj je hrepenjenje tako silno; pa – bo že šla mimo karavana.

Organizacijski odbor festivala vsako leto natisne tudi katalog s pesmi vseh sodelujočih.

ZD

POZOR!

S to številko se Tribuna do jeseni poslavlja od vas. V septembru bo sedanje uredništvo pripravilo še eno številko, učakali pa boste še Antologijo Tribunine poezije in posebno izdajo z izborom tekstov iz fakultetnih glasil v zadnjih dveh letih – potem pa vas bo zabavalo novo uredništvo. Če greste na morje, se pazite morskih psov. Agencije sporočajo, da bodo letos zaradi sončnih peg še posebej nevarni. Hej, hej!

SEJA UO RISK: ŠTIPENDIJE IN POSOJILA

29. maja je bila seja upravnega odbora sklada za štipendije in posojila pri RISK-u. Sprejeli so razpis za štipendije na višjih in visokih šolah. Pogoji so v glavnem isti kot lani (cenzus pa je ostal 900 din), le da se favorizira predvsem pedagoške študijske smeri. Študentje smo protestirali proti taki odločitvi. Tako bi se po eni strani delalo krivico ostalim študentom, ki zaradi tega ne bodo dobili štipendije, pa bi jo bili po kriterijih upravičeni dobiti. Povečujemo socialno diferenciacijo! Drug moment pa je učinkovitost take politike, kajti višina življenjskih stroškov ostaja enaka, in bodo zato štipendije na izredno nizki ravni (tudi 200 ali 300 din). Kdo bo še sprejmal štipendije v taki višini in se vezal s pogodbo za toliko let?

JZ

REPUBLIŠKA KONFERENCA ZVEZE SKUPNOSTI ŠTUDENTOV SLOVENIJE

12. t. m. bo četrta seja republiške konference Zveze skupnosti študentov Slovenije. Na njej bodo podali kratek pregled dosedanjega dela republiške konference in njenih organov ter podali napotke za nadaljnje delo. Ostale točke dnevnega reda so: Univerza v Mariboru, splošni ljudski odpor in razno.

LITERARNO POPOLDNE V KRIŽANKAH

V okviru Mladinskega kulturnega tedna je bila v Križankah že tradicionalna prireditev sodelavcev Mladih pot. Letos se je poslušalcem pri pogrnjenih in obloženih mizicah na Peklenem dvorišču predstavilo šest mladih pesnikov, ki skušajo spet spraviti v življenje nekdanjo literarno prilogo Mladine. Poezija je bila nenavadno različna pa zanimiva. Tako nestrpnost pričakujemo Mlada pota.

MA

DOBILI SMO, DA OCENIMO:

Založba Lipa + Založništvo tržaškega tiska:

Pesniški listi:

11 Bogomil Fatur
12 Bogdana Herman
13 Marij Cuk

Založba Lipa:

Janko Perat: Poida
Študentska založba, Ljubljana:
Ivo Svetina: Heliks in Tibija
Miha Avanzo: Kako napišeš pesmico (pesniški poster)

Nadaljevanje na 4. strani

Bye - bye

Skoraj zaključeni letnik Tribune bi se pravzaprav moral po lašati s kakšnim konkretnije opravljenim delom, čeprav je bilo na razpolago komaj nekaj več kot šest mesecev (prva številka je izšla 22. novembra lani). Zato letnik nasploh postavlja vprašanje, koliko je bilo mogoče izpolniti zastavljeni koncept. Najbrž bi se sporekli z nekaterimi prenapeteži, ki so koncept razumeli kot kopico obljub, ne pa kot preizkušanje možnosti. Ali pa so v njem videli *svoje* želje. Da bi funkcionirali, kajpak! Danes je mamljivo *imeti svoj posebni prostor, svoje posebne nasprotnike in privrženke*. Mamljivo je ne gledati nase od zunaj, ne biti v sporu sam s sabo. In še bolj — misliti atraktivno, da bi se naklada večala. Ostali smo pri revnih petih tisočakah in brez možnosti, da bi si v reklamne namene privoščili prepoved. Kako pa bi si sploh mogli dovoliti podvig v nakladi, če *še danes ne vemo*, koliko denarja bomo dobili za letos. V stanju, ko imamo z enim izvodom 0,60 dinarja izgube, če upoštevamo samo tiskarske stroške. Koncept navkljub zagotovilom tiskovnega sveta pri RK SZDL *finančno* ni uspel — vsem preljubim birokratom se je z direktorskimi plačami in lepimi subvencijami lahko boriti za *idejnost, marksizem, politično zavest* in druge lepe stvari, ki so komunistične zaradi tega, ker je z njimi ukinjena vrednost denarja (in jih torej ni treba financirati). Garaža pri Kinoteki seveda bolj marksistično (beri — uspešno) razrešuje vprašanja — sicer pa so ta vprašanja smešna. Lahko smo samo veseli, da ni šlo še slabše.

So namreč še pomembnejše stvari. Recimo polletna parada za reformiranje univerze. Vesela popevka („in sveto verjame, da bo šel v nebesa“), ne da bi se na univerzi razen užaljenosti poznalo kaj bistvenega. Prva stopnja reformiranja ne more biti tista radikalna „družbena sprememba“, ker je družba že doživela take spremembe, od katerih univerza ni pobrala kdove koliko. Med drugim tudi kompjuterizacijo, poznamo pa neko obsežno raziskavo, ki so jo preračunavali peš, ker se nekako ni dala programirati. Da seveda ne omenim famoznih vpisnih anket, kjer je cvet slovenskega naroda — univerza — odpovedala pri čisto začetniški finti. Tako je radikalna „družbena sprememba“ šla (vsaj v nekaj primerih) mimo univerze. S socialno „družbeno spremembo“ smo se seznanili takoj potem, ko smo videli vpisne rezultate. Z revolucionarnimi strukturnimi spremembami je gotovo nastopila medicinska fakulteta: „33-krat več je otrok staršev z visoko izobrazbo, kot otrok polkvalificiranih delavcev“ (N. Mlakar o tem poroča v 15. številki). Krik o potrebi splošne družbene spremembe, ki da je nujni pogoj za spremembo univerze, se zdi pri nekaterih konkretnih nalogah na univerzi enostavno zavzemanje za privilegije. Sprašati se je treba, zakaj smo ostali pri delovni emancipaciji študenta na mrtvi točki. Demonstrirajoči subjekti so postavljeni pred patriarhalni univerzitetni režim, ne da bi jim konjičarske izkušnje karkoli bistveno pomagale. Po isti logiki se je v širši družbi razvila prostitucija, da bi zakon ostal prisila.

Niti najmanj ne pričakujem, da bo dala Tribuna kak odlašujoč recept za vse skupaj. Če tega ni sposobna vsa ta horda pedagoških delavcev in razvojnih institucij na univerzi, potem ostane častna naloga izključno na ramenih študentov v *konkretnem študijskem odnosu*. Tribuna deluje politično, ne pa *namesto* koga drugega. O političnih vprašanjih reforme univerze je uredništvo *hotelo* spregovoriti v spmem razgovoru o idejnem razčiščevanju na naši univerzi. S strpnejšim preiskovanjem konfuzeznega gradiva je pa vendarle mogoče videti, da ne gre za navadno redukcijo tega vprašanja na „spor med CK ZKS in FSPN“. Pripisovanje slabih namenov je stvar posameznikovega interesa, posebej, če je v isti številki poudarjena marginalnost takega konflikta (za katerega pravi — avtorizirano — Gojko Stanič: „Med FSPN in CK je prišlo do večjega nezaupanja takrat, ko so začeli sprejemati na fakulteto ljudi, s katerimi se nismo strinjali.“ Iz pogovora v 16. številki in pol, ker da gre „za položaj družboslovja in znanosti sploh“. Nobena funkcionalna povezava visokega šolstva z obstoječim gospodarstvom tega položaja ne bo rešila sama od sebe, ker to ni vprašanje emancipacije znanosti, ampak emancipacije študentov kot profesorjev. Nobena od zunaj izrečena in sprejeta ali ne kritika ne bo razrešila tega klobčiča, če se ne bo *bistveno* spremenil odnos med profesorjem in študentom: spodbujanje akademske svobode utegne ostati v obstoječem, kajti za njegovo preseganje je treba obuditi avtentično *preživljanje* znanosti in študija kot delo, ne pa kot nerazumljeno nujnost — in Bojko Bučar je razumel kritiko kot „kritiko s strani političnih struktur, ne pa kot notranjo mujo študija“. Usodna

redukcija, ki pa navsezadnje ne zadeva problemskega jedra — je redukcija na politično relevantno. Naj „marksisti“ premislijo, koliko opozarjanje na to „objektivno“ pomeni kavčičevstvo ali pa podpora kavčičevstvu. Pri razpravah o idejni usmeritvi univerze bi namreč vsaka ne-radikalna kritika družbe in s tem tudi politične oblasti pomenila izgubljen boj za marksizem ali obratno (formulacija se s svojo izrabljenostjo že približuje frazi), marksizem je radikalna kritika družbe in s tem tudi nekakega „kavčičevstva“.

Toda tudi to je neke mere nebstveno, kajti želel sem povzeti nekaj konkretnih zahtev za spremembo univerze, eksplicitno ali implicitno zapisanih v letošnjih številkah. Brez dvoma je bilo osrednje, toda le redko problematizirano in nikoli zapisano vprašanje fakultetnih statutow. Samo vprašanje normiranja že obstoječega? Videli smo, da vse fakultete z univerzitetno administracijo vred bolehajo za pomanjkanjem svojega *smotra*. Kako si je mogoče drugače razlagati krizo razvojnega centra na univerzi? Neki profesor z medicinske fakultete (ne spomnim se njegovega imena) je pred kakšnim letom zavmil predlog za študentskega prorektorja z bistrim sklepanjem, da se za tem prav gotovo skrivajo podobne tendence, kot so botrovale izvolitvi Zvonimirja Čička. Skupaj s številnimi podobnimi „prigodami“ je to zelo ilustrativna anekdota. Namreč odpor, da bi študentje igrali pomembnejšo vlogo pri oblikovanju odnosov na univerzi. To so tiste „antisamoupravne sile“, ki delu univerzitetnih delavcev (študentje *delajo*, pa čeprav študij priznamo za delo ali ne — sprašujemo se lahko le o *odtujenosti* njihovega dela) oporekajo pravico *biti subjekt*. In potem je „antisamoupraven“ tudi ves sistem študentske participacije, ki samo skriva dejansko stanje brezbrizja med študenti in ni sposoben rešiti niti najosnovnejših konfliktov. Odločanje o v že-dani-sistem — postavljenih vprašanjih je toliko samoupravno, kolikor je mula lipicanec (in sicer tisti, ki ga je dobil šah). V nesmotnosti naše univerze bi bila eksperimentalna iniciativa s strani študentov pravo bogastvo. Študij bi se lahko tudi zunanje potrdil kot delo, če ga ne bi uklepala patriarhalna merila preživele hierarhije, ki študenta meri po profesorju. V takih okvirih je prevelika starost profesorjev zastarelost družbenih odnosov. V ponovnih poskusih, da bi se vsebinska odgovornost za družbeno opredeljevanje študentov prenesla v tako imenovani „pedagoški del“ študijskega procesa, vidim samo abortirani model prej omenjene tradicionalne hierarhije, radikalizacijo že obstoječega in iz buržoaznega obdobja prevzetega stanja. Ob številnih zagovarjanjih na Marxa in marksizem ta tipično idealistična teza pozablja na čisto samo zammrano misel, „da morajo tudi vzgojitelji biti vzgajani“ in to ne od prejšnjih vzgojiteljev, kajti to bi pripeljalo do tiste delitve družbe v nadrejene in podrejene, niti od enkrat za vselej določenega sistema „vrednost“, ampak od prakse, kar pa je v univerzitetnem okolju kritični (študijski) program. Sicer pa je tudi to nepomembno, sicer bi se v tretiranju teh vprašanj poznala vsaj kakšna sled naših že izrečenih pripomb.

Kako nepomembna so taka razmišljanja se kaže tudi po tem, da so razprave o večjem angažmaju mlade generacije (rekel bi, da je potrebna tudi večja zavzetost „stare“ generacije; takšno nesmiselno diferenciacijo narekuje pridevek „mlada“) prej pomenile marginalne prepire, ki so pustili ob vseh apelih in odgovornostih študentsko organizacijo še vedno tako, kot je bila doslej; da je danes vsa pozornost in vsa obveznost tretje konference ZKJ prenesena na organizacijska vprašanja in to ne osrednja. Niti en funkcionar naše organizacije si ni upal zapisati v Tribuno o tem karkoli, še material z mariborske konference ZSS smo si morali izboriti. Ljudem, ki ne pišejo, po pravilu ne gre zaupati, in v tem je tudi nezaupnica Tribune našemu izvršnemu odboru.

Vse to je povezano z nezdravo situacijo v Zvezi študentov Jugoslavije, kjer se je strahotno mnogo govorilo z jezikom tretje konference ZKJ, v isti sapi pa so vsi ti vrli fantje postavili svoje opredelitve na laž, ker od konference niso napravili prav ničesar. Prilagodljivost, kajne. Hkrati pa je mogoče govoriti o vedno bolj padajoči trdnosti vezi med posameznimi univerzitetnimi centri, tako da APZ Tone Tomšič ne more napraviti turneje po Jugoslaviji, lahko pa gre v ZDA in poje za kmečko ohcet. Naša skupna številka s Student-

V nedeljski izdaji Dela (27. 5. 1973) je na drugi strani objavljen članek z naslovom Ohcet pa taka, kjer sta Niko Lapajne in Branko Podobnik. Članek vsebuje netočne in lažne trditve.

Trditve, da so študentje priredili uradno „množično“ demonstracijo, je lažna in vredna obsodbe, kajti akcijski odbor za protest proti kmečki ohceti je v petek, 25. maja 1973, prek radia Študent in posebnega letaka v študentskem naselju sporočil javnosti, da demonstracij proti kmečki ohceti ne bo, ker so bile prepozno prijavljene.

Trditve, da so pred Univerzo

„trije študentje na ves glas kričali v prazno (vrenje množice je bilo preglasno) nekaj nerazumljivega“, je zlonamerna in netočna, kajti demonstrantov (razen študentov je demonstriralo tudi nekaj delavcev in dijakov) je bilo več kot trideset.

Protest proti kmečki ohceti je nastal popolnoma nepripravljeno, spontano, zato smo ogorčeni nad netočnim navajanjem podatkov in zahtevamo od odgovornih pri časopisu Delo, da te netočne trditve prekličejo, proti avtorjema pa sprožijo ustrezni postopek.

Ljubljana, 28. maja 1973.

Akcijski odbor
za protest proti
kmečki ohceti

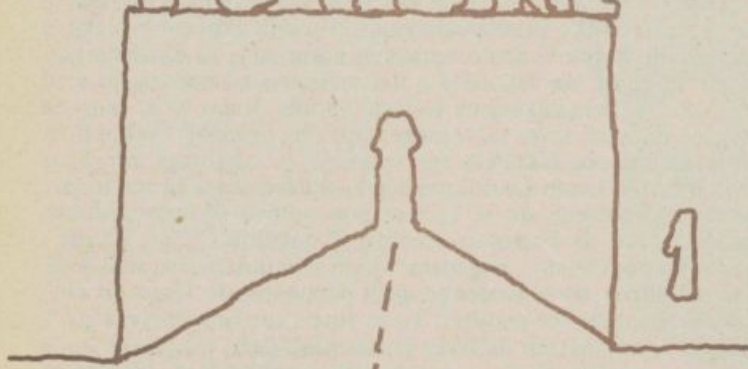
NAGRADA MAKAVEJE- VU

Na hitrico vam sporočamo pravkar prispelo informacijo: Dušan Makavejev je dobil za svoj Misterij organ izma letošnjo belgijsko nagrado

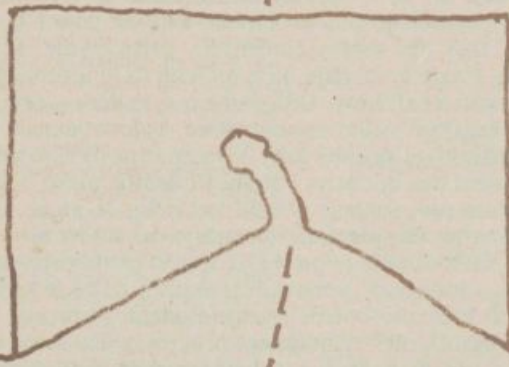
l'aze d'orée, ki se podeljuje pomembnim filmom. Zanj se je potegoval tud L. Buñuel

z Diskbetnim šarmom buržoazije, pa je ni dobil, haha

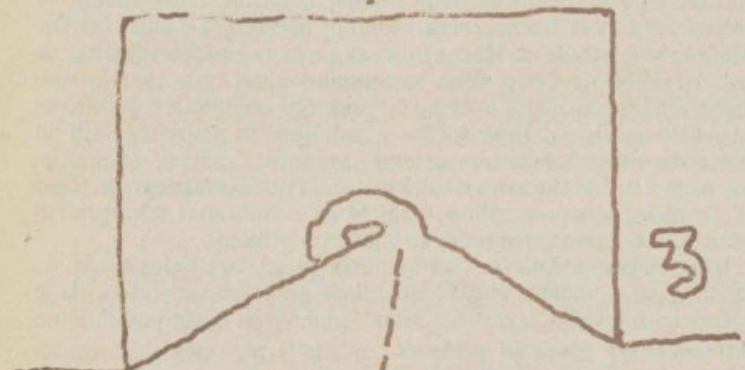
FUTURE

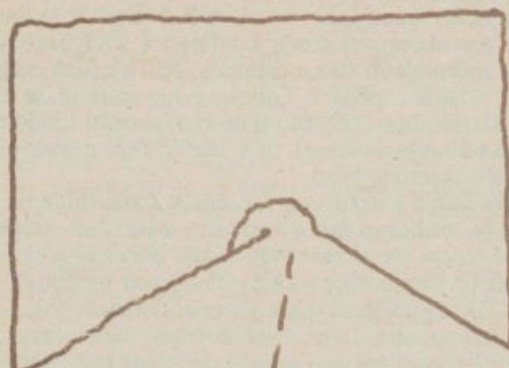
1

2

3

4

OB 155-LETNICI ROJSTVA KARLA MARXA JE UREDNIŠTVO TRIBUNE IZDALO POSTER Z NJEGOVO SLIKO. LAHKO GA KUPITE (ZA 5

DIN) PRI NASIH KOLPORTERJIH ALI NA UREDNIŠTVU. ČE NAM SPOROČITE NASLOV, VAM GA POŠLJEMO PO POŠTI

UREDNIŠTVI TRIBUNE IN RADIA ŠTUDENT STA IZDALI POSTER MILES DAVIS. PO CENI 5 DIN GA DOBITE NA UREDNIŠTVIH ALI PRI PRODAJALCIH TRIBUNE NA FAKULTETAH IN V MESTU.

TRIBUNA, študentski list. Izdaja 10 SŠ LVZ. Uredništvo in uprava 61000 Ljubljana, Trg revolucije 1/II - 86. Telefon 21-280. Tekoči račun 50101-678-47420. Tiska tiskarna Ljudske pravice v Ljubljani. Letna naročnina 25,00 din. Poštnina plačana v gotovini. Rokopisov in fotografij ne vračamo. Oproščeno temeljnega davka na promet po pristojnem sklepu št. 421-1/72.

UREDNIŠTVO: Miha Avanzo, Zdravko Duša, Neva Mlakar, Marjan Pungartnik (odgovorni urednik in v. d. glavnega urednika), Edi Stefančič (likovni in tehnični urednik), Pavle Zgaga. Lektor: Bora Zlobec-Jurčič. Korektor: Vera Klemenčič. Šef publicitete in distribucije: Črt Prinčič

IZDAJATELJSKI SVET: Jurij Avčin, Božidar Debenjak, Nevenka Dolgan, Pavel Gantar, Franc Jakopin, Jure Mikuž (predsednik), Boris Muževič, Primož Zagar.

ohceti in šah

SE JE KDO PREBUDIL

Večkrat smo že ugotovili, da Tribuna ne zmore biti tako aktualna in sveža, kot sta to RS in Študentski dnevnik. Toda kljub temu, da smo verjetno bolj ali manj vsi seznanjeni z delovanjem akcijskega odbora za protest proti kmečki ohceti, pozvemo tistih nekaj „prazničnih“ dni še enkrat – pa čeprav le za kroničarje kasnejših rodov.

Akcijski odbor se je osnoval 23. maja na pobudo skupine študentov, ki so skozi pomp „ohcetnega tedna“ ugedali še nekatere druge njegove aktualne dimenzije. Najjasneje izraženo je bilo spet stališče, da taka ohceta in stabilizacija ne gresta skupaj; torej argument, ki pogosto na-

se toliko, kolikor se je spremenila njena maternica – družba sama. Zato danes nimamo več kmečke ohceti, temveč mestno (boljše: meščansko) ohceta. Tudi za kritični ekonomski pogled je komparacija dovolj zanimiva: sodobna verzija kmečke ohceti kot rituala je v razumevanju rituala kot potencialnega blaga, kot potencialne menjalne vrednosti, takoj ko se prelije v formo, v kateri lahko nastopa in pričakuje uspeh na sodobnem tržišču. To tržišče je kajpak svetovnih dimenzij, kar so nam najlepše dokazali naši žurnalisti v dnevih pred slavnim fukom z zanesenim poročanjem o floti jumbo-jetov iz Anglije, Amerike...

Že teh nekaj zelo splošnih in za

šah Reza Pahlavi s svojim obiskom v Jugoslaviji. Razformiral se je AO za protest proti kmečki ohceti, formiral se je AO zoper obisk Reza Pahlavija. Šah Reza Pahlavi je zelo znana osebnost, še posebej dobro ga poznajo študentska in mladinska gibanja po svetu sploh, da o levi opoziciji v njegovi državi ne govorimo. Tako je pred leti njegov obisk v ZRN pripeljal skoraj do kulminacije nemškega študentskega gibanja. Reza se je sčasoma verjetno že privadil svojih mladih nasprotnikov po svetu, ti pa se njega še vedno niso.

Novoustanovljeni AO je najprej hotel organizirati mirne demonstracije zoper šahov obisk. Tudi tokrat so bile demonstracije prekasno najavljene UJV, zato se je organiziran protest reduciriral na pripravo zborovanja v študentskem naselju. Člani AO so argumente za protest zoper šahov obisk navedli v dveh letakih, ki so že zakrožili med ljudi, ko je 29. maja popoldne okrožni javni tožilec dr. Anton Skobir izdal odločbo o začasni prepovedi razširjanja obeh letakov z obrazložitvijo, da njuna vsebina „predstavlja žalitev poglavarja te države na časti in dobrem imenu“ ter da se z njima „motijo prijateljski odnosi med SFR Jugoslavijo in Iranom ter njihov razvoj“. Tako so do razsodbe letaki počakali na varnem, šah pa se je vrnil domov.

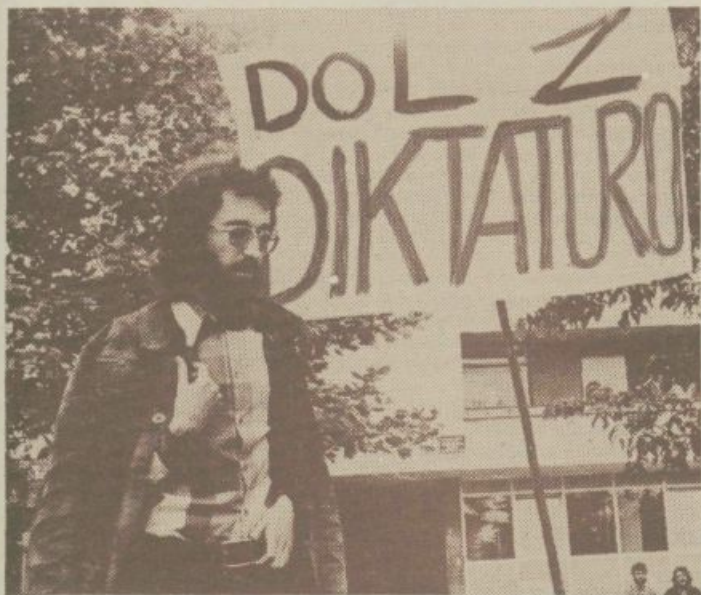
Zatem je AO izdal nov letak ter za javnost razmnožil odločbo o prepovedi. V novem letaku ni bilo grdih besed; podatke, ki naj bi pričali o iranskem šahu in razlogih za protest proti njemu, pa so navedli kar iz Dela. 29. maja popoldne se je v študentskem naselju zbralo kakih sto študentov, drugih sto pa je na igrišču igralo nogomet. Po daljši diskusiji, ki so jo zapisovali novinarji

4. Ostro obsojamo sredstva javnega obveščanja, ki nas v zadnjih dneh zasipajo z olepšanimi in neresničnimi podobami o resnici krvavečega Irana. Proti takemu načinu obveščanja protestiramo še toliko ostreje zato, ker se podobna praksa, ki je v nasprotju z novinarsko etiko, vleče že več let.

5. Obsojamo občinsko konferenco SZDL Kranj, ki je pozvala delovne ljudi, naj pozdravijo „dragega gosta“. Prepričani smo, da bi se SZDL morala zavedati dejstva, da vsa napredna svetovna javnost že leta obsoja totalitarni šahov režim in da demokratične sile po svetu na njegove obiske vse drugače reagirajo.

6. Protestiramo proti prepovedi letaka akcijskega odbora pri izvršnem odboru Skupnosti študentov ljubljanskih visokošolskih zavodov. (Šklepe je doslej objavil samo Študentski dnevnik št. 48.)

Diskusija se je poskusila z vsemi že znanimi izrazi in argumenti spoprijeti s problemom naše zunanje politike. Ena prvih karakteristik zunanje politike socialistično-orientirane družbe bi nedvomno moral biti internacionalizem. Ekonomski stiki so še razumljivi, vprašljivo pa postane rokovanje s predstavnikom države, v kateri pobijajo komuniste in levo opozicijo sploh. Teh „brutalnih obračunavanj“ pa si niso izmislili prenapeti študentje, o njih lahko od časa do časa beremo v vseh naših časopisih (razen v času šahovega obiska!). V diskusiji smo slišali še marsikaj takega, kar je bilo v zadnjih letih že velikokrat povedanega,

stopa v sedanji kilavi kontestativni atmosferi (spomnimo se le diskusij za graditev spomenika v Kumrovcu in proti njej). Koliko pa ta argument ni samo zadnja protestna oblika, ki se je še ne da zajeti v „anarholiberalizmu“ podobnih pojmi, naj nam tukaj ostane kot zanimanja vredno vprašanje. Druga stvar je, ali so prireditve, kot je kmečka ohceta (ali pa recimo škofjeloška in vsa ostala dirkanja za nečem), res tisto, za kar se proglašajo. Že s skromnim čutom za opazovanje dejanskega življenja lahko opazimo v t. i. „obujanju starih slovenskih običajev“ pravzaprav „obujanje“ avtoritarnih medčloveških razmerij, s prirejanjem cestnih in vseh drugih dirk – Tekmovanj pa postavljamo v simbolno obliko dejanska obstoječa družbena razmerja: neizprosni boj za višje mesto – pa naj gre za višje mesto v uvrstitvi tekmovalcev ali za boljše razgledno mesto gledalcev. Žrtve – te je treba razumeti v najbolj krvavem empiričnem smislu besede – so tu sicer tragične, toda NEIZOGIBNE: prav tako „neizogibne“ kot obstoječa razmerja sploh. Praksa družbe, ki se zavzema za „materialistično“ teorijo, je na žalost hudo „idealistična“.

Reš je sicer, da ne smemo izenačevati „starih običajev“ in njihovih „obujanj“. V (recimo) devetnajstem stoletju si je lahko le nekaj trdnih kmetov privoščilo pomp z belordeče-plavimi trakci na štirih kolesih, bajtarji pa so tekali za vozovi in padali po klanjih – kot to vsi vemo in se pridružujemo na vse naše velike pisatelje, ki so nam to zapisali v nacionalno zgodovino. Temu so pravili ohceta. V potrošniški družbi se stvar toliko spremenila, da je požrtvijo vsepobna: totalna požrtvijo Spremeni

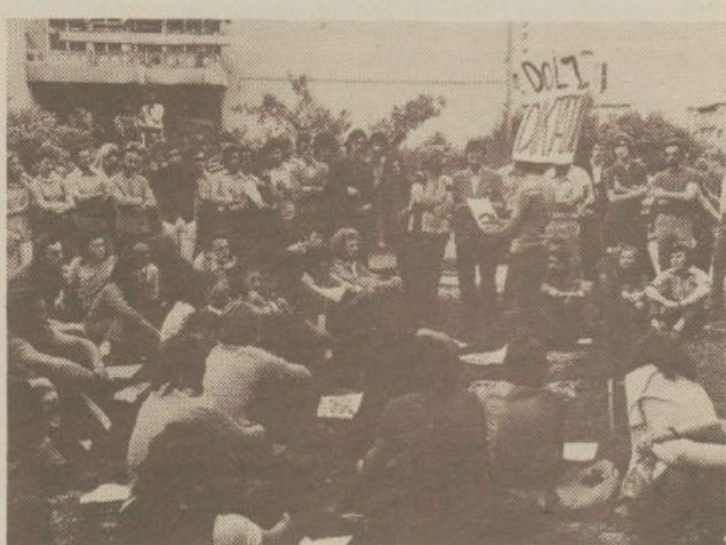
kakršnokoli praktično rabo širšega premisleka potrebnih misli nam verjetno zadostuje za potrditev in upravičitev revolta zoper buržoazne izmišljotine, ki nastopajo v naši družbi. Kmečka ohceta nas je že enkrat vzpodbudila: to je bilo med zasedbo filofaksa leta 1971. Tu se sedaj ne bomo ponovno spuščali v diskusijo o študentskem gibanju; nedavni revolt nam je pač lahko otipljivo konkretna točka, s katere peljejo poti še kam drugam kot v halo Tivoli ali na magistrat. Vprašanje pa je, ali je to budnica ali uspavanka. Akcijski odbor za protest proti kmečki ohceti je bil maloštevilen, organizacija protesta ni bila dobro speljana. Ni bilo sklicevanja na Wilhelma Reicha. Ker so Upravi javne varnosti prepozno najavili protestni pohod, jim le-ta ni dovolila javnega nastopa. Vendar so bili po mestu plakati in AO je izdal dva letaka, ki sta pojasnjevala namen protesta. Prvi je bil razdeljen na fakultetah, drugi pa v pet tisoč izvodih med opazovalce velikega šou-a. Nobeden izmed kolegov, ki so delili letake, ni bil ranjen.

In kljub prepovedi zborovanja je na lastno iniciativo skupnica študentov, dijakov in mladih delavcev na ohcetno soboto okrog desetih prišla z dvema transparentoma pred Univerzo. Vzbudili so toliko zanimanja, da je množica počasi odvrnila svoj pogled z iskrnih vrancev na „presite študente“. Pa še Delo je nekaj pisalo o teh študentih.

Ne ve se še, kdo je bil privlačnejši.

ŠAHOV OBISK

Da ta pomlad le ne bi potekala preveč mirno, je poskrbel iranski

in „novinarji“ (jaz je nisem, zato ne morem zapisati česa posebej dokumentarnega), so bili sprejeti naslednji sklepi:

1. Ostro protestiramo proti sklepu naše vlade o uradnem in prijateljskem obisku iranskega šaha Reza Pahlavija.

2. Zahtevamo, da se obisk nemudoma prekine!

3. Zahtevamo, naj v prihodnje ne pride več do podobnih spodrsiljev v naši zunanji politiki, saj taki obiski pomenijo nož v hrbet osvobodilnim gibanjem in naprednim silam v totalitarnih deželah, kot je Iran.

s preišljenimi ali pavšalnimi besedami je bila podana zavest o stiski; tu prek pa zborovanje ni prišlo. Sto ljudi je šlo narazen.

Kako je potekal uradni obisk šaha Reza Pahlavija s soprogo, pa so vam itak sporočila ostala sredstva informiranja.

ZP

dokumenti iz kaira

DOKUMENT I.

UNIVERZA V KAIRU – FILOZOFSKA FAKULTETA

**Predlogi in resolucije političnega kongresa
(ki je bil 18. 1. 1972 na filozofski fakulteti)**

A) Na politični ravni:

1. Preklic privolitve v resolucijo varnostnega sveta iz dne 22. novembra (1967).
2. Preklic privolitve v Rogersov plan.
3. Preklic egiptovske iniciative.
4. Obsodba metod, da se ljudstvu pridržijo resnico in se iz njega norčuje.
5. Diplomatskih odnosov z ZRN se ne sme obnoviti.
6. Zavzetje nedvoumnega stališča do Irana.
7. Zaobsegajoča in brezpogojna podpora, različnim organizacijam palestinskega odpora; ponovno odprtje vseh njenih birojev v Kairu; dovoljenje Egiptčanom, da delujejo v tehtornicah in jih finančno podpirajo.
8. Izpustitev štirih junakov, ki so izvršili sodbo ljudstva nad Vafijem Talom.
9. Prekinitev odnosov z Jordanijo.
10. Konec manipulacije javnega mnenja s postranskimi dejavnostmi, kot so nogomet in razširjanje senzacionalnih poročil.

B) Na področju vojaških priprav:

1. Resno dnevno urjenje vseh mladostnikov, ki so sposobni nositi orožje.
2. Oborožitev vseh, ki so sposobni za boj, s ciljem, da se zgradi milica (če so naš sovražnik ZDA, je naš odgovor milica).
3. Pravico ljudskim množicam, da tvorijo enote milice in delujejo v ljudski armadi; opremljenje te armade s primernimi sredstvi, da dobi vse svoj pomen in ne uničuje energije ljudstva. Milica mora biti pod poveljstvom komitejev, ki jih ljudske množice same vsakokrat lokalno volijo.
4. Odprava izolacije armade od ljudstva z demokratizacijo; priprava armade na partizansko vojno.
5. Boj proti imperialističnim in reakcionarnim ideološkim tokovom, predvsem v filmu, literaturi in na televiziji; informacijska politika, ki je v skladu z zahtevami boja.
6. Preveritev in izboljšanje izobraževalne politike v šolah in na univerzi, tako da se prilagodijo zahtevam boja.

C) Splošne svoboščine in demokracija:

1. Zavrnitev principa nominiranja v političnih organizacijah (npr. nominiranje generalnega sekretarja centralnega komiteja arabske socialistične unije – op. ured.).
2. Odprava tiskovne cenzure; konec pačenja resnice (kot so jo danes prakticirali ob plenarnem sestanku na polittehnikih); zagotovitev neodvisnosti tiska pod izključno kontrolo novinarskih sindikatov.
3. Odprava zakonov o izrednem stanju in razpust ustreznih organov; odprava reglamentiranja z državnimi administracijskimi statuti.
4. Reforma univerzitetnih statuten in razveljavitev vseh zakonov, ki omejujejo svobodo govora, svobodo zbiranja, pravico do peticij itd.
5. Razpust policijskih birojev.
6. Konec dejavnosti tajne službe.

D) Na ekonomskem področju:

1. Nacionalizacija vseh ameriških obratov v Egiptu.
2. Prepoved uvoza vsakršnega ameriškega blaga.
3. Točno usmerjenje ukrepov proti ameriškim interesom v deželah arabske unije.
4. Pritisk na ostale arabske dežele, da bi podobno ukrepale.
5. Najvišja plača sme biti največ desekrat večja od najnižje plače.
6. Takojšnja odprava stroškov in reprezentančne namene in vsakovrstnih povračil visokim civilnim in vojaškim uradnikom.
7. Usmeritev dela civilne produkcije po zahtevah vojne.
8. Obrati oboroževanja naj več ne proizvajajo konsumnih dobrin, ki rabijo samo interesom določenih razredov, ampak naj se koncentrirajo na produkcijo lahkega orožja in municije, da bo tako na razpolago orožje za vse, ki so sposobni za boj.
9. Konec razširjanja tujkega prometnega sektorja.
10. Nobenih takih projektov več, kot so olepšanje mest in javnih trgov, pri katerih odgovorni sploh ne upoštevajo možnosti vojne.
11. Zvornitev prepletanja egiptovskega gospodarstva s kapitalističnim svetovnim trgov in imperialističnimi družbami s pogodbami z EGS in s conami svobodne trgovine.
12. Omejitev uvoza za strateške prdkute in znanstveni material.

Kongres filozofske fakultete
univerze v Kairu

DOKUMENT II.

Poziv vsem nacionalnim naprednim silam

Nacionalno-demokratsko gibanje, predvsem še njegovo študentsko krilo, je danes izpostavljeno brezumni politični represiji državnih organov. V zgodnjih jutranjih urah v petek, 29. 12. 1972, so aretirali najboljše sile študentskega nacionalno-demokratskega gibanja na vseh egiptovskih univerzah. Izkazale so se med študentsko vstajo januarja 1972, ko so s svojim dnevnim bojem zavračale odkrito kapitulacijo režima pred sovražniki egiptovskega ljudstva, ameriškim imperijem in Izraelom. Odklanjale so politiko, ki egiptovsko ljudstvo odvrča od boja za obrambo njegovih elementarnih pravic.

Policijska kampanja potrjuje, da režim odklanja svoboščine, ki so jih zahtevale demokratične sile, zlasti njihovo študentsko krilo, in jih postavljale nasproti policijski diktaturi režima. Režim je na te zahteve odgovoril s celo vrsto poskusov, da bi uničil to gibanje v študentskih vrstah. Mobiliziral je svoje agente na univerzi, da bi proti demokratičnim silam nastopal s terorističnimi metodami, ki so jih vsi napredni študentje zavrgli. Od tedaj, ko so bili ti elementi, ki jih financira in podpira režim, razkrinkani, režim uporablja direktno zatiralno nasilje, da bi likvidiral nacionalno-demokratsko gibanje in odstranil s univerze njegove vodilne sile.

Danes, ob prvi obletnici januarske vstaje 1972, začena režim svojo zatiralno kampanjo, da bi znova potrdil svoje odkrito sovraštvo do demokratičnih svoboščin in do vseh nacionalno-demokratskih sil. Stalno govoričenje režima in njegovih strežniških ustanov o demokratičnih svoboščinah ni nič drugega kot gnala goljufija, ki si prizadeva zakriti dejansko diktaturo.

Ta kampanja nas ne bo ustraševala, pa naj postane še tako široka. Okrepila bo samo našo odločnost, da bomo nadaljevali boj proti kapitulantski politiki režima in proti njegovim zvezam z arabsko reakcijo, boj za demokratične svoboščine in za pravico egiptovskega ljudstva do samoodločbe.

Z a h t e v a m o:

1. Takojšnja izpustitev vseh aretiranih študentov.
2. Zavrnitev vseh kapitulantskih rešitev.
3. Pravico ljudstvu, da na lastno iniciativo ustanavlja oborožene ljudske komiteje, ki bodo prevzeli obrambo dežele.
4. Prekinitev vseh odnosov z arabsko reakcijo, ki fungira kot pes – čuvaj ameriških interesov na Bliznjem vzhodu.
5. Našo pravico do svobode mnenja, govora, objavljanja in zbiranja brez vsakršne kontrole policijskih državnih organov ipd.
6. Odpravo državne kontrole nad sindikati, združenji in društvi.
7. Našo neomejeno pravico do izdajanja stencasov in do organiziranja diskusijskih prireditev in kongresov brez vsakršnega policijskega ali administrativnega vmešavanja.

Tovariši!

Napadu se moramo odločno postaviti po robu!

Kot del nacionalnega gibanja moramo izpolnjevati naše naloge kljub temu, da so naši tovariši v koncentracijskih taboriščih in ječah.

Naš prapor ni padel. V rokah vseh študentov bo plapolal naprej, kljub zatiranju in terorju. Z njim bomo nadaljevali pot, ki smo jo začeli z januarsko vstajo.

Vso demokracijo ljudstvu!

Vse žrtve za domovino!

Naj živi enotsot naprednega študentskega gibanja!

DOKUMENT III

Resolucija študentskega kongresa (ki je bil 1. januarja 1973)

Aretecija študentov patriotov in ostalih naprednih sil – pisateljev, advokatov, novinarjev – je nadaljevanje režimske politike, ki ji je cilj likvidacija političnih svoboščin v Egiptu. Medtem ko puške še molčijo, se oblastniki trudijo, da bi pri OZN izprosil kapitulantske rešitve itd. Resolucija varnostnega sveta, Rogersov načrt, premirje, egiptovska iniciativa in resolucija zadnjega plenarnega zasedanja OZN, vse to je zmeraj večje popuščanje imperikalizmu. Če nacionalno gibanje zavrača to popuščanje in zahteva mobilizacijo za boj, se režim, ki se do sovražnika vede kot kaka miroljubna ovca, razkrinka s tem, da proti množicam uporablja metode zatiranja in vodenja na povodcih. Končno so zadnje aretacije študentov in drugih naprednih sil eden viskov sovražne politike režima proti nacionalnemu gibanju vsega egiptovskega ljudstva. Študentje, ki smo 1. 1. 1973 zbrani v Naserjevi avli, vidimo v napadu na demokracijo na univerzi nov korak k razbitju nacionalnega gibanja vsega egiptovskega ljudstva. Zahtevamo:

1. Takojšnja izpustitev vseh aretiranih patriotov, naj si bodo pripadniki univerze ali drugi, objavo rezultatov vseh preiskav, zagotovitev pravne polne zaščite za vse aretirance.
 2. Ponavljanje naše zahteve, ki so vsebovane v januarskem dokumentu (zavrnitev vseh kapitulantskih rešitev, mobilizacija ljudstva za boj, dejansko vojno gospodarstvo, podpora palestinske revolucije, demokratične svoboščine za množice in njihove organizacije).
 3. Terjamo našo pravico do ustanavljanja neodvisnih mladinskih organizacij izven Generalne unije, študentov brez vsakršne kontrole državnih organov. Pozivamo množice, naj ustanovijo komiteje za obrambo demokracije.
 4. Zavračamo teroriziranje nacionalnega gibanja ljudstva:
 - a) disciplinarne odbore za red v političnih zadevah
 - b) samovoljne aretacije.
 5. Zavračamo zakone, ki so umerjeni proti demokratičnim svoboščinam in zahtevamo njihovo spremembo. To so:
 - a) zakoni o izrednem stanju
 - b) zakon o nacionalni enotnosti
 - c) statut univerze in študentske zveze.
 6. Odpravo tiskovne cenzure in njeno omejitev na vojaške informacije.
 7. Razpust policijskih birojev na univerzi.
- Priporočitev naše pravice do ustanavljanja množičnih organizacij in do prirejanja demokratičnih diskusij o nacionalnih problemih, o osvoboditvi domovine in o napredku, ki ga gradijo sinovi Egipta, je pot do resnične nacionalne enotnosti.

Prevedeno iz „Die Front. Zeitschrift zur Unterstützung des Befreiungskampfes der Völker des Nahen Ostens.“ (Fronta. Casopis za podpiranje osvobodilnega gibanja ljudstev Bliznjega vzhoda.). Izdaja ga Socialistični komite za Palestino v Heidelbergu ZRN.

Prevedel: PETER WIESER

kako je s črnimi panterji

Nepoučeni bi utegnili misliti, da gre h koncu dejavnost črnske revolucionarne partije Črni panterjev, kajti v zadnjem času so usahnili poročila o njihovih akcijah. Med zadnjimi novicami, ki so nas še dosegle, so bile novice o sporih Cleaverjeve skupine z alžirskimi oblastmi. Sledile so novice o sporih v vodstvu partije, kar je vzbujalo slutnjo o propadanju te organizacije.

Znano je, da je svojčas organizacija Črni panterjev zrasla v sporu z reformizmom pokojnega dr. Martina L. Kinga, ki so ga v skladu z vrednotami miru in reda znotraj sistema proglasili za pravega voditelja črnih množic v ZDA. Krogla, ki je podrla Kinga, je dovolj prepričljivo pokazala, do kod velekapitalsko artikulirana ameriška družba dovoljuje „normalno integracijo“ ekonomsko in tudi sicer zatirane črnske manjšine. Po uboju Kinga so začele glasneje odmevati militantnejše koncepcije o emancipaciji črncev. Te so varirale od povsem emocionalne verzije črnega rasizma do revolucionarne koncepcije o osvoboditvi črnega prebivalstva na način totalne revolucije.

Črni panterji so izoblikovali koncept obrambe v črnih getih tako, da so organizirali svoje oborožene skupine, ki so se postavljale po robu policijskim silam. Tovrstna dejavnost je dosegla vrhunec v času, ko je partijo vodil Eldridge Cleaver, ki je prevzel vodstvo po tem, ko je bil prejšnji vodja Huey Newton zaprt. Ta politika je vodila k povezoivanju z belo radikalno opozicijo in k vse ostrejšim spopadom s silami sistema. Toda na tem mestu se je pokazala grenka resnica, ki jo je izrekel Saul D. Alinsky v opozorilo novemu radikalizmu: Govoriti o oboroženem odporu proti sistemu, ko je oboroženost le-tega tisočkratno večja, je nesmisel. (Po „Rules for radicals“ – Vintage press, New York 71). Veliko „črnih bratov“ je padlo v spopadih s policijo ali „na begu“ iz zapora... Na koncu je sam Cleaver ušel najprej na Kubo in nato v Alžirijo.

V tem času pa se je iz zapora vrnil Huey Newton, ki se je zavzel za drugačno politiko. Tako se je po nekaterih nejasnih informacijah, po napadu trockistov na Bobbyja Seala, čes da se povezuje s cerkvijo in tako kaže, kam seže revolucionarnost črnih panterjev, pojavila končno bolj jasna informacija, ki jo posreduje majski Playboy v intervjuju s Hueyem Newtonom.

Huey na vprašanje, ali je upadla aktivnost partije, odgovarja odločno zaničujoče. Odgovarja, da je predvsem prišlo do sprememb v načinu delovanja, ki pa da je takšen, da res ne služi kot material za senzacije, je pa po njegovem mnenju dolgoročnejši in predstavlja možnost za korenitejšo spremembo položaja revnih slojev. Gre za to, da so se „panterji“ aktivirali za organiziranje pomoči najpotrebnejšim (tako uporabljajo že utečeni aparat cerkvenih institucij), organizirajo svoje šole (izobrazba črnega prebivalstva je namreč globoko pod ameriškim povprečjem, ker po svoje dokazuje Huey sam, ki se je naučil sam brati in pisati šele, ko je končal „high school“, da se je potem lahko vpisal na College), ob vsem tem pa ponujajo idejo revolucije vseh zatiranih proti monopolnemu kapitalu. Njihovo sedanje delovanje pa je predvsem plod spoznanja, da je brez množičnejše organiziranosti vsako poskušanje oboroženega upiranja samomorilska dejavnost. Huey poudarja, da jih je politika E. Cleaverja sicer povezala z belimi radikali, jih je pa na obnem oddaljila od tistih mas, ki so v začetku pomenile osnovo obstoja partije. Denar za svojo aktivnost organizacija v veliki meri ustvarja s prodajo knjig in svojega časopisa in le malenkost zbere med samimi prebivalci getov. Obnem se je za uresničevanje sedanjega programa partije angažiralo tudi določeno število intelektualnih slojev, recimo zdravnikov, ki se bijejo v okviru partijskih klinik zlasti proti razširjenemu pojavu anemije med črnimi prebivalci, še posebno med otroki.

Vse to po Hueyevem mnenju pomeni dolgoročno akcijo osveščanja črnega prebivalstva, da bi se bilo sposobnejše upreti sistemu rasne dominacije.

O razcepju v partiji Huey meni, da ne sega tako globoko, kot to prikazuje senzacionalistični tisti ali kot bi si to nasprotniki želeli. V resnici gre za globok oseben spor med Hueyem in Cleaverjem, zlasti zato, ker slednji ne pristaja na demilitarizacijo partije. Huey izjavlja, da ga je Cleaver pozival v Alžirijo, ko pa je uvidel smer njegove politike, ji je začel ostro nasprotovati. Huey poudarja, da ni šlo za nikakršno njegovo diktaturo, ampak da je sedanja politika bila izglasovana v vseh sekcijah partije, z izjemo harlemske, ki je ostala zvesta Cleaverjevemu načelom. Med drugim so v sedanjih aktivnostih odpravili vse hierarhijske označujoče nazive.

Glede sistema institucij je Huey mnenja, da je še zelo trden, vendar pa je po njegovem treba izkoristiti vsako možnost za zavzetje določenih institucij, kajti s pridobitvijo npr. mesta lokalnega župana ipd. se širi možni prostor delovanje za revolucionarno spremembo. V partiji odločno prevladujejo marksistične ideje, kar pa ne pomeni povezanosti „panterjev“ z ameriško komunistično partijo ali pa s trockisti, kajti prvi so preveč odvisni od Moskve in oboji zagovarjajo neelastične koncepte proletarske revolucije, še vedno prisegajo na industrijske delavce kot na revolucionarni proletarijat, so pa obenem delavcem oddaljeni in se vidijo njihove globoke inkorporiranosti v sistem. Po Hueyju je proletarsko zavest šele treba razviti. Končne zmage si Huey ne predstavlja drugače kot z oboroženo destrukcijo obstoječega sistema.

Sama partija Črni panterjev je zaradi stalnih policijskih zasledovanj še vedno polilegalna. Na zadnje vprašanje, ki se tiče nevarnosti njegovega delovanja, Huey med drugim odgovarja z Maovo mislijo: „Smrt pride k vsakomur, toda razlikujejo se po svoji pomembnosti. Umreti za reakcionarno stvar je lahko kot pero. Toda umreti za revolucijo je težje kot Gora Tai.“

Ce lahko verjamemo vsaj večini Hueyevih izjav, kaže partija Črni panterjev preosnovno k resnemu konstituiranju revolucionarnih sil. Zdi se, da bi ta smer razvoja utegnila biti vzgled še za ostale dele ameriške levice, ki bi notranje utrjena in kasneje bolj povezana mogla pomeniti kaj več kot sicer glasno, a minljivo opozicijo.

DARKO ŠTRAJN

študentsko gibanje v španiji

Na univerzi v Madridu, ki zajema 40 % študentske populacije v Španiji, v zadnjih mesecih vedno bolj narašča skupna borba študentov in profesorjev proti frankizmu. Skoraj vse fakultete stakajo ali pa so zaprte. Da je to gibanje trn v peti režima, je jasno razvidno iz moči represivnih mehanizmov: policija se je de facto vgnezdila na univerzi s svojimi kasarnami in komisaratom: poprečno tisoč študentov na leto zaprejo, prijavijo ali izključijo. Kazenske ekspedicije fašističnih škvadristov, povezanih s falango, pa so vedno pogostejše.

Akcija, ki je v zadnjem času zajela tudi profesorje in dijake srednjih šol ter osnovnošolske učitelje, je uperjena proti Zakonu o izobraževanju (Ley de Educacion), ki je bil sprejet leta 1917 kot poskus oligarhije, da bi sanirala velika protislovja, ki so se pojavila v kapitalističnem razvoju Španije, in da bi zatrla naraščajoče študentsko gibanje.

Odvisnost španske ekonomije ne omogoča dodatnega zaposlovanja relativno malih in srednjih industrialcev, ki jih pritiskajo monopoli in katerih zaostala struktura ne vzdrži konkurence na tujem trgu, poskus integracije Španije v Skupni evropski trg, vse to je kontekst, v katerega je vključena sedanja študentska akcija. Treba pa je omeniti še pritisk oligarhijskih skupin, ki so vključene v organizacijo Opus dei za politično rešitev, ki bi potisnila na rob tiste frankistične skupine, ki so vezane na latifundij in parazitsko rento. Gre torej za iskanje novega ravnovesja, ki pa naj bi zagotavljalo stabilnost režima kot celote. Vendar so se v falangističnem bloku oblasti pojavile razpoke.

Zaostalost španske ekonomije ne omogoča dodatnega zaposlovanja relativno naraščajočega števila diplomantov. Tako je od približno 2400 fizikov, ki so diplomirali v zadnjem času, le 20 zaposlenih v raziskovalnih dejavnostih, 700 izven teh dejavnosti, več kot 1600 pa jih je emigriralo. Nezaposlenost in delna zaposlenost sta imeli za posledico razvrstitev privilegijev, ki so jih uživali intelektualci. Le-ti so tako prenehali predstavljati stabilizatorja sistema. Zakon o izobraževanju je tako poskus prilagoditve sistema izobraževanja tehnološkemu razvoju produkcijskega sistema, da bi se ohranila konkurenčnost z drugimi evropskimi deželami. Vendar temu poskus nasprotuje sama nesposobnost sistema, ki ne omogoča ustreznih zaposlenosti. Od tod izredna selektivnost zakona, ki deluje tudi kot oblika ideološke represije in katerega glavni cilj je rezervirati vpis na univerzo le za izbrano manjšino, ki bi ponovno dvignila vrednost diplome in z njo povezanih privilegijev. Tako bi se oblikovali strokovnjaki in menežerji, ki bi zagotavljali kontinuiteto oblastniške oligarhije.

Selekcija se začne že s srednjimi šolami, kjer številne ovire praktično onemogočajo dostop otrokom delavcev. Numerus clausus in selektivni izpiti v prvem letniku sta posebej omejila vpis na znanstvene smeri študija. Dodatno pa prispeva k učinkovitosti teh represivnih ukrepov veliko pomanjkanje, v katerem živijo nižji profesorji, ki jih nadzorujejo s pomočjo odpusćanja, suspenzij in cenzuriranja učne snovi. Pred kratkim so odpustili nekega profesorja, ker v času ustavitve izpitov ni hotel izprašati sina podpredsednika vlade.

Vendar se je zakon, s katerim so nezadovoljni tudi deli drobnega in srednjega meščanstva, spremenil v bumerang proti režimu. Borba proti selekciji in nezaposlenosti je avtomatično postala borba proti diktaturi prav zaradi zveze med kapitalističnim razvojem in razrednim značajem izobraževanja. Nesposobnost španske oligarhije, da bi ponudila manj avtoritarno alternativo, in pa povezava med antikorporativnimi cilji študentov, profesorjev in delavcev sta omogočili, da špansko študentsko gibanje ni uplahnilo kot drugod po Evropi. Dokaz za to je prav dveletna paraliziranost univerze v Madridu, kjer se neprestano dogajajo skupščine, interne povorke, sit-ini, na katerih vedno pogostejše sodelujejo nižji predavatelji.

Cilji in politična linija se na mnogih fakultetah ujemajo s tistimi, ki jih je letos marca sprejel koordinacijski zbor predstavnikov Madrida, Valencie, Seville, Saragoze, Gerone in Navarra. Ti cilji so: Ponovno odprtje vseh univerz, umik policije, svoboda za zaprte študente, umik disciplinskih sankcij, borba proti sedanjim učnim načrtom, ki so izraz protiljudske in razredno-diskriminatorske politike režima, povezava s cilji delavskega razreda in koordinacija z delavskimi komisijami, in končno – kampanje solidarnosti z zaprtimi delavci.

Vendar so ovire, s katerimi se srečuje gibanje, številne. Tako obstaja na eni strani potreba po politični homogenosti študentskega gibanja, saj so v njem prisotne tako trockistične in marksistično-leninistične skupine kot tudi katoliška opozicija; na drugi strani pa se kaže nujnost razširiti borbo proti šolskemu sistemu na druge družbene sloje, predvsem pa na množice tistih, katerih otroci so najbolj diskriminirani. Tako so letos v Madridu zavrnili vpis osem tisoč otrok v prvi razred osnovne šole zaradi pomanjkanja učilnic, dve tretjini šol ima šolnino in jih nadzoruje cerkev, učitelji in profesorji pa imajo zelo nizke plače. Samo povezava teh dveh elementov pa bo omogočila študentskemu gibanju zvezo z delavci in drugimi naprednimi silami in samo tako se bo boj proti Zakonu o izobraževanju lahko spremenil v množično gibanje proti fašistični diktaturi.

Prevod in priredba po dnevniku izvenparlamentarne komunistične skupine Manifesto: Igor VIDMAR.

DISKUSIJSKI PRISPEVEK NA TEMO »REFORMA UNIVERZE«

Delo na univerzi je postalo pomemben faktor družbenega razvoja. Zato se je aktualnost borbe za reformo univerze začela prenašati na razvijanje univerze kot integralnega dela družbe.

Iluzorno je misliti, da je mogoče danes dati celovito koncepcijo bodoče univerze. Vendar pa je mogoče dati nekatere principe in elemente bodoče univerze, ki izhajajo iz krizne situacije, v kateri je današnja univerza.

Prizadevanja za reformo univerze morajo izhajati prvenstveno iz stanja in odnosov na sami univerzi. Pri tem je jasno, da sedanja univerza, odnosi na njej, hierarhični model njenega delovanja ne more biti izhodišče za reformo univerze. Izhajati pa moramo iz analize krizne situacije, v kateri je današnja univerza; pri tem je misljeno stanje na sami univerzi in odnosi med univerzo in družbo. Istočasno se moramo zavedati, da je univerza del družbe in vsaka sprememba na njej vpliva na celotna družbena razmerja. Koncepcija reforme univerze mora zahtevati, da študijski proces omogoči samooblikovanje študentov v samostojne in kritične osebnosti.

Ce skušamo analizirati obstoječe stanje, ugotovimo, da univerza izobražuje kadre, ki zadovoljujejo potrebe proizvodnega procesa v družbi. Univerza se bolj ali manj prilagaja nastalim situacijam v družbi (čeprav študijski proces po vsaj v vsebini in metodah zelo zaostaja za hitro se spreminjajočimi razmerami v družbi), ni pa sposobna izobraževati strokovnjakov, ki bi bili sposobni družbeno prakso spreminjati. Pri tem ni bistveno, ali so posamezne strukture na univerzi zaprte same vase ali pa so odraz procesov nekaterih delovnih organizacij itd. V obeh primerih se univerza prilagaja znanstvenim in proizvodnim procesom v družbi, ne da bi v njih aktivno sodelovala sodelovala ter prek takega angažiranja poskušala spreminjati obstoječe stanje.

Eno ključnih vprašanj univerze so problemi znanosti in njena vloga na univerzi in v celotni družbi. Znanost v sodobni družbi je vedno bolj povezana s proizvodnjo, je pomemben del družbene reprodukcije. Pri tem se postavlja vprašanje o smiselnosti obstoječega modela znanosti, ki ustvarja monopolne znanja in je del družbene reprodukcije, v kateri je človek predvsem sredstvo za čim bolj učinkovito proizvodnjo. Če izhajamo iz teh ugotovitev, je jasno, da vztrajanje pri uspešnosti študija ne obsega bistva reforme univerze. Vprašanje, ki se ob vsem tem postavlja pred univerzo je, ali smo za reformo univerze v sedanji smeri njenega delovanja ali pa smo za to, da se bodočo univerzo postavi kot alternativno univerzo, ki se bo začela spraševati o širšem družbenem vplivu svojega delovanja in bo sposobna spreminjati obstoječe odnose v družbi (predvsem proizvodne).

Edina pozitivna alternativa nadaljnjega razvoja univerze je tista, ki bo temeljila na procesu iskanja znotraj znanosti in bo omogočila refleksijo kritičnih spoznanj na celotno družbo. Ozka strokovnost ne more biti edino merilo znanstvenosti; smo pred nujnostjo, da se spozna družbeni kontekst znanstvenega delovanja. Začetek tega procesa na univerzi predstavljajo nove študijske metode, ki bodo temeljile na samostojnem razvoju vsakega posameznika in s tem omogočile vsakemu sodelovanje v samorefleksiji znanosti. To pomeni začetek procesa ustvarjanja kritične znanosti in s tem možnosti širše družbene verifikacije rezultatov znanosti.

Zato je potrebno postaviti proces, ki se odvija na univerzi, na drugo osnovo. Osnovni namen vzgojnega in izobraževalnega procesa ni v proizvodnji strokovnjakov za kratkoročne družbene potrebe, ampak v samooblikovanju osebnosti, kar je nedvomno tudi dolgoročni družbeni interes.

Eden od elementov, ki brez dvoma omogoča razvoj univerze v smeri ustvarjanja kritične znanosti, je interdisciplinarni študij. Znanost je vedno bolj razbita na posamezne discipline, ki so med seboj nepovezane, raziskave se dela na področju samo ene znanstvene discipline, pri aplikaciji znanstvenih rezultatov v proizvodnji pa se upošteva v glavnem samo ekonomski rezultat itd. Pri raziskavah se ne gleda na dialektično zvezo med vsemi faktorji, ki vplivajo na rezultate, kar onemogoča, da bi posamezniki oz. skupine znanstvenikov videle vlogo svojih raziskav v celotnem družbenem kontekstu (vpliv na človeka, njegovo okolje itd.), kar še povečuje možnosti manipulacij z rezultati znanosti.

Glavni smisel interdisciplinarnega študija je prav v tem, da bi prešli obstoječe stanje v metodah raziskav, da bi vsak znanstvenik spoznal vlogo svojega dela v družbi in bil sposoben predvideti posledice svojega dela za celotno družbo. Tako bi prišla do izraza odgovornost vseh ustvarjalcev za posledice svojega delovanja. Če pogledamo današnjo univerzo v zvezi z interdisciplinarnim študijem, vidimo, da današnja organizacijska struktura, ki je odraz obstoječe vloge univerze v družbi, ne omogoča realizacije takega interdisciplinarnega študija, kot je zgoraj nakazan. Statutarno je omogočeno le delno kombiniranje predmetov iz dveh ali več študijskih smeri in to predvsem v višjih letnikih; pri tem pa se postavlja še zahteva po „smiselnosti“ posameznih individualnih interdisciplinarnih programov. V zadnjem času se tudi v širši družbi kaže vedno večji interes za interdisciplinarni študij. Zahteve posameznih delovnih mest v proizvodnji so se očitno toliko spremenile, da učinkovita proizvodnja zahteva drugače profilirane kadre. Interes družbe, posebno pa proizvodne sfere, pri interdisciplinarnem študiju ni toliko v tem, da bi se „ustvarjalo“ družbeno angažirano znanost, ampak da bi bil izobraževalni proces prilagojen spremenjenim pogojem v proizvodnji. Zato obstaja nevarnost, da se bo sistem interd. študija preveč formaliziral.

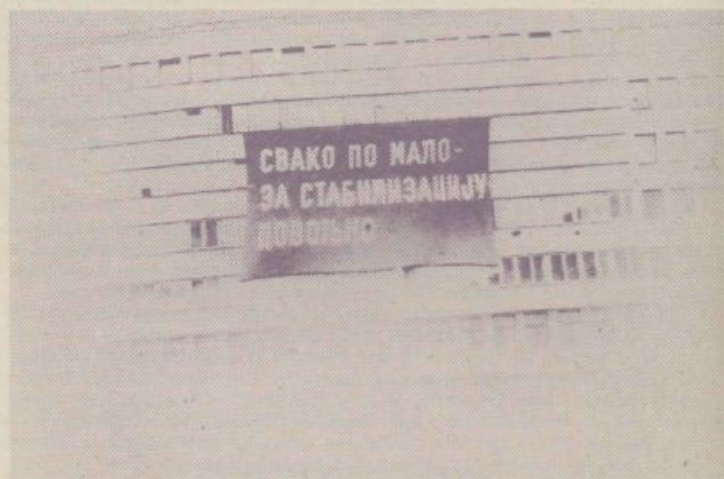
Razvoj znanosti, spremembe tehnologije dela, hitro zastarevanje znanja itd. so privedli do tega, da se mora izobraževanje preseliti tudi izven univerze, če hoče spremljati vse dosežke na nekem področju. Iz take situacije izhaja potreba po permanentnem izobraževanju. Danes je nemogoče, da bi študij komu dal tak potencial znanja, ki bi mu zadostoval za vse življenje. Izobraževanje ima pravi smisel takrat, ko ne gradi s čim večjo količino znanja, temveč z metodami, ki človeku omogočajo, da se sam izobražuje. Temeljiti mora na razvoju, ki ustreza vsakemu posamezniku, ne pa na nekem povprečnem predpisanem znanju.

Bistveno vprašanje, ki se postavlja pred univerzo, je, dali lahko cilje, ki jih družba od univerze pričakuje, izenačimo z našimi zahtevami za reformo univerze, ki temeljijo na dejstvu, da ima vsak posameznik različne sposobnosti, in se mora ta vzgoja in izobraževanje po metodah in vsebini prilagoditi posamezniku; izobraževanje mora omogočiti samoizobraževanje študentov v procesu nastajanja kritične znanosti.

Sedanji izobraževalni in vzgojni sistem ne omogočata kontinuitete in celovitosti razvoja osebnosti. V procesu študija razlike med ljudmi niso upoštevane, tiste pa, ki se ne prilagodijo, zadenejo sankcije, ki so težko popravljive.

Sedanja prizadevanja za povezavo univerze s proizvodnjo kažejo v večini primerov tendenco prevelike enostranske odvisnosti univerze od drugih družbenih struktur, posebno proizvodnih, in težnje njenega prilagajanja trenutnim potrebam družbe. Ta proces je viden posebno v nekaterih naših univ. centrih (Sarajevo), kjer reformo univerze gledajo samo s stališča učinkovitosti študija in takega sistema izobraževanja, ki bi dajal kadre – čim bolj prilagojene proizvodnji in drugim družbenim dejavnostim. Gledano s stališča znanosti in njenih rezultatov, ki človeka vedno bolj obvladujejo, je tako stališče zelo kratkovidno, in razvoj univerze v tej smeri bo pripeljal do še večjih konfliktov.

Tak pristop k spreminjanju univerze kaže zgrešeno pojmovanje študija, ki meni, da strokovnjak lahko dela učinkovito, če naštudira natančno določen proces, ne upošteva pa se dejstva, da ustvarjalno dejavnost omogoča šele samoiniciativno pridobljeno znanje.

Ko govorimo o družbenoekonomskem položaju visokega šolstva, ki bo temeljilo na kvaliteti študijskega procesa in njegovih rezultatih, ter o položaju študentov, ki bo odvisen od uspehov pri študiju, se moramo zavedati dveh stvari:

a) Kakšna kvaliteta študijskega procesa je mišljena; ali nekritično prilagajanje univerze proizvodnji in izobraževanje strokovnjakov za trenutne družbene potrebe ali pa tak študijski proces, ki bo omogočil samooblikovanje študentov na osnovi „ustvarjanja“ družbeno angažirane znanosti.

b) Pri zahtevi, da mora biti družbenoekonomski položaj študentov odvisen od njihovih uspehov pri študiju, ne moremo mimo obstoječe socialne in regionalne strukture študentov in vpliva socialnega momenta na študijske uspehe.

V nekaterih jugoslovanskih centrih že nekaj časa traja borba za zagotovitev večje učinkovitosti študija kot odgovor na krizo, v kateri je današnja univerza. Pri tem pa se dostikrat pozablja na globlje vzroke krize, kar pripelje do tega, da se prizadevanja za večjo učinkovitost študija in reformo univerze reducirajo samo na spreminjanje tehnologije izobraževanja. Če se pri tem spomnimo prejšnjih reform univerze, ki so prav tako temeljile na zboljšanju učinkovitosti študija in prilagajanju univerze potrebam družbe, upravičeno dvomimo v uspeh še ene reforme.

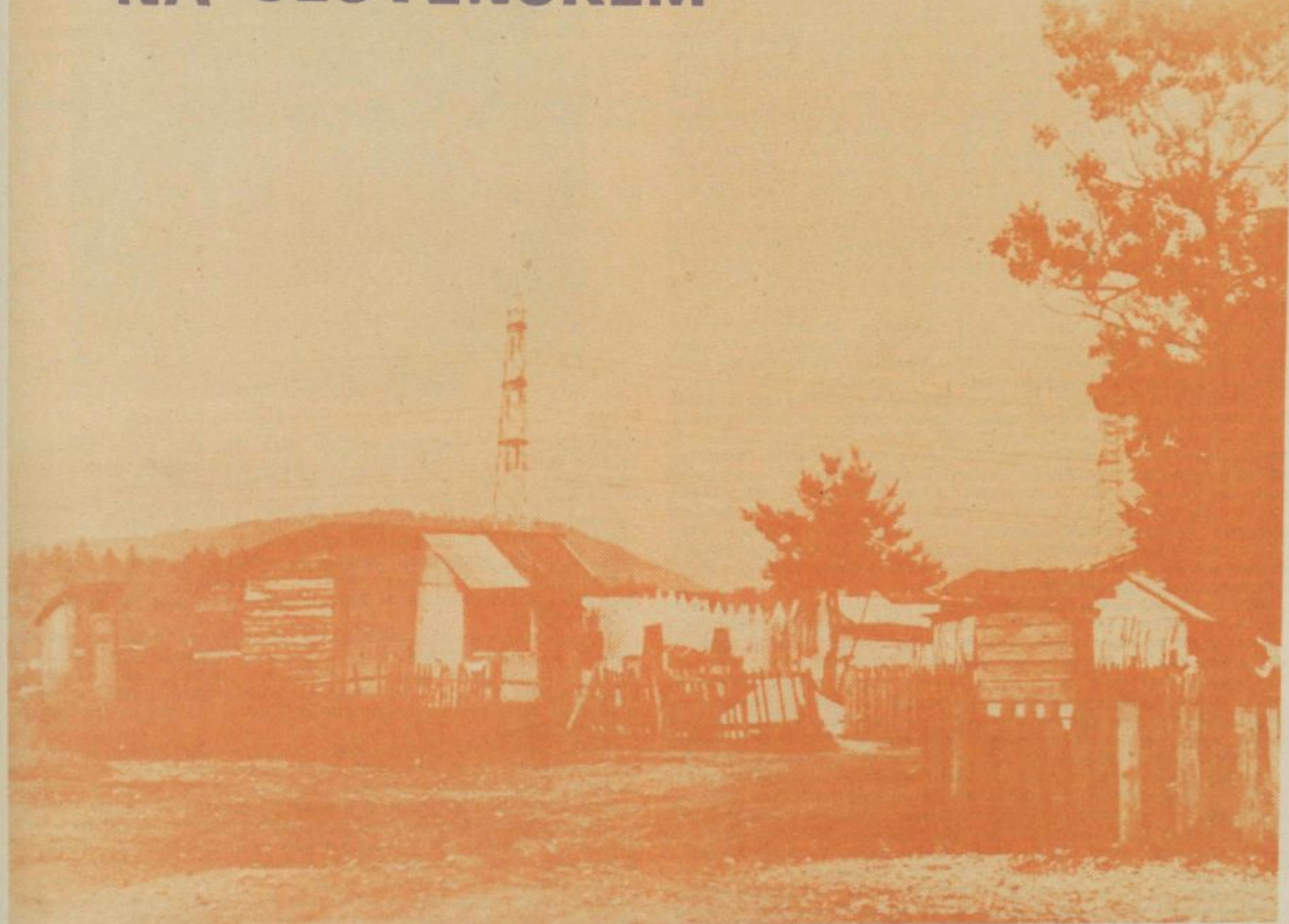
Postavlja se vprašanje samoupravljanja na univerzi kot radikalno novega sistema odnosov na področju vzgoje in izobraževanja.

Ker je reševanje aktualnih študentskih vprašanj nemogoče brez aktivnega sodelovanja študentov, se vprašanje participacije študentov pri upravljanju univerze vedno bolj javlja kot zahteva po samoupravljanju.

Osnova za razvoj resničnih (ne samo formalno-pravnih) samoupravnih odnosov je lahko samo tak študijski proces, ki omogoči poznavanje problemov znanosti, ki so čim širšega značaja, poleg tega pa zavest vsakega posameznika o svojem družbenem položaju in vlogi svojega delovanja v družbi. Druga zahteva, ki se postavlja pred študijski proces, pa je njegova zasnovanost na samooblikovanju študentov. Za tako postavljen študijski proces je potrebno začeti iskati drugačne študijske oblike, kot so javne tribune, svobodne katedre, eksperimentalni in alternativni programi (na arhitekturi soba 25) itd., ki pomenijo začetek uzpostavljanja kolektivnih namesto obstoječih hierarhičnih odnosov, kar pa predpostavlja v perspektivi tudi spreminjanje družbenih odnosov v celoti.

Dokler se bo univerza nekritično prilagajala znanstvenim in proizvodnim procesom v družbi, ne da bi v njih rek nastajanja kritične znanosti aktivno sodelovala, in dokler študijski proces ne bo temeljil na samostojnem delu študentov na osnovi njihovih interesov, ne moremo pričakovati, da bi se odnosi na univerzi bistveno spremenili, s tem pa tudi ni dane nobene osnove za trditve, da je samoupravljanje na današnji univerzi mogoče realizirati.

NEKATERE MARGINALNE SKUPNOSTI NA SLOVENSKEM

O marginalnih naseljih, naseljih „kulture bede“ se pri nas ve malo. Dogodi se, da reporterska kamera zaide na dvorišče teh koč, da naglici poslika zunanost revščine, ki se kaže v vsej svoji neestetičnosti in neskladnosti. V časopisih zasledimo tudi intervjuje občinskih uslužbencev, od katerih pa redki zaidejo v notranjost teh bednih hišic. V globalni družbi so v teh naseljih silno razširjeni predsodki o nemoralnosti, lenosti, alkoholičarstvu in nagnjenosti h kriminalu njihovih prebivalcev. Studentje FSPN pod mentorstvom dr. Staneta Južniča in tov. Zive Cernivec v okviru predmeta politična in socialna antropologija že več let prodirajo v te skupnosti ter v temeljitejših anketah in daljših pogovorih poskušajo prodreti v zakritost marginalnih družb na Slovenskem. Ta prispevek je nastal na osnovi obiska marginalne skupnosti Dečkova št. 24 in seminarski nalogi studentov Andreje Hodžar – Jurija Primožiča, Ingrid Markun, Slavice Obradovič in Danila Počkarja ter s pomočjo tov. Južniča in tov. Cernivčeve, za kar sem jim zelo hvaležen.

V marginalnost, obrobnost od vseh bistvenih možnosti moderne družbe je odrinjena večina prebivalcev današnjega sveta. Sem mime vesti lahko štejemo cel tretji svet kakor tudi milijone v naseljih „kulture bede“ v Latinski Ameriki, v ameriških slumih ter marginalnih naseljih Zah. Evrope, kjer jih naseljujejo „gastarbajterji“ itd. V svetu se malo ve o teh bednih naselbinah, čeprav so velik problem vseh družb. Jugoslovanska družba je zelo ponosna na svoje uspehe, nove tovarne, naselja, z veseljem se kaže grafikone porasta blaginje in uspešnosti. Ta naselja pa delujejo kot klofuta na te pokazatelje uspeha, zato pa jih radi ignorirajo, kakor se tudi poskuša s predsodki opravičiti položaj teh ljudi; ker so pač bolj leni, manj sposobni, da se rešijo svoje bede. Na predsodkarstvo okolnega urbaniziranega prebivalstva kažejo tudi imena teh naselij: v Ljubljani Harlem, Texas in Sibirija itd., v Mariboru: Hollywood, v Boru (SR Srbija), pa Kongo, Katanga in Hiše groze. Vzrok za nastanek te skupnosti je v naglem razslojevanju ruralnih predelov Jugoslavije in v njihovem demografskem pritisku na industrijske centre. Če je mesto blizu in njegova industrija v ekspanziji, delo ni velik problem. Tedaj navadno ostajajo doma, delajo v mestu in urbaniziranje teče brez mučnih kulturnih šokov. Take situacije pa so bolj redke. V večini gredo za delom v bolj razvite kraje dežele ali pa v tujino, kjer industrija nujno potrebuje poceni delovno silo. Navadno se preselijo k prijateljem ali pa sorodnikom, ki so naseljeni kje na robu kakega mesta. Marginalna skupnost tako postane tudi etnično enotna in je prvo zavetišče, ki daje zaščito pred šoki novega okolja. Večina

prebivalcev marginalnih naselij na Slovenskem je iz drugih republik, čeprav med njimi niso redki tudi Slovenci. Marginalne naselbine so zelo mobilne. Naraščajo izredno hitro, prebivalstvo se v njih hitro menjuje, naselja pa redkokdaj izginejo sama od sebe. Marginalna skupnost Dečkova 24 je nastala leta 1967.

V bližini Gramozne jame je leta 1967 nastala marginalna skupnost Dečkova 24, kjer je podjetje Filmservis izpraznilo dve zidani baraki, zgrajeni za potrebe snemanja, v kateri se je vselilo okrog 30 prebivalcev. Baraki sta imeli sanitarije, vodo in elektriko. Vodo in elektriko so jim tedaj odvzeli. Vodo so pozneje vrnil, naselje pa je še sedaj brez elektrike. Prebivalci teh barak so bili leta v konfliktu z občinskimi institucijami in so imeli več sodnih obravnav. Z razsvetljavo imajo veliko problemov, ker je težko dobiti petrolej in petrolejke. Družine doseljencev, ki so več let tu, so v glavnem mlade, zakoni so etnične in religiozne mešanice. Otrok je malo, predšolskih okrog 15, šolskih pa 10. Nekateri dajejo predšolske otroke v vrtec, drugi pa v varstvo ženskem, ki ostanejo doma.

Dobro del staršev pušča otroke v kočah, kjer ostajajo sami po ves dan. Največji del pa ima otroke pri starih starših.

Ze v prvih pogovorih se opazi, da se prebivalci delijo na stare naseljence in na novejšje prišleke ter da so odnosi med njimi dokaj napeti. Prvih 30 naseljencev je bilo povezanih v skupnost. Pravijo, da so veliko kontaktirali med seboj, imeli so celo delovne akcije (čiščenje naselja), ni bilo problemov z zbiranjem denarja za potrebe naselja. Pritisk zunanje družbe je bil izredno močan. Imeli so šest sodnih razprav, hodili so celo v „maršalat“, aktivno so iskali načinov za ureditev odnosov z zunanjo družbo, kar jih je precej povežalo.

Pred dobrim letom so se v južno barako začeli naseljevati novi doseljenci. Tedaj je bilo starih družin okrog dvajset. Toliko jih je tudi sedaj. Novih družin pa je sedaj že trideset do petdeset. Ljudje se vsak dan naseljujejo, preprodajajo svoje dele barak novim doseljencom. Stari doseljenci, ki so prej stanovali v južni baraki, so sobe predelali z lesenitnimi stenami, tako da so naredili več prostorov, ki so jih prodali. Novi prišleki pa so te prostore gradili naprej. Ko odhajajo, spet pregrajujejo in pregrajeni prostor nato pro-

dajo kot dva prostora. Novi prišleki počenjajo isto. Tako je na jugovzhodni strani nastalo pravo novo naselje, veliki grozd bednih koč, zbitih iz lesa, lesonata, pločevine in drugega materiala. Po izjavah starih prebivalcev v naselju je nemogoče obdržati stari red in doseči prejšnjo čistočo, ker novi doseljenci neradi dajejo denar za čiščenje smetnjakov in prispevke za vodo. Nemogoče je videti, kdo prihaja in kdo odhaja. Stari doseljenci, ki so že dokaj urbanizirani in prepričani v skorajšnji odhod iz naselja, so izredno dostopni in komunikativni. So etnično in religiozno mešani, čemur ne dajejo nobenega pomena.

Novi doseljenci so etnično homogeni. So iz negotinske krajine in dober del pripada romunski manjšini. Večinoma je to njihov prvi kontakt z mestom. Močno so vezani na domače kraje. Dober del novih naseljencev je tu začasno. Nekateri zidajo hiše doma in za daljše bivanje v Sloveniji niso zainteresirani. Kot smo zvedeli, so iz skupine novih naseljencev redki redno zaposleni. Njihov pogovor in obnašanje izžarevata tipično tradicionalno kulturo, ki je pa v velikem razkoraku z urbano kulturo. Pravijo, da so srečni, imajo občutek, da živijo v bratski skupnosti, polni harmonije in ljubezni. Upajo, da jim bo usoda naklonjena in so pripravljeni na vse žrtve. Stare doselence zelo skrbi nadaljnji razvoj naselja. Skupnost, ki je uspešno organizirala vse skupne potrebe naselja, postaja vedno bolj dezorganiziran socialni agregat. Trdijo, da je del novih naseljencev kriv, da jih okolno prebivalstvo gleda v slabi luči. Novi doseljenci so neodgovorni do njihove lastnine na okolnih njivah in do sosedov v naselju, med seboj pa se vedno manj poznajo, ker se prišleki naglo menjujejo. Tu se razvijajo možnosti za prikrievanje kriminalcev, za divje družine, prostitucijo in druge socialne probleme. Nekateri, ki v naselju ostanejo, pa bogatijo na račun prodanega odpadnega lesnega materiala, ki ga vozijo iz Slovenijalesa in Hoje. Pri prebivalcih naselja, ki želijo imeti z globalno družbo dobre odnose in tudi urejene odnose znotraj skupnosti, narašča občutek ogroženosti in nesigurnosti. V dobrem letu dni so postali v naselju manjšina. Divjo rast naselja so v začetku preprečevali s pomočjo policije. V zadnjem času pa se policija več ne odziva, ker z intervencijami ne uspejo preprečiti rasti naselja.

Naselje, ki ga Ljubljancani imenujejo Harlem, je nastalo leta 1965 v občini Vič-Rudnik. Sestavljale so ga bedne hišice iz raznoterega materiala. Leta 1972 so naselje porušili, pet družin so preselili v nova stanovanja, v dve leseni baraki pa ostalih 120 prebivalcev.

Staro naselje je bilo močno socialno dezorganizirano. Bilo je več socialnih problemov, razpadlo je šest zakonov. Pogosti so bili primeri alkoholizma, prostitucije in divjih zakonov in drugih oblik deviantnega obnašanja. V novih pogojih se je v barakah razvila neka oblika skupnosti. Močno jih povezujejo prijateljske sosedske vezi. Socialni delavci in patronažna sestra so pogosti gosti, razvila se je medsebojna kontrola. Večina prebivalcev je iz negotinske krajine, toda po njihovih izjavah so etnične vezi v tem naselju manjšega pomena. Z bivanjem v tem naselju se je ta vez razbila. Razvile so se druge oblike povezovanja: sosedstvo in prijateljstvo. Večina družin je mladih. Nešoloobveznih otrok je 26. Poprečni dohodek je okrog 1300 din. Pojavi deviantnega obnašanja upadajo.

Problem naselja Harlem ni popolnoma rešen, vendar pa je v mnogočem na boljšem od Dečkove 24. Socialna dezorganizacija, kriminal in medsebojna odtujenost se polagoma zgubljajo. Sedaj so prebivalci v barakah prisiljeni živeti v skupnostih in sodelovati pri reševanju problemov naselja.

Mariborski Hollywood sestavlja devet lesenih barak podjetja Metalna. Barake so bile postavljene leta 1946, namenjene so bile samcem, pozneje pa so se tu naselile družine. Stanovanjski pogoji so zelo slabi. Večina družin je mladih, imajo tudi do sedem otrok. Stanovalci so v glavnem Slovenci iz Prekmurja, Ptuja, Maribora itd. Pogost je alkoholizem, nekaj otrok je v socialnem varstvu, zato ker sta oba starša alkoholika. Naselje je izredno nezdavno, vlažno, otroci so bolehn. Moški opravljajo v Metalni težka manualna dela, so v glavnem nekvalificirani delavci, nekaj je tudi invalidov. Med naseljenci vlada apatičnost in občutek brezizhodnosti. Dober del jih je tu že pet do devet let. Imajo močan občutek deprivacije in manjvrednosti. S sosedi slabo komunicirajo. Naselje se ni razvilo v skupnost.

Pred seboj imamo tri marginalne skupnosti, ki so si v marsičem različne. Dečkova 24 je bila urejena skupnost, ki se pa razvija v „slum“. Socialna dezintegriranost naselja, distanca med naseljenci, ki se povečuje, in divja rast naselja, vse to bo pripomoglo k pomnožitvi pojavov deviantnega obnašanja. Stari prebivalci so uspeli urediti odnose s širšo skupnostjo in tudi z institucijami. Novim naseljencem v glavnem ni do tega. Socialna izolacija in konflikt z okoljem bosta v teh okoliščinah postala ostrejša, higienske razmere pa se bodo poslabšale. Konflikt z globalno družbo in starimi doseljenci povezuje

nove doselence v homogeno etnično celoto. Kontakti z globalno družbo usihajo. Razlog je vse večja apatičnost starih doseljencev do dogodkov izven skupnosti in znotraj nje, ker ne vidijo izhoda kljub naporom.

Harlem gre v nasprotno smer. To marginalno naselje, kjer je vladala dezorganiziranost in je bilo deviantno obnašanje normalno, kontakti z zunanjo družbo pa slabi, postaja izrazita skupnost, ki se vse bolj zavzema za skupno reševanje svojih problemov. Četudi je tu večina prebivalcev iz negotinske krajine, niso etnično povezani, ampak rasejo sosedske in prijateljske vezi. Kontakti z globalno družbo so stalni. Naselje je na poti, da postane urbanizirana skupnost.

V mariborskem Hollywoodu stanujejo nekvalificirani delavci podobnega poklica, iste etnične pripadnosti in so iz istega podjetja. Niso povezani v skupnost, čeprav bi to upravičeno pričakovali, prijateljske in sosedske vezi znotraj naselja so minimalne. Močan je občutek deprimiranosti in apatičnosti. Počutijo se ogrožene in brezpravne. Videti je, da vsi v naselju čakajo – novo stanovanje.

Kakšen pa je odnos „globalne družbe“ do teh naselbin bede, ki jih je vedno več na obrobjih večjih slovenskih mest? Že posmehljiva imena, ki jih tem naseljem dajejo zunanji prebivalci, kažejo na osnovni odnos. Prebivalstvo znotraj marginalnih skupnosti, ki pripada drugim etničnim skupnostim, ima za Slovence same superlativ. To smo zvedeli v pogovoru s prebivalci Dečkove 24. V Tomačevem, kjer so naseljeni nekdanji prebivalci marginalnih skupnosti in ki tudi pripadajo drugim etničnim skupnostim, ki pa so dobro uspeli (imajo lepe hiše, avtomobile, otroci jim študirajo), so do Slovencev negativno razpoloženi. Razlog za to vidim samo v enem. Kljub temu, da so uspeli dokazati svojo sposobnost, pridnost ali pa iznajdljivost in imajo vse pogoje za socialno promocijo, jih ožja slovenska skupnost, ki živi v njimi v istem prostoru, ignorira. To je samo ena dimenzija integracije marginalne skupnosti v slovensko družbo. Kako pa so sprejeti na delovnem mestu, v šolah, koliko so jim dostopne druge možnosti, ki so za večino pripadnikov globalne družbe normalne, je zgodba zase, ki nam je za zdaj zakrita.

MIRO SIMČIČ

POGOVOR Z dr. GAJEM PETROVIĆEM, PROFESORJEM NA ODDELKU ZA FILOZOFIJO FILOZOFSKE FAKULTETE V ZAGREBU IN GLAVNIM UREDNIKOM PRAXISA

1. – *Predpostavke filozofije, ki se zaveda sama sebe. V tekstu Filozofija in revolucija (Praxis 1-2/1969, str. 90) ste zapisali: „Ako je filozofija misao koja misli bivstvovanje, može li ona ujedno biti misao koju bivstvovanje misli?“ Ali bi se poskusili ob tem vprašanju soočiti tako z zgodovino marksizma, frankfurtsko šolo kot s Heideggrom in hajdegerjanizmom, eksistencializmom, strukturalizmom, pa tudi s pozitivistično znanostjo ter sodobnimi političnimi gibanji?*

ODGOVOR: Tekst, iz katerega ste citirali (Filozofija in revolucija) ima tudi podnaslov Dvajset snopov vprašanj. Navedeno vprašanje začenja četrti snop. Deli snopa so medsebojno povezani, paziti je potrebno, da pri razvezovanju snopa ne razpade tisto, kar spada skupaj. Snopi so na poljih vedno nekako razporejeni; tisti, o katerih govorimo, niso samo razvrščeni, ampak tudi oštevilčeni. Te simplificirajoče številke opozarjajo, da snopov ne smemo preskakovati. Tisti, ki jih hoče spoznati, jih mora pregledati potrpežljivo po vrsti. Vi ste takoj vskočili v četrti snop; toda neposredno pred njim sta tretji in drugi, sledi pa mu peti (in tako dalje vse do dvajsetega). Ne želim vas utrujati z drugimi citati, pa bom tvegal in stvar poenostavil. Toda spomniti vas moram vsaj na začetna vprašanja omenjenih snopov:

„2. Da li je filozofija misao bivstvovanja ili je ona misao revolucije? Ako je filozofija misao bivstvovanja, da li je ona misao koja misli bivstvovanje ili je ona misao koju i kojom misli bivstvovanje? Ako je filozofija misao koja misli bivstvovanje, da li je ta misao utvrđivanje onoga što jest, potraga za onim što može biti ili propisivanje onoga što se mora zbiti?“

3. Ako je bivstvovanje ono što filozofska misao misli, šta je to misliju misliju bivstvovanje? Ako uopće nije „šta“, kako to ono jest?“

4. Ako je filozofija misao koja misli bivstvovanje, može li ona ujedno biti misao koju bivstvovanje misli?“

5. Ako je filozofija misao bivstvovanja, može li ona biti i misao revolucije?“

Vprašanje, s katerim se začenja drugi snop, sprašuje o filozofiji, toda ne o tej ali drugi njeni lastnosti, ampak o tem, kaj je filozofija kot filozofija (se pravi: kaj je lahko). Vprašanje takoj sugerira, da se opredelimo za enega od dveh odgovorov: „Filozofija je misel eksistence“ ali „Filozofija je misel revolucije“. Vprašanje ne trdi, da sta to edino mogoča odgovora, navajata pa nas, da se opredelimo za enega od njiju, in vsekakor daje neko prednost pred drugimi. Ali to pomeni, da vprašanje čuti neko posebno osebo, „simpatijo“ do njiju? Ali pa samo nakazuje, da sta to dva bistvena odgovora, ki zasenčujeta vse druge (čeprav so tudi drugi bistveni).

Tisti „ali“ v vprašanju ni čisto jasen, toda kaže, da bi ga bilo treba razumeti ekskluzivno. Ali z drugimi besedami: vprašanje zahteva, da se opredelimo za enega od dveh bistvenih odgovorov. Vsekakor je pravica vprašanja, da predlaga odgovore, ni pa nujno sprejeti vsak predlog. Vprašanje, ki ne sprašuje dobro, lahko zavrnemo ali pa ga popravimo z boljšim. Prav to se je zgodilo po nizu v snope povezanih medvprašanj tudi z navedenim vprašanjem. Tako je ekskluzivni „ali“ negiran z zaključnim vprašanjem 16. snopa: „ALI NI FILOZOFIJA KOT MISEL EKZISTENCE S SAMIM TEM (NE PA OB TEM) MISEL REVOLUCIJE?“ to pa je še naprej korigirano z zaključnim vprašanjem 19. snopa: „Ali je resnična filozofija samo misel revolucije ali je misel-revolucija?“

Ali to pomeni, da je bilo začetno vprašanje drugega snopa popolnoma zgrešeno? Ali pa je navkljub svoji neadekvatnosti nujno? Ali lahko razumemo smisel in doseg „teze“, da filozofija more (in mora) biti prav kot misel eksistence misel-revolucija, če ne razumemo tudi možnosti tiste nasprotne, da je filozofija lahko samo eno od dveh: ali misel eksistence ali misel revolucije?

Drugo vprašanje drugega snopa predpostavlja, da smo se opredelili za prvo od dveh glavnih možnosti („filozofija kot misel eksistence“) in sprašuje, kako bi bilo treba to razumeti. Vprašanje sugerira, da lahko razumemo tezo o filozofiji kot misli eksistence na dva osnovna načina: „Filozofija je misel, ki misli eksistenco“ in „Filozofija je misel, katero in s katero misli eksistenco“. Malo poenostavljajoč bi lahko rekli: v prvem razumevanju pomeni „teza“ o filozofiji kot misli eksistence, da je filozofija tista misel, ki ima za svoj predmet ali „objekt“ eksistenco, v drugem razumevanju pa pomeni, da je filozofija tista misel, ki kot „funkcija“ ali „instrument“ pripada eksistenci.

Misel, ki ugotavlja, da bo „subjekt“, ki je degradiral eksistenco na svoj „objekt“, težko sploh prišel do tega „objekta“. Misel, ki sprejema, da je „funkcija“ ali „instrument“, težko kdajkoli postane prava misel. Kadar uporabljam te „strokovne“ termine, vem, da je to neustrezen način izražanja, dopusten samo pogojno, kot sredstvo, da stvar postavimo v „strokovne“ okvire, v katere smo padli in ki jih moramo osvestiti, da bi se jih rešili. Toda pustimo terminologijo in vrnilo se k sami stvari.

Če predpostavimo, da je filozofija misel, ki misli eksistenco, lahko to „relacijo“ gledamo z dveh strani: s strani misli in s strani eksistence. Lahko vprašamo, kakšen odnos ima misel („subjekt“) do eksistence („objekt“), kako misel misli eksistenco, lahko pa se prav tako vprašamo, kakšen odnos ima eksistenca kot „objekt“ do „subjekta“, torej, kaj je eksistenca in kakšen odnos ima do misliju.

Tretje vprašanje drugega snopa, predpostavlja, da je filozofija misel, ki misli eksistenco, daje nekaj mogočih načinov odnosa misli do eksistence. Tri osnovne možnosti, ki so dane v tem vprašanju (ugotavljanje dejstev, odkrivanje bistvenih možnosti in predpisovanje norm) samo grobo označujejo to problematiko. V nadaljnjih vprašanjih drugega snopa podrobneje obravnavam mogoče osnove misli do eksistence, toda omejen prostor nam o tem ne dovoljuje razpravljati.

Cel tretji snop prav tako izhaja iz pojmovanja filozofije kot misli, ki misli eksistenco, toda ne ukvarja se z odnosom misli do eksistence, ampak s samo eksistenco („šta je to misliju misliju bivstvovanje? Ako uopće nije „šta“, kako to ono jest?“) in z njenim odnosom do misli: „Da li ono jest kako jest bez obzira na to dali ga itko misli? I da li ono jest tako kako jest bez obzira na to kako je misliju? Doživljaja li ono to mislijenje kao ugodu ili kao nelagodu, kao obogaćenje ili kao osiromašenje, kao uzvišenje ili kao uniženje, kao dovršenje ili kao oskrvrnjenje? Podsmehu li se ono ravnodušno toj misli što oko njega nastoji ne uviđajući da joj je svaki trud uzaludno? Ili to možda samo bivstvovanje stremlji ka misli osjećajući da bez nje ostaje nepotpuno in nedostavno, bezimeno i bezglasno?“

Ni težko videti, da je z zaključnim vprašanjem tretjega snopa definitivno završena ideja o eksistenci kot samem „objektu“, ki pasivno prenaša aktivnost mislečega „subjekta“. S tem smo obenem prišli do praga obrata, namreč do tistega prvega vprašanja četrtga snopa, ki ste ga citirali. S tem vprašanjem se začenja obravnavanje koncepcije, po kateri je filozofija misel, katero in s katero misli eksistenco. Obravnavanje se končuje z vprašanjem „da li je filozofija jedna među mnogim mislima čovjekovim ili je ona misao koju on kao čovjek misli, misao kojom samo bivstvovanje sa sobom razgovara?“

Hkrati s tem je končano preliminarno razpravljanje o možnostih filozofije kot misli eksistence, v petem snopu pa se že začenja obravnavanje druge osnovne možnosti, možnosti filozofije kot MISLI REVOLUCIJE. Preliminarno obravnavanje te druge možnosti se vleče vse do 15. snopa, da bi v 16. popolnoma prešlo v obravnavanje obeh osnovnih možnosti v njuni sopripadnosti, obravnavanje filozofije kot misli eksistence, ki je prav s tem misel-revolucija. Ustrezna odločna vprašanja o tem sem že navedel, v detalje pa zdaj ne bi želel poseči, še posebej, ker sem pred kratkim pisal o tem (glej Filozofski pojem revolucije, Praxis 1-2/1973, str. 155–167).

Mislím, da ta kratka razpravljanja vsaj približno pojasnjujejo kontekst tistega vprašanja, ki ste ga citirali, ki pa bi brez tega konteksta viselo v zraku. Kajti vaše vprašanje je samo eden od vidikov bistvenega vprašanja o filozofiji kot misli eksistence, ki je prav s tem misel-revolucija. Ševeda vam ne zamerim, da ste ga tako izločili. Za vprašanja o filozofiji in revoluciji so mi nekateri rekli, da so precej „lepo“ napisana in da bi bilo treba nasploh pisati filozofijo tako „neobvezujoče“. V takih komplimentih je videno samo to, da imajo omenjena „neobvezna“ vprašanja določen pomen in dovolj natančno določeno mesto v svojevrstnem „sistemu“ (ne v „sistemu“ sodb, ampak v „sistemu“ vprašanj!)

Po teh pojasnilih mislim, da lahko preidem na drugi del našega prvega vprašanja – o zgodovini marksizma, frankfurtski šoli, Heideggru, hajdegerjanstvu, eksistencializmu, strukturalizmu, pozitivizmu in političnih gibanjih.

Prav ste uvideli: čeprav v svojih „snopih“ nisem direktno citiral niti Marxa niti Heideggra, niti eksistencializma niti strukturalizma, niti katerega koli filozofa ali filozofske smeri, sem jih na neki način vse imel v mislih. Preseneča me, kako ste po natančnem zaporedju navedli te glavne mislece in smeri. V prvi vrsti je to „zgodovina marksizma“, potem prihaja frankfurtska šola in Heidegger, z njimi pa hajdegerjanstvo in vse drugo – vse do „sodobnih političnih gibanj“.

Vsa čast „sodobnim političnim gibanjem“ – zelo močna so in pomembna, a vsaj nekaterim od njih moramo priznati, da večje manipulirajo z „masami“. Toda, ali se v njih dogaja kaj miselno pomembnega – je zelo problematično. Pustimo jih torej vsaj za zdaj ob strani. Eksistencializem, strukturalizem in pozitivizem so zelo pomembne in razširjene filozofske smeri in jih ne želim negirati ali omalovaževati. Toda glede frankfurtske šole in Heideggra so ne glede na večjo razširjenost vendarle drugostopenjske.

Ze mnogi so me (ustno) vprašali, ali nisem v svojih snopih o filozofiji in revoluciji skušal pomiriti frankfurtsko šolo in Heideggra. Heidegger – so mi rekli – misli eksistenco, toda ne želi vedeti za revolucijo, frankfurtska šola hoče misliti revolucijo, ne želi pa slišati za eksistenco, vi pa, kaže, želite povezati oboje. V takem mišljenju „je nekaj“, vsaj dosti nesporazumov. Heidegger ne misli samo eksistence, ampak predvsem prihod eksistence, torej revolucijo, kot jo razume on. Frankfurtska šola ne misli samo revolucije, ampak tudi neki nov način človeškega življenja, torej določeno eksistenco. V omenjenih snopih vprašanj sem poskušal misliti eksistenco na način, ki je bistveno drugačen od Heideggerovega, revolucijo pa na način, ki ni „frankfurtski“ (o tem se lahko prepričate, če preberete integralni tekst vprašanj). Naknadno „povezovanje“ eksistence in revolucije je tu odveč, ker se je sama revolucija pokazala kot „sama bit“ eksistence, eksistenca v svoji biti“ (16. snop).

Nekateri so v omenjenih vprašanjih (tu prihajamo do našega omenjanja „zgodovine marksizma“) videli poskus, da se izpelje sintezo različnih faz ali struj znotraj marksizma. Tako so me vprašali, ali nisem poskusil napraviti „sinteze“ zgodnjega Marxa in poznega Engelsa, ali splošneje – „humanistične“ in „ontološke“ orientacije marksizma. V bistvu pa ne gre za nobeno „sintezo“ gotovih koncepcij in pozicij (niti znotraj marksizma), ampak izključno za to, da se poskuša misliti misel Karla Marxa v njenih bistvenih, še ne realiziranih, možnostih.

Nas pri Praxisu včasih obtožujejo (ne le v Jugoslaviji, ampak tudi drugod – na Vzhodu in na Zahodu), da smo „marksovski dogmatiki“, da ignoriramo ali podcenjujemo burni miselni razvoj, ki se je zgodil po Marxu, po nekaterih v pozitivizmu, strukturalizmu etc., po drugih pa v leninizmu, stalinizmu in temu podobno. Ko nas že obtožujejo, moramo priznati: resnično se stalno znova vračamo k Marxu, a ne, da bi pri njem ostali, ampak da bi mimo modnih miselnih tokov in njihovih paradoksalnih sintez (kakršna je na primer tista med „zahodnim“ strukturalizmom in „vzhodnim“ stalinizmom) našli najboljše pot do razumevanja bistvenih problemov sodobnega sveta. Kajti (če smem citirati uvod k nemški izdaji moje knjige Filozofija in revolucija) „ni najpomembnejša Marxova beseda, ampak sama stvar, to pa pomeni: revolucija“.

Namesto odgovora na 2. in 3. vprašanje: Opravičujem se, da sem ves razpoložljivi prostor porabil samo za eno vprašanje. Upam, da me boste razumeli, čeprav ni po Marxu, ampak po Leninu: LUCŠE MENJŠE, DA LUCŠE.

G. PETROVIĆ

In še naš repek: Stiska, stiska, stiska, potem pa adijo dve vprašanji! Ju boste pač brali v naslednjem letniku. Sta večni, prisegamo!

UREDNIŠTVO

Odgovor tovarišu Pungartniku!

Odgovarjam preko časopisa Tribuna njenemu uredniku tov. Pungartniku na njegove pripombe k mojemu zapisu ob njegovem komentarju o šoli No. 2 v eni izmed predhodnih števil Tribune. Ko sem prebral vaše pripombe k mojemu zapisu, sem bil razočaran nad ravni vašega zapisa. Iz njega sem lahko razbral vašo osebno užaljenost, čeprav sem kritiziral vaš komentar in ne vas kot osebo. Spoznal sem, da je za vas že najmanjši ugovor huda frustrativna situacija, na katero reagirate zelo konfuzno in nekontrolirano. To je lahko tudi pokazatelj nezrele osebnosti.

V svojo obrambo in dopolnilo bi dodal še sledeče:

1) Profesor Kovalevska je raziskovalec moskovskega Pedagoškega inštituta in sem imel z njo pogovore ravno o tistih eksperimentalnih programih, za katere mi očitata, da bi jih lahko poznal. Rad bi samo k temu še dodal, da sem edini med psihologi v SR Sloveniji, ki se ukvarjam z eksperimentalnimi programi za kognitivni razvoj otrok v predšolskem obdobju.

2) Ko pravite, da lahko enači samizdat in ilegalno glasilo le kake druge vrste bebec. Tega pa ne mislim zapisati, ker bi kršil poklicno etiko, ki jo imamo psihologi.

3) Vaša sodba, da je krutost sistema v tem, da ti sovjetski otroci zgubijo osnovno motivacijo ob prehodu iz posebnih šol na univerzo, je smešna tistemu, ki pozna način dela na sovjetskih univerzah, ki omogočajo pospešeno napredovanje pri študiju. Zato ni posebnost, če nekdo diplomira pri 20 letih ali celo prej. O tem ste lahko tudi brali pred nedavnim v Delu.

4) Vaš nasvet, da naj se lotim proučevanja našega šolskega sistema, sem upošteval še kot študent pred dvema letoma. Pred kratkim sem končal dvoletni raziskovalni projekt na skupini študentov, ki študirajo na višjih in visokih šolah v SR Sloveniji. Ta raziskava bo izšla v začetku junija v knjižni izdaji. Načrtujem pa nov projekt o problematiki fluktuacije in primerjavi uspešnosti rednega ter izrednega študija v okrilju Sekretariata za prosveto in kulturo. V tem primeru bom vaše cenjene nasvete spravljal v prakso.

5) Zahvaljujem se vam tudi na nasvetu, da naj si preberem Zunov učbenik za družboslovje. Kot študent sem opravil izpit iz tega predmeta pri profesorju Zunu. Vam bi pa priporočil, če dovolite, tudi Goričarja in Fiamenga.

Ce želite imeti z mano razgovore osebno, sem vam na razpolago vsak četrtek, med 11. in 13. uro na oddelku za psihologijo, ko imam govorilne ure. Moji študentje so zelo uvidevni in vam bodo dali prednost, da ne bi čakali slučajno na vrsto.

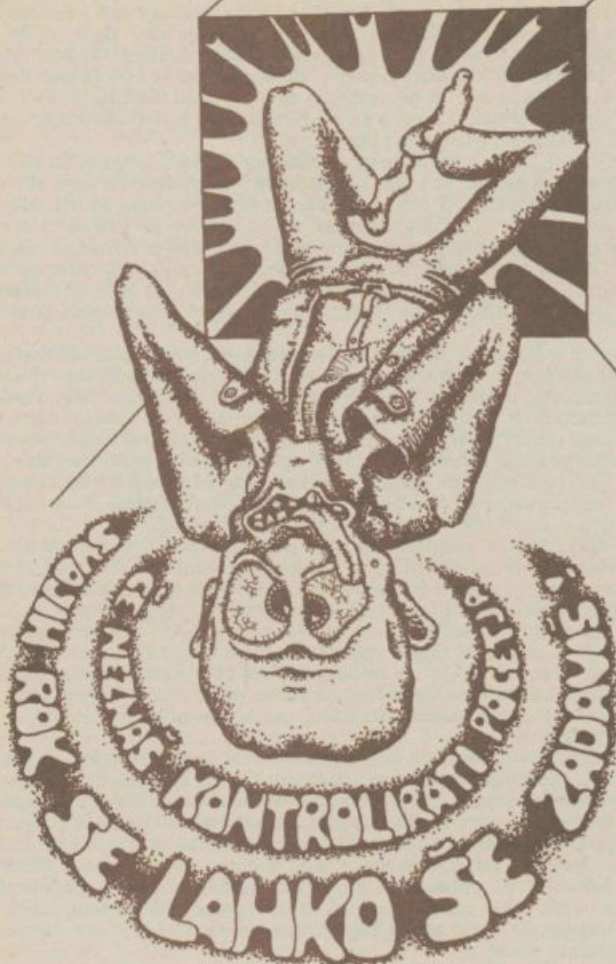
Drugače pa zaključujem javni dialog z vami, ker je vaše pisanje osebno žaljivo in v njem ne poveste ničesar novega. Okorno rabite le nekaj novinarskih fraz (pozitivist, laik in podobno). Ob koncu pa imajo vaše pripombe že prav primitivno obliko, ki niso primerne za bodočega intelektualca.

S tovariškimi pozdravi!

LUDVIK HORVAT

asistent na oddelku za psihologijo v Ljubljani

(PRIPIS UREDNIŠTVA: Da ne bi okrnili avtentičnosti odgovora, ga nismo dali lektorju v roke.)

Marko Švabič je prejel letošnji knjižno nagrado Mladosti in predsedstva ZMJ (oz. si jo je razdelil z beograjskimi književnikom Milisavom Savičem) za svojo prvo knjigo Sonce, sonce, sonce. Viharno ga pozdravljamo in mu kličemo še na mnoga leta.

marko švabič:

kritika banalitete in avtencitete

Najprej je treba izumiti sistem. V skladu s tedanjim šopirjenjem pri mizah. Mogoče celo je še kje kdo, ki zna zapreti oči in potegniti črto. Bliskanje na plošč. Ko, če bo, prišel do konstrukcije zelo dolgih iz zelo pametnih stavkov, se bo premislil, šel nazaj in rekel: ali ni to kriminal.

Ali ni to kriminal, joj, kako prihaja baba v beli halji in z veliko ondulacijo, požrla. Prosi za srečanje? Še kaj! Zgrabi in potiplje, mar smo mi, majhni, živali? Naj ta ženska v beli halji vrta po svoji notranjosti. Mar smo — marva? Pridejo, da nas nosijo po dolgih, oljnatih hodnikih, kar po dva nas vzamejo v svoje višave in zanašajo med smrdljivo sterilno perilo. Ne morem se ozirati, ničesar še ni za mano. Noži, vilice, žebliji, škarje in drugi ostri predmeti niso zama. Tu glejte čudes: dolge steklenojeklene priprave so si izmislili, da nas mučijo. Mi pa kričimo na ves glas, veliki pa se eni smehljajo, eni zaripnejo v togoti.

Oj, doktor, pomagaj, končan sem. Prinesi srce mi, ga vrni, oj doktor.

Kričimo na ritkaste goltance: kričimo na ves glas. Gledal sem fantka, ki je hodil po črti. Kjer se je črta pravokotno prelomila, je deček naredil obrat. Tako je hodil, potem je pajsaj: ham ham ham. Motorist je z glavo naprej odfrčal — foltrefer — v zid iz betona, k sreči pa je imel na glavi čelado, a glej, vseeno se ni maral pobrati, nekaj je resda migal, ni pa kazalo, da bi se kanil pobrati, mi smo pritekli, videti je bil docela v redu, na njegovih licih je cvetela celo zdravkasta rdečica, kakršna je tudi drugače v navadi pri kole-sarjih in motoristih, ko jih reže ostri zrak v noselj, ko pa smo mu sneli tisto srečno čelado, ki se je potolkla namesto motoristove lobanje, se je zgodilo presenečenje: po tleh so se zlili krvavi možgani, da so se tam zmešali z drobnim gramozom in bacilastim prahom, kje pa je lobanja? smo onemeli in obrnili čelado: vsa kost, ki ščiti našo in ki je ščitila motoristovo zavest in podzavest, je tičala še naprej v čeladi. Med nami je bila neka ženska, ki je pričela govoriti: uaf, jaz pa tega ne morem gledati, brrrr, jaz tega ne smem videti, iiiiii, meni je zmeraj slabo, če vidim take reči, bglglum pglgam, jaz tega ne more gledati, grrrrrr, potem se mi bo pa sanjalo, bzzzz, frrrrr, aj aj, ali ni to grozno za videti, oh, za take reči pa jaz nisem, glump, pogledajte, kako strašno je, če pogledaš, mljumps, jaz pa tega ne morem gledati. Drugi izmed nas so stali tiho kot svečeniki in kot veliki predstavniki, samo majhni srhi in silni pogum in nasmihanje in odkimavanje in prikimavanje in muzanje (in kdo se danes muza? pajek!) in vztrajanje v stanju in čakanje, kaj zdaj se bo, pozneje še nekaj o teh motoristih nasploh, tedaj tudi o enem, ki je bil na vrsti kmalu pred tem, noga mu je prišla vmes, da je bila v kolenu zdrobljena, stopalo pa nazaj obrnjeno, kakor da bi bile pete predaj in prsti zadaj, mož je bil pri zavesti, na komolce se je opiral in govoril: madonca, madonca, madonca; pa smo ga spoznali: bil je eden tistih, ki sicer za vsako malenkost benivijo in rečejo: pizda materina, kurac božji; zdaj pa samo: madonca. Pozneje nesreča še bolj razpade: tedaj se govori že o tistem slavnem motoristu, ki ga je med vožnjo kar naprej zeblo v trebuh, potem je pa lepega dne izumil sistem: rekel je oblekel tako, da si ga je zapenjal na hrbtu, a že pride hudo in zlo nad nas ravno tedaj, ko nam prične dobro iti, tako da se ta motorist ponesreči; mimo pridejo usmiljeni ljudje in takoj uganemo, da nesreča ni prehuda, opazijo pa veliko nerodnost te nesreče: motoristu je obrnilo glavo, zatoorej so mu glavo obrnili tako, kot se šika. Potem je na vrsti tista, ki je prišel gospod iz Amerike in je stopil v kavarno na Nebotičniku, iz kavarne na rob Nebotičnika in z roba na Titovo cesto, kjer se je raztreščil, da so možgani špricnili v juho nekemu drugemu gospodu, ki je prišel v Šestico na kosilo; ne, tista je še boljša, ko je še en gospod skočil z Nebotičnika, a ta ni skočil na čelo, ta je skočil na pete, tako da sta mu glavici stegnenic pogledali ven na ramah; in prav temu stilu, skoku na noge, se ima ta gospod z ahvaliti, da ni bil pri priči preč: sedel je tam na pločniku pred sosedovimi kot krojaški životec, kot sprevodnik v tramvaju, izrazito debelo je pogledal navzdol proti zelenemu Tivoliju, kjer so plavali labodi, mladenke lulale sluz v hlače, fantje lizali njih vratove, posedel je tako samovrženi gospod za trenutek še pri živem in se je čudil čudil vsemu temu in je bilo jasno, da ta v življenju ni profitiral apaniša, potem je še kot zajeban hašišar, ki z vzdihom pohvali moč, rekel: uuuu! in je kinknil v nepovrat; mimo je prišel pijanček, kakšen nihilizem, kakšna izprijena duša, pobral s pločnika strgan in potolčen čevljev, ga vrgel na gmoto, rekoč: ta čevljev zraven paše; eden sosedovih fantov se je tedaj razjezil in je stopil k pijančku, rekoč: pejmo, pejmo, alo, vozi.

Prišla pa je tista fatalna jesen, h kateri se bomo, kar je še vašega časa, moji dragi bralci, pod mano, še mnogokrat, premnogokrat vračali: brezupno mozoljav dijak je vsak dan trikrat romal na Prešemovo cesto. V suhem prsnem košu, kjer je bilo komaj dovolj prostora za njegovo preveliko srce, je nosil še: nebo in peklo. Ne morete si misliti, kako hitro so mu prišle solze v oči: videl je vrabca, ki se je zapodil z drevesa na prvo streho, ta ubogi dijak pa je zajokal, kajti videl je ponosno žarptico, ki prek sinjega prostranstva zlagoma vesla nekam daleč, najbrž na morje, najbrž v puščo. Je že dolgo mrtev? Več bom vprašal, je bil penast okrog skrotovičnih ustnic, plav v obraz, potem ko je pojedel najprej žlico arzenovega žvepca, čez to živo-srebrnevo jodida, prek tega pa še pest rdeče krvolužine? Mu je visel jezik zelo globoko iz ust, ko se je obesil na traverzo v novogradnji, zdajšnji Ljubljanski banki? Mu je vlak (in kako jih je ljubil!) gladko odrobil glavo?

Ali pa se je us?

Ali pa je reke utri bo mogoče sonce, dajva, počakajva, potem bomo pa videli. Je li on bi. Poznejši gospod iz Amerike z rakom, gospod brez profita z Nebotičnika?

Kdo se je poslej samo še igral s svojim in tujimi življenji?

Kdo mi jamči, da življenje kogarkoli izmed vas za zdaj ne visi na zelo tenki nitki?

Kaj smo hodili deško ljubezen trebiti izmed nas! Poiskati moramo zaščito. Zaščita mora biti učinkovita in vsestranska. Civilizacija na tej stopnji je življenjsko nevarna za slehernega poedinca, kakor seveda za vso skupnost, ki jo vsi ti tvorijo. Ali se bomo zdaj na hitrico še malo iztrebili, tako da bo mehanizem naravnega izbora ohranil pri živem zares samo najposobnejše, tj. najmočnejše v današnjem smislu?

Kako je norček svetlo premraženo zrl v svetel dvorec na griču in si zaželel tega dvorca, potem pa je postavil misel na prepri in rekel: reveže je treba iztrebiti, ne bogatih. In Dimitrij: kako smrdi iz teh bolgarskih avtobusov. Ugovor: proletarski avtobusi so že takšni, da smrdijo; ti pa si vendar za proletarce? Dimitrij: jaz hočem samo to, da bi tudi iz proletarskih dišalo; da bi iz vseh samo dišalo in nič smrdelo. Potem se ti bolgarski avtobusi plasirajo ravno pred Dramo in zanimivo je to, da so ljudje tako utrujeni, da sploh ne stopijo ven, kar notri kinkajo noči in dneve in tako letujejo, ko cele tedne parkirajo ti avtobusi ravno tam, kjer stanujeta Ugovor in Dimitrij.

Ugovor: tudi parfum je smrad, takšna je ta dialektika — vse človeškega je smrad.

Tako, vidite, zna biti svet lep in odvraten hkrati. Videli smo, da je človek butasto zijalo. Se od nekoč prej se more pritakniti taka modrost: telo je hiša, v kateri prebivamo, gledajoč kar naprej skozi dvoje oken; zakaj kar naprej visimo in bingljamo na teh dveh oknih! Ali res nimamo nobenega pametnega dela v stanovanju?

Nekega deževnega, a kot bes opojno trdega poletja se je dijak spomnil, da bi bilo najbolje, če bi bile počitnice zmerom, že taka morala, kajti še tudi vprašanje se je zastavljalo, kako daleč se človek lahko upira družbi, ne da bi ga ta fizično likvidirala. Bomo še videli.

jure perovšek

POSTRVI POLJUBLJAJO TI KAŽIPOT, KRIDATAR!

iztegnjen vrag, daj židom poklopca potuho,
klopca patrona za hlapca kloštra naduho.
to kar je bandu žel, uvedel hindu pod pazduho —
lenuha pomešal! uho sprešal! dal nabuco za juho!

velikana! zajoče ana. vina! zauka pastirica zina.
kaj znaš? pa kaj imaš? raje kolonijo zavedi!
kupi toka! in joka! pa nežko, da
neža lovila bo svoja plodila.

bo hijena vodila zlahtnega vrača?
bo knjigoljub stresal dvorec za rt?
bo žival vodila tron za odličnike trudne?
bo idila krenila čez kupo in zapregla mejaša na čep?

kdaj bo janez svetokriški pobahal lovišče?
bo kdo ponosil gvinejo iz vil?
je bik častnik podobe? res ruva
menihu iz postelje — genocid?

kak so brezbriznika grče vse hrome!
kak mešetari: skopuh! tankovestnik pribija:
se komolci se zbilje, strelce polaga na velociped.
mešetarja poboža, monopol pristavi v balet!

južina! snubce! prinesi nam žreb!
tuniko vzdigni, samokolnico primi,
panj stavi, vrline zloži pred pandekt.
v spanje vzameš kij, dani se, dani, zanesljivi prefekt.

vesna dvornik

PESEM POD B

Na koncu prsta živi Znojna kapljica.
Po trebuhu kroži črevo in se giblje,
da prebavi pisano džunglo.
Ustavila sem črevo in džungla se je razrasla in porivala
zelene občutke v pastirske staje. Krace so imele poln
gobec trave in sonca. In so nekaj počele. Prežvekovale.
Črevo pa se je širilo; bilo je že kot življenje in se je
razvijalo kot zdravo kmečko dekle v veselje
vsem družbenopolitičnim organizacijam.
Poslali so me k zdravniku.
Ovijalo se je že okoli prsta; seveda, najprej maksimalno
in višje je ovijalo drugi člen in višje je ovijalo kožico
in višje je stiskalo in stiskalo.
Prstan je zaključek prsta.
Poslali so me k zdravniku in mi vzeli kri iz prsta.
Le kako je živeti s krvno skupino?

GEOGRAFSKE IN DRUGE PESMI

I.
iščem barvo tvojih oči
o bolgarija na karti
iščem tvoje oči
o bolgarija na karti
iščem te
z zanimanjem
hrušk je zmanjkalo
zalivov
in ananasa
o bolgarija na karti
ta pesem je zate
ker uporabljam tvoje ime

VII.
vsi otoki se mi zdijo pusti
ker nisem bila še na nobenem od njih

IX.
koliko let živijo golobi
koliko svobode užijejo
na svet(l)em glavnem trgu
ko se šopirijo
med odpadki
in svojo hrano

XXVIII.
kdo ljubi
koga ne ljubi
komu se zljubi
s čim se zaobljubi
moja lončnica ima dva lista
četrti se rojeva

LIII.
ne ponujaj prsti
tišina tona
barva
zemlja
je
živa
v osrčju
osrečuje
če nočeš ostati brez roke

LXV.
iz madrida v moskvo
iz romantike v realizem
s sence na sonce
iz dneva v dan

CXI.
tam
kjer cvetice
tam
kjer
ležiš
in ne čutiš
da orjejo
da plavajo oblaki
da veter pripogiba
vse strani neba

CC
ni dovolj
da so ti otroci pobiti
živiš
in živiš

POLA ENA

morda kdo misli, da poli ena sledi pola dve, tej pola tri.
cel ciklus.
ustvarjalno obdobje.
razočaranje.
lahko se obrača. ničesar ni onstran. pola ena je sama
in ena sama, najsi se jo vzame kot naslov nečesa konkretnega
ali kot tisto konkretno samo.
kaj pa je?
za zdaj samo pola ena. nič drugega.
treba bi bilo nekaj narediti s tem.
ali biti zadovoljen.

morda kdo misli, da bi sam lahko naredil prav tako polo ena,
ali da bi o lahko naredil kdorkoli, vsak otroče.

morda kdo misli, da pola ena nič ni.

morda kdo misli

morda kdo ne misli.

KNJIGI

povem ti skrivnost.
ki je samo najina.
pred očmi te imam.
kot bi že bila.
nikoli te ne izpustim.
te ne pozabim.
moja si.
zavedno.

dragi moj don kihot
vsa tvoja slabost je v tem
da nisi obvladal karate
udarcev
čez oči
za tilnik
v pleksus
med korak

nikoli tvoja dulcineja
je legala pod tuja bedra
ker si zamenjal črni pas
za črni dan

premagali smo te
v enem samem tristopenjskem t
za karate
kjer smo te učili zaznamovanega
z rdečimi krogi
ki označujejo področja smrti
koliko smrti na tvojem telesu
koliko stegnjenih nog
v precepu kosmatih rok
v eni sami prilogi
only for men

in kadar se ob koncu vikenda vr
z dišečih polj
v neko ulico
hodimo v spremstvu našega odm
skozi tisto ulico
zelo prazno
in s slabimi nameni
potopljeno v mrak
ki ga skušajo pregnati
nesmiselni žarki svetilk
in te srečamo
prekleti don
in skočimo naprej
prekleti don
z napetim robom dlani
s krvavimi
blazno krvavimi očmi
išoč tvoje rdeče kroge
smrti

peter dolšek

ALPE

Kjer polje ljubljansk o
zatava v nebo,
ga vedro odseva
blejsko oko.

Mladenka vdana
ob vodi sedi,
v gore se ozira,
za menoj hrepeni.

Jaz pa med čredo
si pojem vesel
in včasih razmišljam,
če bi jo vzela.

VSAKDANJA ZGODBA

RDEČA KAPICA

freakec peakec

freakec pikec tam leži
v daljne kraje on hiti
dvignjen palec gor moli
čaka, čaka ure tri

kar se prima avto vstavi
gleda češplja — je ta pravi
mu pomigne, not se spravi
z ritjo migne, kiklo dvigne
koj se freakec pikec v pozor postavi
noter skoči, trebuh vboči
preden bi prešel do tri
avto švigne, v svet zdrvi

freakec pikec stegne noge
čik nažica, jaz sem mica
češpljica mu joške nudi,
prime pikec jo za grudi
stiska, šlata in ožema
fant je prima ta oprema

mica stoka, prede, cmoka
pikec jo med nogam drgne
mica žlajfa, krik spusti
avto vstavi, se zvali
noge širi, prepusti
pikec nanjo navali
trga gate, luknjo išče
spolovilo not porine
čik izpljune, joške grize
mica prosi, daj me miže
nisem miže, pikec sem
rad porinem, rad povem
usluge razne nudim vsem

tako je mica stokala
pikca nase stiskala
tako so šle minute ure
in preden konec je bil fure
pikec jajca spraznil je
mica je stisnila noge
še enkrat, še zadnjič
glej, že noč se drami
še je dolga pot pred nami
hitro, hitro pikec moj
daj nategni me nocoj

freakec pikec mož dejanj
stisne mico, sprazni tico
vzdihne mica, pade nanj
tak je konec potovanj

potlej avto spet požene
pikec čik si spet prižge
vleče, pljuva, mica goni
svet spreminja se ob rami
kilometri zginjajo za nami
pikca čaka spet nov svet

freakec pikec ven zleti
še bi mica s svojga zica
pikcu segala med noge
svoju muško robert jošku
natikala na glavo roge
pikcu se v pariz mudi
micko kušne, joške lušne
vščipne jo za ritnici
zdravo mica, pravi tica
mica pa v solzicah
avto žene v molzicah

pikec naš je frajer tak
babe šopa, drek kadl
opij fiksa, tripe zre
anarhista vse podre
svet ga gleda, svet nori
freakec pikec satan, spak
knjige bere, bige ždere
vodo pije, vanjo ščije
pesmi riše, riše hiše
poje, pleše, štopa, tleše
svet spoznava, raste trava
rožce vonjajoče golta krava
freakec pikec slika, slika
to bo slika enga freaka
pariz, new delhi, cadiz
new york, hongkong, vsa seli
serbije, bolgarije
sužnji južne afrike, batavije

moldavije, vrhnike, buzota
freakec pikec tak možak
ljude gleda da b'ga vrag
vse popljuje, vse pobljuje
nos v glavi hipper trak
kakor hipi pravi vsak
nos cunje, nosi frak
dviga kikije, štopa, krade,
šferca se na vlake, doli pade

grozdje grize, ceste liže
kadar sirje, sirje grize
vse noči v skret prespi
super man je freakec naš
takle poba — raj ne vpraš
šviga, miga, riga, si ga
vsak dan znova s pasto č
da se sveti, vedno nov, a
išče, brska, trska, pišče
riba, kiba, polž in molž
čoln se prevrnil bo
ker je poln — je zato
pikec v vesla se upira
sonce svojo barvo tala
trava skriva — tam je ma
ki odejo sivo razprostira
voda, voda vsepovsod
en sam trip in nov bo roč
cuzal lušne čilčke
gledal porno filmčke
babe krasne, barve slastn
stare hiše, prosim tiše
drevje žaga, šiba raga
ravi shankar rjav mulat
komaj čaka svoj propad
pikec rokici steguje
s prstki dinarčke miluje
bo si kupil avto tata
super hitra poršita
bo poletel v chikago
roko stisnu gangsterjem
potlej v čile v santiago
(mimogrede rit bo močila
vrh visokih andov sedel stal, lame medel
spal pri dolgonosih opicah
žagal z žago žagarijo
slikal sebe, potlej niksone
naj ohrani nixon sliko
slavna slika slavne svinje
papež bo pri oknu stal
solze točil kri bo scal
kardinali ga tolažijo
freakec pikec pride spet
pride sem pa gre v svet

dijm se siv v noč zvali
pade glava pade pikec
stoned se rata dragi freak
tema krasna v njej leži
išče šlata babe ni
muzka držna miliona
polna vreča je bonbona
cuzi prstek mali svoj
spet je on na vrsti — poj
cajt ne šteje več do tri
zdaj se stegne skor znori
srborit postane deda mal
očko svojo kaže pride br
sveti iskra se v ostrini
kot je švignila raketa
se potegne prek oči in
malček tuli guli ruli
dupi du pi di dum da

gorkaj skoči solze toči
voda v lončku klokoče
spet bo kava drava krava
čaj bo srkal sebe spekel
ribe sluzil gobe vlekel
kot košuta sadohna
bo zavladal sadovnjaku

barve so rumene črne bel
glej večer nebo in stelle
drobovnjaki kremenjaki
ruski car in polovnjaki
gorski lev ki sluša vonja
tu nekje prav blizu sonja
čaka svojega curaka
svojga leva svojega macaka
ta nabije jo na kol

tik nad školjko zadnjica
na dnu školjke vpadnica
vrh vzdiguje svoj v oblake
ko jih jebe kdo na take
bi se stole doli spustil
je pikec naš širokoustil
svinje govno ki smrdi
ko pritisneš knof pod cifa

pikec je tak freakec glihec
kipec, stric kot tanja tihec
ki preda se freakcu pikcu
da predre se vanjo skozi
ki ne vpraša — naj porine
tanja vrisne luknja stisne
šprica šprica fiksica
poje poje žilica
freske poči črna luknja
najbolj temna črna suknja
se udere dvigne spere

vrže kvišku lopne sere
plava plava v daljave
sluša čuje te razprave
grozno puha grize sope
tanke vidi vidi tope
bobni blazno ropotajo
pride sem podpiše vdajo
zdrkne zgine sline mrkne
pade hlastne masne rade
ure so se raztopile
ne nobene prav nobene ile

vleče vleče oči postanejo rdeče
lica bleda mesojeda
gnoj potoči se skoz nos
kot balon athos porthos
žvižga sopne in spusti
smrt smajlage Cengiča
kjer prodira gorski lev
tam je ogenj tam pepel
tam nekoč požene pušča
drobna trava in plevel
ki se pravnikom udnja
vidi tam je tista skrinja
zlata polhna aristotel
super sonce super trotel
pikec ljubi vse ljudi

mica pa domov drvi
ga te gleda šivov ni
kje si pikec frikec moj
daj povrni se nocoj
moj je jožek star bolan
onemoglosti predan
slika teče mu iz gobca
kaj le rečem — gobca trobca
pikec pikec pridi pridi
daj nategni me nocoj

pikec sanja prenišljuje
misli takele modruje
pusti mene frikca pikca
je tam doli dvizen most
ki ne čaka ura vsaka
je prav tista ki je lost
zdaj hitim in pridem črez
lej na drugi strani novi srez
novo sranje nov komad
nova mica spet pomlad

konec mica je s teboj
kot je mrtev jožek tvoj
svet umira zdaj bo kraj
jaz bežim junak dejanj
k novi miči zdaj letim

nekje na nočnem nebu
spet je super nova zacvetela
vrag je vzel jožeka
vrag je vzel miciko
le naš pikec freakec
jo je mahnil v nov dom
nova hiša nova miša
neka solžnivec je griša
k njej je splaval preko vode
breg dosegel zmočil noge

nov je svet star je pal v vodo
star in vedno isti freakec pikec
sam je splaval čez vodo
stresel hlače dvignil kače
in porekel je helo

MIŠO KANTIC

Fatamorgana

1975
magna purga

agonija korespondence

Kar iznenada sem vedel prav vse o tisti deželi. Prav vse. Lahko bi jo pričel popisovati; lahko bi dolgo pripovedoval o njej; o deželi, kjer pade letno osemnajst metrov dežja, o reki, ki teče skozi njo, o bradatih bregovih ob njej in drevesih kruha, ki rode na njeni poti k morju; lahko bi naštel vse majhne ilovnate vasi, ki se prikazujejo med gostimi in mehki stebri mogočnega gozda in so polne živahnega gibanja njenih prebivalcev; klicev otrok, ki tekajo za mladimi prasci, še vsemi golimi in z blatom ošpricani; o nagih ženah — o! nage žene! —, ki se priklanjajo nad lončenimi posodami, iz katerih se sukajo dišeči dimčki črnega mesa; o napetih temnih prsih in močnih zadnjicah, ki se, zdaj ene zdaj druge, privzdigujejo v ritmu domačih opravil, v skrbi za parafernalijske tega srečnega ljudstva temnega jezika; ki, zdaj ene zdaj druge, nihajo in odkrivajo tanka in blede rebra, ki so zaklana v krvavem mesu nad bogatimi boki, drugič spet nasvedrano dlako, ki v jarkem soncu kar modri in prekriva precej svetlejšo sramno ustnico, ki so pri dekletih in ženah te dežele srečnega ljudstva temnega jezika bolj nabrekle in vise niže iz spolovila in niso tako trdovratno zlepljene in je med njimi vedno rahla reža in prav zaradi tega je na tem mestu dlakavost za hip, za prst prekinjena, razmaknjena in ne zakriva popolnoma vhoda v deželo tega srečnega ljudstva temnega jezika.

KREEN AKRORE

Ponovno so se zaslili oddaljeni kriki drvečega in hropečega ognja in telo je negibno ležalo na segreti smaragdni plošči, ki je mukoma utripala v ritmu odhajajočega zakopanega srca. Odprla so se vrata, spletena iz svojih modrikastih kit in s tankimi prameni žil zvezana v snope divjega črnega žita.

OJ, TI ZLATA NEBEŠKA NOČ . . .

Oj, ti, zlata nebeška moč, ki ženeš moje žejne roke, da segajo po penisu in ga hočejo v vrtincu vseh novih, tihih vonjev odtrgati iz krutega kruha telesa, iz zavese žametnega obraza, ki ga bom poljubila . . . še nocoj! Za gosto pleteno mrežo plavikaste grlice; srca v glavah rastlin, cvetne oči noči, ko se prehitro znoči, ko pade v naliwu mrak in se iz premražene vode dvigne hipopotamus, ki se ogrne v deko halfine trave in plašen vzleti iz venca gazel.

Padel sem na fajhno slovensko zemljo in strgal zlato nit trpljenja.

Okopal sem se v morju zvezd, ki so se dvignile iz kadeče se pogače črne maše . . . DEMONI

IO SONO IL PANE DI VITA

Si kruh mojega življenja in jaz ogenj, ki ga sladko zapeče. Glicinije, kužni porcelan? V mlačnem mraku so prišli trije v sivozelenih uniformah, iz globine pozlačenega Čimabujevega mozaika, iz vonja bazilike pod zvonom mesečine. V cvetastih kozarcih je spala mrzla žgoča oranžna tekočina; beli, po polju dišeči prsti so objeli vitke nočne posode. Na hrbtu padajočega travnika je gorela sladka voda, rdečkaste kocke, obrobilne z bleščečim snegom sladkorja . . .

Trije pijani pomarančni kralji!

Si kruh mojega življenja in ogenj, ki me sladko zapečeš. In voda je lju-bezen, ki spere prah z mojega trudnega in svetlega obraza. Ker prah suši in stara kožo, ki diha kot mlad, po sledi urina neznane psice vonjajoč pes.

PARAFERNALIJA

Na tvoji beli postelji se pase lačna mucka, tiho se giblje po geometriji svetlobe. Na tvoji globoki blazini ležita rečna bogova s polnima rogovoma bogastva. Tvoje kamnito telo je v vetru zbudena voda. Voda Rima.

Težka sla prihaja od daleč, iz globin, od križa prihaja skoz votle palače večno zatemnjenih svetov mojega telesa.

TRNOVO

Zapisal sem te v zaljubljeni knjige, trikrat oddaljeno od resnice. V meni je zapekla nečista sila, mogočna moč. Gol hodim po hiši strahov in magnolije, ki se prekrile naše težke stene, se neslišno obračajo za menoj, za mojim belim telesom in prebirajo roženkranc dežnih kapelj, ki so se v odpirajočem času natekle v cvetne školjke. Domače površine, polne varnega lesketanja, prijaznih ogledal mojim bosim stopalom, polzečim po zlitih briljantini, po plašnem prahu, ki je splaval spod stropa in osladil ta samotni letni čas, ki se je obarval po veliki noči, bogatem petku in pesku, po katerem sem šel kot pes.

Trnovo! kraj nesrečnega imena; tam meni je gorje bilo rojeno od dveh očesov čistega plamena. Ne moč ne težki kamni, ne roka nobena ne srečna reč, ne morejo ugasniti to razsvetljeno iskro, ki je vsa v ognju, v srcu. Ob uri deseti.

Z ostro ern britvijo sem zarezal po tvojem mladem in utripajočem trebuhu, deklica. Prek sence počivajoče roke, ki je leno, s skrčenimi prsti počivalo na levem boku. Z nežno zgrbljenimi prsti, ki so se zarili v zlatasto dlako, je drhtela na tvojem komaj dvignjenem hriščku, deklica. Zarezal sem po tvoji valoviti koži, ki je bila ena sama pomladna pokrajina, vsa obsuta z nedolžnim razkošjem, deklica. Z ostro britvijo, vse globlje in globlje; medtem ko spiš, mala deklica . . .

. . . tiho sem razmaknil prepoteno povrhnjico, ki se je ob urezu nabrala v kurjo polt, da so se prozorne dlačice dvignile kot tisočera vojska milih bodal. Zarezal sem in mladi španjel, ki je nemo sledil mojim ljubečim gibom, je strepetal, deklica. Tvoja kledača sestrice je krčevito zaihtela v temačni benečanski skrinji, da so utihnili pevci, ki jih bo zalila tvoja topla kri, deklica . . .

Kdaj boš ponovno napolnila mojo posteljo s sladkim vonjem spolovila, ki se odpira v teli visečih nočeh kot bogata knjiga slovenske zgodovine? Kdaj boš ponovno stopila iz kruha teme, skoz svetlečo razpoko, ki odkrije tvoji napeti, mleka polni dojk: in storila tistih nekaj korakov, ki ločijo najino posteljo od globoke krste snrti?

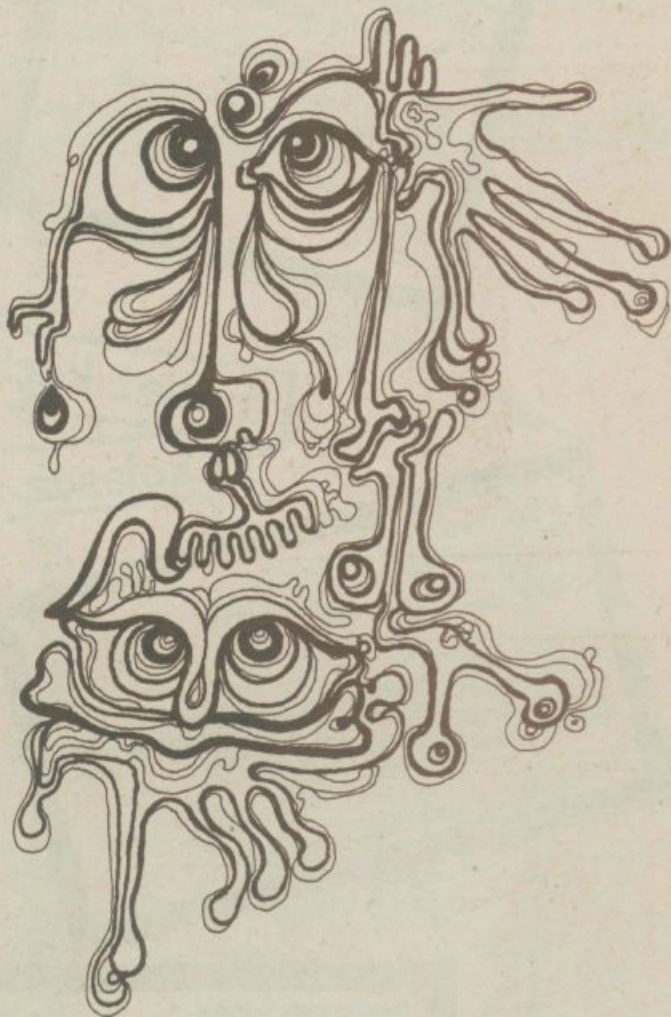
Kdaj se boš ponovno nagnila nad mojo trepetajoče telo in iztegnila jezik, ki bo zarezal sled, po kateri se bo razlila, s toploto in sinjimi zvezdami nabita sperma, ki se lepi na tvoje trepalnice, na tvoji zrkli za hišo stekla, ki me hočeta, ki me hočeta spiti to noč?

Kdaj boš ponovno legla na moje bele rjuhe in me pozdravila, sanherib-skega princa, gorenjskega skarabeja in belega konja, ki divji pojezdski skoz pomladne oči?

Deklica, kdaj boš odprla sveža usta in posrkala moj penis, ki se je že skoraj ves izluščil?

OČI SO TVOJE BESEDE IN BESEDE SO TVOJE OČI

V topli dah ujete reči, ki jih izrekaš v domačiji Cankarjevega telesa. Ko v venah vene pijana trava in že žebelj alkohola. Kovinsko čelo nasmejane Ivanove glave, ko iz raja pada rožnata cerkev. Hlad globoke, toploutripajoče trudne duše mesa.

NINA?

Krona melanholije?

Bele elegije tekočega jezika, lahne dlani magnolijinega usnja, sprešanega požara dežja, ki obliva obale Kidričevega spomenika. Ti cesarski tulipani so pognali na livadah pekočeha dreka.

Moj pogašen otrok si . . . moje žalostno apno in tipajoče testo, ki se bo napelo v predprazničnih dneh.

TISOČ KOSOV KRUHA

Požrl sem tisoč kosov tvojega kruha, kamne in zvezde, hrepenenje in strah. V zatemnjenem jedru sanj, ko je na tvojih prsih spala bela kača, ostra senca glave. Pogoltnile naju bodo srebrne gore, ki se leskečejo na dnu tvojega trebuha. Saj boleš je rodila vse te pesmi. Ko se zvezde spet vžgejo . . . tiho pojo temnoroki slovenski fantje, gosto olje smrti rdi v njihovih bogatih telesih.

Zakaj je tema pustila v meni svoje otroke?

MOJI PIJANI VRTOVI V GLAVI

Zrem tvoje srce! In z njim vso sladko slovensko zgodovino in vse gladke slike pianina in tulpe in metulje, ki žarijo v temnem robcu, Njegoševem prstanu, na tvoji krvavi roki, ki grize v sončnem telesu. Zrem tvoje srce, jem ga, ki hoče pobegniti iz prijema mojih zob, objema jezika, ječe ust.

Zlata in zlobna samota je rodila metulje, krila in veje rožnatih spominov, ki se utrejo in zadrejo in zabijejo v mehak Kristusov les, v mlade in krznene pse, ki se divji pasejo po mojih pijanih vrtovih v glavi, po jokajoči čipki, ki spi pisana sanja, dalja in nebeška stran.

V trebuhu mir, v zraku sanjska brv.
V tesnobi zemlje dogoreva stenj,
razpet v dvojno podobo.
Sivolaso sonce, lepljiva tišina.

Z vročino glinastih ploščic
vali deček kamen pravilnih oblik.
V rokah perje libanonskih ptic,
v ustih pečatnik mrtve slonovine,
mavrica ujeta med ranjenimi lasmi.
Okoli kamna marmornata jagnjetina,
prah svojcev, pesek ljubezni.
V kamnu krik neznanskih dimenzij.

Slano grozdje, kosmati minerali,
suhe prsi, bronast cvet,
palače iz kruha, živali bolnih vek,
glinasti golobi, albumi odkritij
v okrogle sanje zbiti in
nič prsti
nič prsti.

Napočilo je jutro osme smrti
in Jezus Kristus je počasi dvignil pogled
na zasneženo Sinajsko pogorje,
kjer so si nedeljski smučarji natikali dolge smuči.
In ko je oko osteklenelo, je prhnil tenak pisk
v sredino ledenega jezika. O mati!

Okostenela žrebčeva glava se je tiho naslonila
na porodno svetlobo in materi skozi oči poženejo
mehke, bledozelene pomladne biljke.

Tiho nabiram pesek med njenimi členki,
ugašam vonj gibanja med spomini,
ustavim tišino, da nekje v daljni Altamiri,
pade polnjen kruhek, papežu iz negovanih rok.
Vroče in pohlepno seme, se razlije preko
risb, kosmatih nadarjenih otrok.

Beduini popišejo kamele z zelenimi zemljevidi.
Jagne izbljuva kri, da označi izginule kontinente.
Pesek zasiplje svetišča,
pišem pesem, da napovem rojstvo.
O, mati!

matjaž kocbek

kolesca iz kruha

Umivam roke v prahu na nebu.
Onemogle dlani se razcepijo v prste
in prsti namočijo v temo.
Krikne dan zaklan.

Konjska kopita topočejo v temeljih velikih zgradb,
vladarji spijo v hrustančastih posteljah,
antilope temnijo v ledeniku,
ljubezen odmeva v črno.

Mrzla sapa meče prijatelje v vrelo puhlico.

Spominjam se tišine,
ko sta hrustanec in mast zapustila telo
in se sparila z prstjo.

Rjavilo pahne zelenilo
v dolino čudaških plesov,
v priko svetlobo samogovora,
v polsmrt,
v selitvene skrinje na hrbtih izgnanih živali.

Nad tabo goniči trgajo zrelo nebo.

Raznesejo sramno drobovje,
sveto olje trdi v roso.
Vrv velikega zvona
je curek tvoje sloke drže.
Vezivo materinih oči seda
v šečena gnezda,
po vsaeh ležijo odvržene vonjave,
valovi mivke, geometrija pogovora.
Ližem pobožno zbranost jesenske ročnosti.

Rajska ptica teče k frizerju,
meni spodrsne v ledeni rosi.
Orkani listajo veliko knjigo,
mati se dišavi v krvi in vodi.

Dihnem v jagnje, da se ustavi veter in hrustanec.
Škratno oko utriplje, moka se usuplje.
Matere utaplajo dojke v zenici,
konji hrzajo bolnih vek,
kovanci z bojnimi grbi se vrtijo v nič.

Deklice se umivajo s polnim papirjem,
noč občuje na boku,
smeh leži na pločniku.
Bog zvoni z nogami.

Oče, brez očeta.
Oče, brez očeta, ki bi položil glavo v mater,
stisne sina med palec in kazalec,
da umolkne živina v hlevu.

Mini pogovor z Notturnom

Stirje so ali pa vsak zase. Narodarjeni in ne nazadnje precejšnji entuziasti. Kvartet Notturno je preživel svoj javni krst na letošnjem maratonu na filozofski fakulteti. Od takrat dalje stalno nastopa: bodisi doma, t. j. na ljubljanski srednji glasbeni soli, bodisi zunaj ali znotraj meja naše ožje republike.

Menda ni na tem svetu nič slučajnega, še zlasti pa to ne velja za ljubezen do glasbe teh fantov. Zelo se razlikujejo namreč po starosti, po značajih, toda glasba kot umetnost jih združuje; več kot jim že zdaj pomeni, bi jim težko. Zato ni naključje, da smo se v našem pogovoru zadržali ob tem vprašanju.

FELICIJAN JUSTIN, rog, 20 let: Glasba mi pomeni tisto, kar pomeni zelo zaljubljenemu paru ljubezen. Enako kot čuti partner ljubezen do bližnjega, sam čutim do glasbe. In ko vlagam trud v ta moj instrument, vem, da mi bo to vrnil, medtem ko v ljubezni med dvema osebama to ni vedno gotovo. Majhen užitek pokrije še tako velik napor, in skromen uspeh da veliko nove energije.

ANTON BAKAN, klarinet, 27 let: Koliko mi glasba pomeni, sem dokazal že s prakso. Dve leti sem igral z ansambli v tujih letoviških mestih, da sem dobil denar za nadaljnji študij glasbe. Kako težko se je upreti ljubezni do glasbe, dokazuje tudi to, da sem začel igrati klarinet z 18. leti.

DEAN BEJOVIČ, flavta, 16 let: Glasba je zelo nevhvaležna umetnost. Lahko zelo dobro igraš, a v odločilnem trenutku malo „kiksneš“ in je vse narobe. Slikar slabo umetnino lahko vrže proč, glasbenik tega ne more. Poleg vsega se mora znati koncentrirati. Tudi trema je poglavje zase. S čimveč nastopi in z njimi pridobljeno rutino se je znebiš. Po drugi strani pa je trema lahko zelo pozitivna. Z njeno prisotnostjo pridobi občutek odgovornosti. Vkljen si v neko napetost, kar pa se lahko po dobro opravljenem „delu“ razbline v prijetno počutje.

Zelo blizu so mi tudi druge zvrsti umetnosti, predvsem likovna. Ni res, kar ljudje večnoma mislijo, da je umetnost tisto, kar dojameš po naravi.

Važno je dojemati bistvo. In pot do bistva gre po stopničkah. Dlje časa ko opazuješ sliko, več novega dojameš na njej in v končni fazi dojameš, kaj je slikar hotel. Od tu do bistva je le še korak.

Kot pravijo fantje sami, vodje ne rabijo, pač pa imajo mentorje, ki jih dodatno usmerjajo in vodijo v njihovih željah in hotenjih in iskanjih. Pri iskanju skupinskega lastnega enotnega mnenja, pravijo, da skoraj nimajo težav, kajti skupen jim je

način gledanja in imeli so enako vzgojo. Njihov program je morda za začetek še skromen (Rossini, Dvořák), toda imajo vso naklonjenost slovenskih glasbenikov in pedagogov, ki so jim že pripravili ali pa jim še pripravljajo nove partiture za rog, klarinet, fagot in flavto.

Klasični stil igranja bodo dopolnili z že obljubljenim „Fugo v jazzu“. Glasbenik mora široko gledati na glasbo, pravijo.

NM

ANTOLOGIJA TRIBUNINE POEZIJE 1965 – 1970

Za jesen pripravlja Tribuna majhno presenečenje. To je knjiga: Antologija Tribune poezije med leti 1965 – 1970. V tem obdobju je študentski list dobil napol literarni značaj in v njem je bila objavljena cela vrsta takšnih tekstov, ki so dobili zaresno mesto v literaturi tega obdobja. Letnici, ki omejujejo izbor, seveda nista naključni. Po ukinutvi Perspektiv leta 1964, je del sodelavcev začel objavljati v Tribuni. Tem so se pozneje pridružili še najmlajši eksperimentatorski avtorji, ki so s svojimi poskusi dajali literaturi na straneh Tribune skozinsko svoje obeležje. Tako si je Tribuna pridobila sloves avantgardistične revije. Vendar pa je ves čas objavljala tudi pesmi, ki niti formalno niti vsebinsko niso predstavljale ekstremov, so se pa vseeno vključevale v duh poezije, ki se ji lahko reče „Tribunina poezija“. Po letu 1970 pa se začne Tribuna kot list politizirati, in literature je vse manj, dokler je sploh zmanjka.

Pesmi sta izbrala Miha Avanzo in Franci Zagoričnik.

Antologija bo izšla v nakladi 1000 izvodov, zato vam svetujemo, da si jo zagotovite s prednaročilom. Prednaročila sprejemamo na uredništvu tja do jeseni.

DENAR KOT OSNOVA ESTETIKE

Na simpoziju teatrologov, ki je pod predstvom Jožeta Javorška potekal od 25. do 28. aprila v Novem Sadu je pariški teatrolog Emil Kopferman govoril o tem, kako je mogoče z dodeljevanjem sredstev vplivati na repertoarno politiko in značaj kake gledališke skupine. Za izhodišče je vzel primer pariškega „Sončnega gledališča“, ki je ministrstvu za kulturo poslalo prošnjo za povečanje subvencije. Ministrstvo za kulturo je prošnjo odbilo in med drugim gledališču predlagalo tudi naslednje:

„Brez dvoma bi morali prilagoditi obseg vaših stroškov finančnim sredstvom, s katerim razpolagate, namesto da odredite višino pomoči, za katero menite, da vam pripada na podlagi vaših lastnih pobud.“

Francoski teatrolog razlaga odgovor ministrstva takole: *pri svojem delu ne mislite na deficit, zaradi katerega se hodite potem pritoževati k nam; ali pa: ustvarjalni pogoji vaših predstav se ne skladajo z načinom, kako jih izkoriščate*, — kar nas pripelje do: *organizirajte svojo proizvodnjo v funkcijo svojih dohodkov* — oziroma do: *država določa obseg svoje intervencije abstraktno in ne odvisno od obsega, ki ste ga vi določili*.

Kaže, da v tem primeru ni pomembna narava „proizvoda“ — kvaliteta spektakla, „Umetniška kvaliteta“ ni odločilna kategorija za višino subvencije. Zdi se, da tudi „dober“ spektakel ni subvencioniran nič bolje kakor slab. Tudi vzporedni stroški niso odločilna kategorija, kajti neka nedavna predstava pariške opere v Versaillesu je stala dva do trikrat več, kot bo Sončno gledališče dobilo za celo leto. Povišanje subvencij Sončnemu gledališču torej ni odbito zato, ker bi bilo to gledališče predrago za francosko Republiko, in treba se je vprašati, ali ne povišujejo subvencij Operi ravno zategadelj, ker je tako draga, in to po enačbi, v kateri je amplituda gledališkega aparata — stroški funkcioniranja neke institucije — pomnožena s ceno „motorjev“ proizvodnje: „dober“ dirigent, „dober“ režiser itd. „Dober“ dirigent, četudi vadi malo z „dobrim“ orkestrom, je drag. Čim več „dobrih“ dirigentov vabimo, tem več denarja je treba vlagati in tem več „dobrih“ predstav bomo imeli, iz česar se poraja nasprotje: čim siromašnejši ste, tem manj denarja boste dobili.

Dobro vemo, da gledališče brez predstav ne obstaja, da velika dela, ki ostajanejo samo napisana, pripadajo literaturi ali muzeju, da gledališko življenje predpostavlja gledališče v življenju. Denarna intervencija — subvencija — v proizvodnih sredstvih neke predstave je najboljši način za upravljanje razvoja gledališča. V takih pogojih poziv, naj Sončno gledališče prilagodi obseg svojih stroškov, predstavlja hinavščino. Očitno obeležje te intervencije je bila „profesionalizacija“ skupine (ki je morala svoji dve predstavi odigrati petstokrat — ne zaradi umetniških potreb, temveč zato, da bi svoje predstave „napravila rentabilne“, da bi „zmanjšala deficit“).

Takoj ko eksploatacija postane prioriteta, ko izbrisi ali oddalji ustvarjalno-rizikovalno delo, ko člani gledališč postanejo uslužbenci, se vračamo na potrošniško shemo.

Na ta način je torej Kopferman razkril proces, s katerim vladni aparat odtuja gledališnike od ustvarjalnega procesa. O denarju kot instrumentu za manipulacijo je še pred Kopfermanom govoril Edvard Kardelj, ki je v otvoritvenem govoru dejal tudi tole: „V preteklosti je bila sfera kulture zmeraj trdno navezana ravno na vladajočo strukturo v družbi — na državni sistem — in so jo v določenem pomenu obravnavali kot „skrb“ države. Sredstva, namenjena kulturnemu ustvarjanju in financiranju kulturnih institucij, so dotečala z dejavnimi, potem pa jih je po svoje razdeljevala država. Neizbežna posledica tega je, da je kulturno ustvarjanje v večji ali manjši meri podvrženo volji države in interesom vladajočih sil sploh.“

Kardelj tudi vidi izhod iz tega položaja — v socialistični družbi. Vendar je ravno zadnje čase očitno, da tudi tam, kjer prihaja do neposrednejše delitve sredstev, še zdaleč kulturni ustvarjalci ne morejo razvijati tistega dela, ki bi bilo njim po volji. Vlogo arbitra je prevzela partija, ki prosto daje ali jemlje, kaznuje ali hvali, ne glede na to, ali so ustvarjalci iz njenih vrst ali ne (preberi članek Komunisti in umetniško ustvarjanje, ki je prav tako objavljen v tej številki).

Da bi morda vsaj malo bolj od blizu zasledili, v čem je izvirni greh te nesrečne kulture, da ji lahko vsi odmerjajo obseg in zmožnosti, je treba pogledati še, kaj je povedal v Novem Sadu Ivan Ivanji, direktor Gledališke komune iz Beograda. Gledališka komuna je tista oblika povezave med publiko in ustvarjalci, ki naj bi dala največ, saj so neposredni proizvajalci materialnih dobrin povezani v skupnost s kulturnimi ustvarjalci, vsi delajo v okviru ene enote in nikogar ni, ki bi narekoval distribucijo (recimo, da je tako). In vendar je Ivan Ivanji priznal, da je od gledališča član komune samo beograjsko narodno gledališče; nič ne pomaga, če ostale proglašajo za aristokrate in elitiste. Znano je tudi, koliko delavcev, ki dobijo brezplačne vstopnice, gre v gledališče. Na sejah delavskega sveta v tovarni se razpravlja o gledališču, v teatru se govori o procesih dohodka v podjetjih. Če bi se pa kdo rad šel samoupravljanje, ki je pri kolektivnem značaju teatra še kako potrebno, potem ugotovi, da se je to iz izvirnega teoretskega modela umaknilo v svet oblastniških kategorij. Kajti če Ivanji postavi vprašanje: „A ko ... ko če da samoupravlja?“ — potem je tu mišljenje: „Ko če da upravlja?“

Problem: „Kulturno delavcem!“ je rešen vse preveč po rusko. Pri ustanavljanju takih skupnosti, kakor je Gledališka komuna, je vodilo očitno: doseči bolj neposreden stik med tistim, ki ustvarjalca „plačuje“ (s tem ko ustvarja višek materialnih dobrin), in tistim, ki „proizvaja kulturo“. Zelo določen poskus torej, da bi izpeljali tisto, kar se postavlja predvsem kot nalogo ustvarjalcev na področju kulture: na vsak način naj bi se poskušili približati neposrednim proizvajalcem — v povračilo za tisto, kar jim omogoča življenje in za osmišljanje lastnega dela. Razume se tako, kakor da delavec da denar in da mora biti potem kultura taka, da delavcu da nekaj nazaj. Stojita drug pred drugim, mencata in jima je nerodno.

To stanje ima osnovo v istem razumevanju narave odnosa med materialno in duhovno produktivnim načinom ustvarjanja, na kakršnega smo naleteli že pri odgovoru francoskega ministrstva za kulturo Sončnemu gledališču. Nezmožnost razumeti in doumeti svet kot celoto, ki se ne deli na primarno materialno in manjvredno duhovno — ali pa narobe. Vulgarno razumljena in poenostavljena marksistična misel o bazi in nadstavbi se kaj rada pojavlja v statičnem preseku in v odsotnosti svoje dialektične dimenzije daje videz o večvrednosti materialne produkcije. Taka je potem pripravna za vsakdanjo rabo, umetnik postane povsem samoumevno rentnik, ki je moralno, politično in bog vedi kako še odgovoren tistemu, ki mu daje denar. Skrita ostaja resnica, da mu je tisti denar že vnaprej usojen, ker mu je usojen svet, v katerem živi. Svet je zavezan duhu — to je ena tihih resnic našega časa, tako tihih, da jo komaj slišimo, še posebej zato, ker se zdi, da je to samo po sebi umevno in se šele potlej razkrije, da je bila grda prevara namalana. Zato je treba tudi gledališče (ker je bila pač ravno o gledališču beseda) pustiti, naj samo sledi svojo resnico ... če pa pri tem pride tako, da bojo rekli, kako je politično in da mu kaj takega ne priteče (in mu zato ne priteče tudi denar), se spomnite, da je politično predikat in da se med predikatom in substantivom vzpostavi taka zveza, da substantiv ni več tisto, kar je bil prej, ampak je samo še po tistem, kar določa predikat. Gledališča se (razen če je kurbirsko in potem ni več gledališče) ne postavi za političnega, temveč ga politika po sebi proglasi za takega. In po svojih enodnevnih interesih mu potem tudi odmerja denar.

ZDRAVKO DUŠA

Pisurina na tekovine naše poezije

Dejstva: devetnajstega maja ob 12.30 uri bi morali na dvorišču gostilne Grča v Hruševici na Krasu odkriti spomenik Srečku Kosovelu. Spomenik je iz granita, izdelal ga je kipar Negovan Nemec in je videti takole: v granit je vklesana luknja, podobna kraški vrtači, z letnico pesnikovega rojstva na dnu. Iz vrtače se izvije pot, ki je malo naprej grobo presekana; tu je vklesana letnica pesnikove smrti. Poleg tega je v grani vklesano še: Srečko Kosovel — integrali — bori. Izdelavo spomenika je naročil in plačal Ivan Grča, bivši lastnik gostilne. Na otvoritev so prišli udeleženci piranskega srečanja pisateljev (med drugimi J. Ch. Lombard, Claude Aveline, Jeanne Foster, Vladimir Avgustinovič Gajšek — vseh čez dvajset). Dobro uro pred otvoritvijo je lastnik gostilne prejel sklep IO OK SZDL Sežana o prepovedi otvoritve. Zakaj — tega nihče od presenečenih gostov ni zvedel: sklep je bil brez obrazložitve.

V naravnem vaškem milieuu, ki ne pozna perverzne pruderije meščanske kulture in lažnjive moralnosti, pod katero se skriva pohujšanje in srčna pokvarjenost, — v priprostem ozračju matere zemlje se vrše vse funkcije življenja javno, golo in brez bolehnih sramežljivosti. Človeka in žival veže večja simpatija in duša kmeta razume instinktivno misterij priporode, s katero se čuti nerazdružno spojen ter vidi v vsem le zakon Božji, voljo Vsevišnjega, ki je ustvaril zemljo in bitja na njej tako modro in neprisljuno in tako je bilo tudi odkritje spomenika odpovedano.

Obrazložitev: taka kot jo je dal Jože Korošec, sekretar SZDL iz Sežane. Dan pred odkritjem da so izdelali, kaj namerava Grča, ki o tem ni predhodno obvestil niti KS in tudi ne SSSV ali kakšne druge organizacije.

Zato sta šla dva iz SZDL pogledat, če spomenik res bo. Spomenik je res imel biti — tista dva iz SZDL sta lastniku sporočila, da bodo o tem, ali sme kaj takega storiti, razpravljali naslednji dan in mu bodo sklep tudi pravočasno sporočili.

Naslednje jutro se je sestal IO OK SZDL. Po razpravi so enoglasno sklenili, da nihče ne more odkriti spomenika na javnem prostoru in z javno manifestacijo Srečku Kosovelu, ki sodi v vrh evropskih mož.

Poleg tega so še tile razlogi:

- spomenik je neke vrste črna gradnja.
- sporen je kraj, kamor je postavljen: gostilniško dvorišče, saj je Kosovel zelo mlad umrl in ni zahajal v gostilne, poleg tega pa ni posebej znano, da bi se bil kdaj mudil v Hruševici.
- še posebej je sporen tisti kot gostilniškega dvorišča, kjer stoji spomenik, saj je največja verjetnost, da bodo prav v tisti kot hodili vinjeni ljudje kozlat in scat in bi tako degradirali Kosovela.
- kam pridemo, če bo lahko vsakdo odkrival spomenik, kjer se mu zljubilo in kadar se mu bo zljubilo.

SZDL je za zdaj prepovedal odkritje. O nadaljnji usodi spomenika bo odločal poseben iniciativni odbor za postavitve spomenika Srečku Kosovelu; denar za ta, drag spomenik je že zbran, odkriti ga nameravajo prihodnje leto, ko bo minilo sedemdeset let od pesnikovega rojstva. Sklep so sporočili tudi republiški konferenci SZDL, ki je z ravnanjem sežanske SZDL soglašala in ga potrdila kot pravilno.

Sodba: „Poleg tega smo Slovenci Slovani, ki nimajo one romanske uglajenosti, iz katere izvira „estetizem“, ki pomeni v življenju dekadenco, temveč smo veliko bolj usmerjeni na etične vrednote življenja.“

(Srečko Kosovel: „O umetnosti“, besedo „etične“ je podčrtal Kosovel sam.)

ZD — FG

Komunisti in umetniško ustvarjanje

V Beogradu, kot tudi v ostalih naših središčih, se na široko razvija politično čiščenje vsega ideološko nezaželenega na področju umetniške ustvarjalnosti. Lahko rečemo, da ni vodstva kake kulturne institucije, izdajateljskega ali uredniškega sveta, ki ne bi bil že pričel s preverjanjem svojega dela v preteklih letih in ocenil svoje prejšnje politične slabosti ter ukrepal proti odgovornim posameznikom. Od najvišjih partijskih forumov do osnovnih organizacij, od važnih državnih organov prek delovnih skupnosti pa vse do tožilstev in sodišč — je v teku preiskava napak ter slabosti nekaterih avtorjev. Ta široka in radikalna akcija je naletela na lep odziv komunistov, posebno tistih iz vrst ustvarjalcev, ki so v preteklih letih, ko je v kulturi vladala klima popustljivosti in liberalizma, ostali slabo opaženi ali celo odrinjeni zaradi svojega trdnega razrednega stališča o vprašanih umetnosti. Razkrinkavanje idejnega sovražnika je samo začetna faza v dolgotrajni borbi proti številnim ustvarjalcem, ki v svojih delih izpričujejo poglede, nasprotne politiki ZK, in ki s svojim ustvarjanjem niso pripravljeni afirmirati sadov te politike. Prezgoda je še, da bi govorili o končnem obračunu z vsemi takimi. Zadnje desetletje se je na področju kulture pojavilo mnogo idej, ki niso v soglasju s tekočo politiko ZK, in upravičeno je mogoče pričakovati, da bo pravo preverjanje in odstranjevanje takih idej trajalo daljšo dobo. Od metod, ki jih bojo uporabljali komunisti v tej borbi, je odvisen tudi njen konec, ki je še zmerom negotov. Kljub temu pa današnja politična akcija komunistov že daje prve rezultate.

Borba proti političnim nesomišljenikom in močnejše združevanje ter povezovanje komunistov so se pričeli najprej na področju filmskega ustvarjanja, in razumljivo je, da so bili na tej fronti doseženi najvidnejši rezultati. Danes se ta borba vse bolj prenaša v uredništva časopisov in revij, na radio in televizijo, v gledališke hiše, založniške ustanove in celo med glasbenike, športnike in srednješolce.

Med zadnje izrazite poteze v tej borbi lahko štejemo izključitev režiserja Dejana Djurkovića iz ZK zaradi njegove nekdanje podpore filmu Makavejeva, opomin, izrečen režiserju Jovanu Jovanoviću (film Kolt 15 gap) zaradi — kot je uradno obrazloženo — „nepolitičnega avtorskega stališča“ v njegovih filmih, kot tudi javno kritiko, izrečeno režiserju Miši Radivojeviću (film Brez) zaradi njegovega stališča v žiriji, ki je nagradila film Kolt 15 gap in „določenega angažiranja“ pri filmu Misterij organizma.¹ Republiška kulturna skupnost v Beogradu je pred kratkim spremenila svojo odločitev o pomoči pri realizaciji filmov posebnega družbenega pomena. Tako so naknadno odvzeli že dodeljena sredstva filmom Vodja Karadjordje (Saše Petrovića), Bajka (po romanu Dobrice Čosića) in Sladki film (Dušana Makavejeva). Istočasno je bila sprejeta tudi odločitev, da tako nepričakovano ustvarjen višek denarja dodelijo že prej subvencioniranemu filmu Užiška republika, medtem ko dobi denar iz zlatih rezerv film Ivo Lola Ribar. Za ta film so obljubili tudi dodatno pomoč. Sredstva niso velika, vendar je takšen postopek pomemben kot praktično izvajanje odločitve, da družba pomaga z denarjem samo tistim filmom, ki imajo nedvomno komunistično vsebino in ne puščajo prostora političnim spekulacijam.

In ko časopisne stolpce še naprej polnijo razprave o filmu, se ideološka ofenziva prenaša tudi na vsa druga področja kulture. Tako je bilo pred kratkim v Beogradu posvetovanje komunistov gledaliških hiš, na katerem so potekali pomembni pogovori o dosedanjih političnih slabostih v teatru, osnovan pa je bil tudi aktiv komunistov, ki se bavijo z glasbo, da bi tudi na področju glasbenega ustvarjanja zagotovili doslednejši razredni pristop. Razprave, ki potekajo v mnogo forumih, so zdaj že vidno bolj umirjene, in izjave posameznih osebnosti, v katerih do nedavnega ni manjkalo niti grobih in vulgarnih osebnih obračunov, so sedaj vljudnejše in manj izključne. To potrjuje predpostavko, da so doslej doseženi rezultati izzvali zadovoljstvo in s tem zmanjšali začetno nervozo in prenapetost. Tako je na primer opazna tendenca, da naj bi javnost čim manj animirali s tim „ekscenimi primeri“ in da bi tekoče administrativne in sodne intervencije v kulturi potisnili v drugi plan. V tem kontekstu je naletela na veliko pozornost izjava zagrebškega književnika Mirka Božića, ki je na seji CK ZKH apeliral, naj se ideološki in politični obračuni ne sprevržejo v osebna preganjanja, in opozoril na določeno mero nepremišljenosti v dosedanjih borbi proti nesomišljenikom.² Božić namreč meni, da je neupravičeno prepovedovati dobra literarna dela — ki sama na sebi niso škodljiva — samo zato, ker njihovi avtorji niso komunisti. Temu bi dodali majhno pripombo — tako strog postopek že petnajst let ni v navadi, kadar gre za dela tujih avtorjev, prevedena in izdana v naših jezikih, čeprav je znano, da tuja literatura močno

ideološko vpliva na pismeni del naše populacije. Toliko bolj čudno bi bilo postopati s tako strogostjo proti domačim avtorjem, ki so že tako relativno malo brani in katerih dela, če gre za sodobne mlade pisce, imajo odziv praktično samo v delih takojmenovane „kulturne elite“, ki je, za običajne kriterije neke kulturne sredine, daleč preskromna, da bi lahko predstavljala „vznemirjeno javnost“. Čeprav je stališče našega znanega književnika ostalo za zdaj osamljeno, je mogoče sklepati, da z njim soglašajo tudi nekateri visoki politični krogi. Že samo dejstvo, da je neko tako stališče v današnji politični klimi dobilo publiciteto, kaže, kako se širi ideja, da so sodne obravnave in obračuni ad hominem premalo učinkovita metoda borbe proti ideološkim strankotom.

Da taki popustljivi toni — čeprav brez primesi zadnje čase tako ozloglašene nacionalizma — nimajo enakega odziva v vseh naših sredinah, zgovorno priča tudi razprava o usodi „Hamleta iz Mrduše Donje“, ki je potekala v Skopju ob premieri tega povsod hvaljenega gledališkega dela. Večkrat nagrajenemu delu nihče ne oporeka vrhunske umetniške vrednosti. Kljub temu so se našli taki, ki so s svojo nekontrolirano budnostjo poskušali odkriti v Hamletu skrita in mračna antikomunistična sporočila. Ko v tem niso uspeli, so njihove pripombe postale smešne. Za ilustracijo navedimo besede dr. Djordja Stradelova: „Ni vprašanje, ali je to, kar gledamo, resnično ali ne, temveč, ali je mogoče sprejeti avtorjevo stališče, da je neumnost večna.“ Zdi se, da se dr. D. Stradelova ne splača spominjati na tiste Krleževe besede o neumnosti, ker mu to ne bi pomagalo. Tako kot ne bi pomagalo znamenitemu direktorju Bosna-filma Nedji Parežaninu, ki se kesa zaradi tega, ker so posneli film „Vloga moje družine v svetovni revoluciji“, avtorja Bato

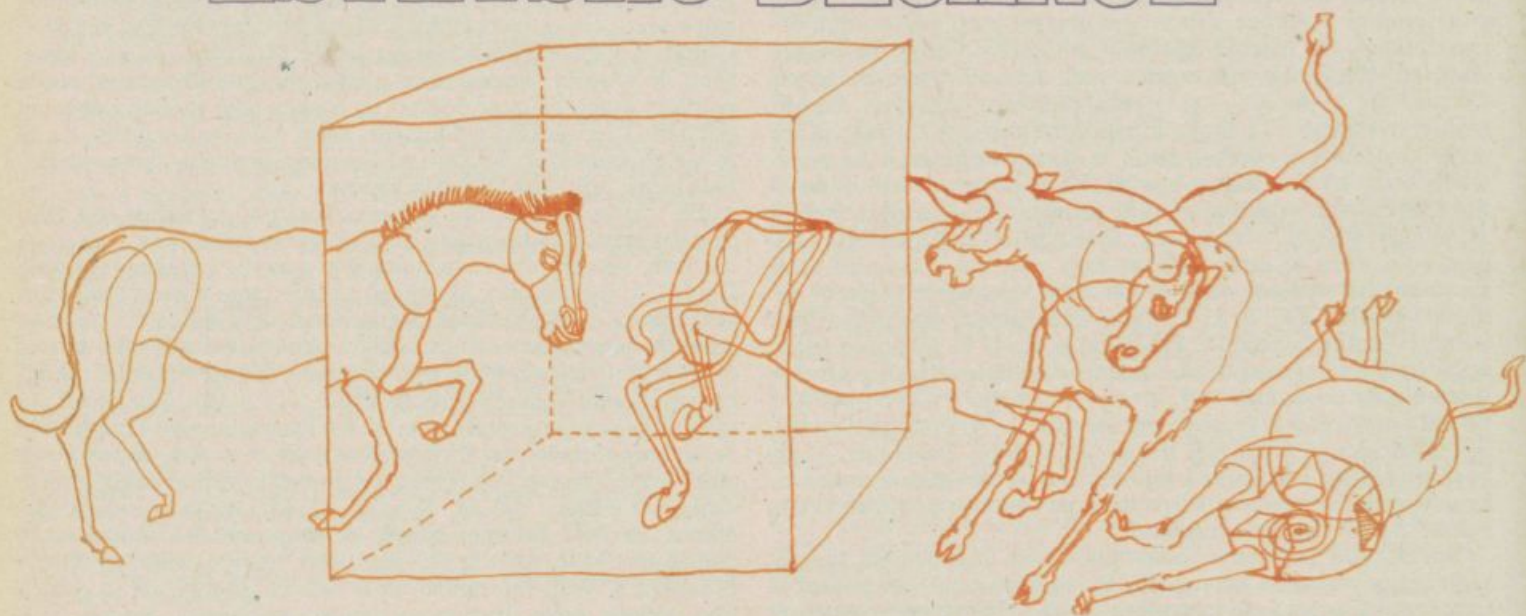
Čengića pa obsoja, češ da se je izneveril obljubam, in o tem ogorčeno izjavlja: „Imam pismo obvezo, da bo film v ijevavskem jeziku, ker je denar bosanski.“ Prav ta Parežanin trdi naslednje, ko govori o Puli: „Nagrajeni so bili samo filmi, ki jih je sramota prikazovati v Jugoslaviji.“ Parežaninu je treba oprostiti zaradi njegovih drznih trditev — njegovo opravičevanje je redko iskreno: „Toda verjemite mi, nikar spet ne razumite tega kot mojo obrambo, mi smo bili prisiljeni snemati ta film, če lahko uporabim ta izraz, prisilil nas je pritisk jugoslovanske javnosti.“ Prav gotovo mu bo že oprostila tudi ta famozna jugoslovanska javnost. Vprašanje je samo, ali bo oprostila tudi drugim.

NN

¹ Tu je treba omeniti še neko zanimivo dejstvo v zvezi z Jovanovićevim filmom, ki doslej še ni bilo ustrezno razloženo: tega filma namreč ni nagradila samo žirija beograjskega festivala, v kateri je sedel grešni Radivojević, temveč ga je nagradila tudi druga, za naše razmere res neobičajna žirija — žirija rudarjev, ki je ta film proglasila (med sto drugimi) za najboljšo stvaritev festivala. Ob tem dejstvu ni jasno, ali bojo rudarji poklicani na odgovornost ali pa se jim bo tokrat pogledalo skoz prste kot ideološko nedozorelim elementom.

² Božić navaja primer dekleta, ki je v časopisu objavilo zgodbo z naslovom Pismo in je bilo zaradi tega izpostavljeno kazenskemu preganjanju. Njena zgodba je bila namreč razložena kot napad na pismo tovariša Tiita, čeprav je bila objavljena dva meseca pred objavo Titovega pisma.

REVOLUCIJA JE TOTALNO ESTETSKO DEJANJE

Uloga te naravnega reda, če je vse sestavi razum.

Delo po sebi in pot tistih, ki gredo za to dobrino, da bi se jim trud in napor lahko imenovala ljubezen, je prav rojevanje v lepoti s telesom in dušo.

(Platon, Gostija, 206 b)

Estetsko in umetniško sta bila vedno privilegij vladajočega razreda, tj. tistega razreda, ki si je z dominantnim položajem v družbeno-proizvajalnih odnosih izbojeval položaj vladajoče duhovne sile. Ko prevzame proletariatske osnovne družbene funkcije po prvi (samo kot dokaz možnosti) socialistični revoluciji, mora zmagovalček, pa čeprav je na pogled še tako nesposoben, prevzeti nase tudi težko breme estetskega in umetniškega življenja epohe. Antinomija odgovorne naloge zmagovalca revolucije zaostruje in zapleta vprašanje o pravem mestu teh dveh kategorij v socialistični kulturi proleterskih družb.

Od mezopotamskih despotskih bogov kot izključno individualnih nosilcev družbenih odnosov pa vse do mnogomilijonske zveze delavcev in kmetov je viden proces vse manj relativne participacije v duhovnem življenju epohe s strani zmagovalcev revolucij hkrati s proporcionalno rastjo članov vladajočih razredov. Ob tem negativnem pogoju pojava diktature proletariata v zvezi z udeležbo v ustvarjanju lepega in umetniškega mora marksistična filozofija umetnosti rešiti tudi osnovno vprašanje odnosa zgodovinskega procesa, njegove aktualizacije z ozirom na revolucijo, proletariatske ideologije z ene ter etičnega z druge strani. Naklonjeni prepričanju, da sta estetsko in zgodovinsko bazični kategoriji marksistične filozofije nasploh, smo prepričani, da je mogoče v sferi estetskega iskati razrešitev zgodovinskega.

Nemožnost kapitalističnega sveta se vidi v dejstvu, da so ločene življenjske družbene in posameznikove funkcije, tako da predstavlja kapitalizem bistveno ne-umetniški pojav, ker je za umetniško delo bistveno pomembna vseobsežnost in enotnost. Sam pojav izločanja umetnosti kot posebne sfere duhovnega in materialnega življenja civilizacije je tipičen pojav razredne družbe in se tako ne pojavlja na primer v prvinski skupnosti. Buržoazni ideal je analitičnost, specializacija, drobljenje – teoretično in praktično – življenja, človeških potreb in dejavnosti. Industrijska tendenca je razdrobitev dela in je tako tisto, kar je človekova samo-zibelka, postaja tuje; človek ne potrebuje takega dela, z delom nasploh pa se s tem oglašja kot bitje v nezadostnosti svoje generične odreditve. Delo postaja zunanje, popolnoma zunaj mogočega svobodnega generičnega življenja delavca-samoustvarjalca. Marxova analiza odtujenega dela kaže, da mora biti „zavestna dejavnost kot generična karakteristika človeka“ univerzalna, če gre za aktivnega samopostvarjajočega subjekta. Nasproti biblijski sliki ustvarjanja sveta in postavljanja vanj človeka enkrat za vselej omogoča samoopredmetenje človeka večno (zgodovinsko) napredovanje, večni razvoj. (V tem smislu je biblijski enkrat za vselej ustvarjen človek paradigma kapitalističnega pojmovanja človeka, ki na noben način ne more participirati v zgodovini, ki zgodovine sploh nima – prav tako kot žival.)

V tej sekularizaciji dogodkov in tokov je „naraven“ pojav izločene umetnosti in izločenih umetnikov. Položaj umetnika v družbi je ponavadi opredeljen v ekonomski odvisnosti od izdajatelja – trgovca, ki na umetniškem produktu povečuje svoj kapital (pri čemer umetniki rešitev svojega problema

v družbi vidijo komaj v svoji večji participaciji v profitu in analogno s tem v izboljšanju – toda ne v spremembi – svojega ekonomskega-družbenega položaja), z druge strani pa postane umetnik nekako plačanec vladajočega razreda in sprejema ter izpolnjuje naloge, da vodilne ideje vladajočega razreda umetniško oblikuje v pedagoško sprejemljivo formo, od policijskega pendreka in družbenopolitične diskvalifikacije. Ta situacija, ki je karakteristična za kapitalistično ureditev, je prisotna v vseh poznanih oblikah socializma, toda tu je samo zamegljeni subjekt „vladajočega razreda“.

Sodobna umetnost je mogoča, če želi biti humana, samo kot anarhistična in destruktivna. Kajti vsako drugo „konstruktivno“ delovanje pomeni priznanje obstoječe konstelacije, ta pa je ne glede na relativne razlike družbenih sistemov, ki so mnogo manjše, kot jih sami želijo prikazati, povsem neadekvatna za to, da bi bila mesto generičnega, produktivnega človekovega življenja, da bi bil čas njegove končne osvoboditve. Usoda jugoslovanskega „črnega filma“ in motivi njegovega „družbenega“ zavračanja je lepa ilustracija dejstva, da še naprej obstaja absolutna nujnost in da so še naprej potrebni „zaslužni umetniki“, da njeno idealizirano in fetišizirano sliko nosijo po gozdovih in gorah. Oblasniki oziroma vladajoči razredi vzhoda in zahoda prikazujejo medsebojne razlike družbenih ureditev za mnogo večje, kot so v resnici, in to služi za zamegljevanje situacije in možnosti tudi teoretične diferenciacije tega zgodovinskega trenutka na levo in desno. V tem je tudi pojav „konstruktivizma“, branašev in plačencev. Tisti pravi konstruktivizem po oktobrski revoluciji je ugasnil v istem trenutku, ko je revolucija zastala na polovici poti – in je bil ocenjen v novi, stabilizirani situaciji kot škodljiv.

Toda ni sposobna pokazati ves farizejski – državni ali kapitalistični ideološki humanizem moderne umetnosti samo zgodovinska kritika. Kritika – tokrat imanentna – mimetične narave umetnosti, kritika, ki opazuje samo bit umetnosti, nedvomno kaže, da je mimetična umetnost generična umetnost razredne družbe, družbe razslojevanja, cepitve in diferenciacije družbene prakse in s tem samega človeka. Za mimetično umetnost se misli, da je srečno najdene kot mesto nedotaknjene izven zgodovinske humanosti. Tako je v umetnosti „mogoča“ pomiritev tistih nasprotnosti in konfliktov, katerih razrešitve v zgodovinski stvarnosti ni. „Eleos in Fobos se ne uravnotežata v življenjskih, ampak samo v gledaliških tragedijah.“¹ Celotna zavest se nahaja v obliki dane ideologije pod kontrolo vladajočega razreda (vseeno je, ali odkrite ali maskirane v služabnika dozvednega vladajočega razreda), zato je iluzorno hoteti, da imajo nasprotja, „pomirjena“ v umetnosti (tudi s predpostavko, da je do pomiritve prišlo) kakršnekoli reperkusije na stvarne odnose in razmere. „Umetnost, ki prikazuje, je forsirana zato, ker na neki način, ne glede na opredelitev na nivoju izraza, taka umetnost priznava stvarnost kot paradigmo, negirajoč istočasno svojo samostojno eksistenco. Pri tem ustvarjalec priznava že ustvarjeno kot edino. Nadaljnji derivati so poznani iz Platona, ideja pa je stvarnost. Naj je to videti človeku še tako blizu, pa mu je toliko dlje, ker doma nahaja odtujitev, medtem ko je bila ideja stvar nekoga drugega. Posledica je pogosto verovanje v nedotaknjeni humani, očlovečeni svet umetnosti, pri čemer se pozablja, da je umetnost odtujena kopija odtujene realnosti nujnosti in da se črpa iz nje. „V realnem svetu so stvari po sebi, v svetu umetnosti so človeško omišljene; v realnem svetu so pomembne zase, v svetu umetnosti so pomembne kot elementi nekega odnosa, ker se skozi ta odnos manifestira duh,“² je samo bolj izrazen primer takega stališča. Za potrditev teze o odtujeni sferi umetnosti navajamo tudi vse bolj prisoten trend popolnega preplavljanja umetnosti s stvarnim originalno-odtujenim življenjem,³ ki kot da ne želi ohraniti niti zadnje, četudi lažne oaze možnosti sreče in avtentičnega človeškega obstoja.

Če govorimo o revoluciji kot o totalno estetskem dejanju, potem moramo imeti pred očmi dejstvo, da permanentna revolucija, stalni revolucionarni

proces se ni uresničilo in da se je doslej po vsaki, buržoazni ali proletarski revoluciji razvilo obdobje očitne stagnacije ali tišanja revolucionarne zavesti nosilca revolucionarnih sprememb: obdobje, v katerem je mogoče govoriti o manjšem ali večjem izigravanju ciljev revolucije in interesov njenih osnovnih faktorjev. Take revolucije je mogoče gledati kot revolucije samo v tistem kratkem delu časa, polnega revolucionarnega zaleta. Družbe, ustvarjene z revolucijo, se hitro stabilizirajo v prave „družbe“, a na čas svojega obstoja kot „revolucionarne družbe“ gledajo kot na kaos – toda to delajo tudi pripadniki odstavljenih razredov.

Polrevolucije, končane in spremenjene v funkcioniranje družbe, postavljajo potem radikalno vprašanje lepega, umetnosti in revolucije na način stare družbe, samo v novih kategorijah. Umetniku se postavlja dilema, „ali se od njegove dejavnosti sme zahtevati, da služi revoluciji neposredno, da postane sredstvo revolucionarne politike, ilustracija revolucionarne ideologije, ali pa bo prispeval revoluciji potrebno s svojim humanizmom (...), implicitno kritiko vsega obstoječega.“⁴ To je komaj malo spremenjena pozicija umetnika v kapitalističnem svetu. Tudi tukaj je predpostavka ločenost umetnosti in revolucije. Dokler bo obstajala taka zahteva, bo obstajal tudi spor med umetnostjo in revolucijo.

Če razumemo revolucijo kot oboževanje človeka, ki ustvarja zgodovino z aktom svobode vseh ljudi, potem je vprašanje odnosa revolucije in umetnosti na novi ontološki ravni, ne pa več na sociološki ravni vprašanja o „smotru“ umetnosti in revolucije. Estetsko delovanje izpolnjuje najvišjo človekovo možnost samoopredmetenja in generičnega življenja. Prava revolucija, osvobodena političnega momenta, revolucija kot izraz človekovega totalnega sodelovanja v stvari svoje povesti, „vključuje umetniško v sam pojem revolucije.“⁵ Marxova koncepcija je izrazito estetska. Predvideva komunizem kot ureditev, postavljeno na zakonih lepote, ker je originalni umetniški pojav resnično izšel iz dela in pankalistične enotnosti sveta, prirode, ljudi, rojeva se s prvimi začetki dela kot človekovega samoosveščanja. Zaradi tega po prehodu trnove zgodovinske poti in preživljeni negacije umetnosti (kar je bilo nujno potrebno, da bi lahko umetnost temeljito izprašali) prihaja do ponovnega vstajanja humane osnove umetnosti. Revolucije, ki vodijo v vzpostavljanje pankalističnega komunizma, kot tudi izrazi težnj k tem ciljem, so estetsko dejanje, ker so kreativne, svobodne, delo zavestnih in odgovornih subjektov in – kar je najpomembnejše – prevzemajo nalogo kritike in „prikazovanja“ stvarnosti. Resnična, permanentna, kontinuirana revolucija ni nenehen nered, jurš, obleganje. Revolucija kot večni proces je praksa, delovanje človeka, univerzalno, svobodno in plansko. V tej obliki obstoja vse delo zunanje ni več zahteva tega dela; delo se odvija zato, ker je lahko človek svoboden samo, če se potrjuje z delom.

Taka revolucija je velikanska sinteza. Je totalna umetnost. Že na ravni materiala, realnosti, se sintetizira v revoluciji duh s čutili, ne obstaja več

diskrepanca med težnjo in stvarno akcijo. To je potem resnično subjektiviranje človeka, njegova maksimalna individualizacija in objektiviranje istočasno. Človek je v tem totalen, istočasno je on sam človeštvo v celoti, ne na

ravni nivelacije, ampak v dialektičnem preraščanju v novo bitje, v človeka, ki v vsem prehaja današnjega. Drugič pa revolucija ukinja vse umetnosti in jih ponovno vzpostavlja v sebi kot totalni umetnosti. Nastaja absolutna umetnost, ki je izraz absolutne človeške biti, samoustvarjene z revolucijo. To je bitje, ki nima ločenih asinkronih čutil – zato odmirajo vizualne, auditivne, taktilne in druge umetnosti, porajajo se v eni, ki apelira na vsa čutila naenkrat, tudi na tista, ki so v klasični umetnosti ostala na strani (vonj, toplo-hladno). Ukinjajo se vsi „smotri“ umetnosti (politični, vzgojnoizobraževalni, informativni, „umetniške“, idejne itd.), ker so to vse odtujene oblike obstoja, in vzpostavlja se umetnost s totalnim smotrom, da je izraz totalnega človeka prakse in revolucije. Vse posamezno se ukinja in vzpostavlja se ponovno v dialektični enotnosti: zgodovina, lepo, umetnost, življenje.

Toda do tega trenutka, v katerem bo revolucija svetovni nazor in oblika edinega obstoja, moramo delati na – antitezi. Ker stvarnost, kakršna in katera koli, ne daje niti minimalnega upanja v osvoboditev človeka in razodtujevanje njegovega dela in obstoja brez uporabe revolucionarnega postopka. Zaradi tega anarhistična, destruktivna umetniška koncepcija, dadaizem, pop-art, stohastična umetnost, črni film, vsakovrstni underground tudi če ne gradi kak nov humanizem s trdnimi izgladi, da postane modus vivendi človeka, vsaj prispeva k razkrinkanju stvarnosti.

Ni sramota biti antiteza. Sramotno je, nemarksistično in znak oblasti ne priznati dialektične osnove revolucije in prakse in vse možnosti, ki jih vsebuje.

Ni sramota in ne znak „manjše umetniške vrednosti“ prodati bogatemu buržuju ali oblastniku konzervo z drekom pod firmo avantgardizma. Zalostno je to, da ne razumejo, da smo jih zajebali. Sicer pa je na njih, da ne razumejo, na njih je, da obstajajo, dokler morejo.

Ozren ZUNEC

Iz GRAHA, glasila študentov FF v Zagrebu (št. 1, 21. marca 1973). Prevod MP.

Pripombe:

- 1 G. Morpurgo-Tagliabue: Suvremena estetika,
- 2 Dr. I. Focht: Uvod u estetiku,
- 3 S. Geideon: Arhitektura i zajednica,
- 4 Dr. M. Marković: Predgovor zborniku Književna kritika i marksizam,
- 5 ibid. p. 11.

PLEMENSKI SRAM

Sram svojega rodu, plemena, socialne sredine, iz katere izide posameznik marsikoga, ki pojav iz kakršnihkoli razlogov opazi, zepelje, pripravi, da izreče svojo sodbo, komentar, obsodbo, prizadetost, obžalovanje; največkrat z besedami: „Ne pozna nas...“, včasih: „Noče nas poznati...“, če ne reče: „Nič več nas ne pozna!“

Posamezniki, ki NAS zastopajo z navedenimi ali podobnimi besedami, bodisi da so potisnjeni, zavrženi, spregledani, bodisi da so izrabljeni, podrejeni ali užaljeni, so največkrat zavistni.

Njihov tiho ogorčen ponos je enosmeren, nanašajoč se zgolj na razred, ki je neposredno nad njimi, neak zavisti razreda, ki je neposredno pod njimi.

Višji razred JIH dobrohotno opazi in kaže pripravljenost solidariziranja, kadar jih zastopa kot PRVI MED SEBI ENAKIMI, po pravilu simetrične skladnosti ali podobnosti ravna ENAK razred z njemu neposredno podrejenim v vlogi PRVEGA, JIH zastopa v trenutku solidarnosti, zaščite pred objektivnimi nevarnostmi in težavami. Katerikoli razred je lahko simetrijsko ločnica.

Plemenski sram je nemogoč med lihimi in lihimi ali med sodim in sodim razredom, kakor je nemogoč spopad ali konfrontacija med lihimi in sodim in sodim in lihimi razredom. Omenjeno ravnotežje se vzdržuje s pomočjo skupnega imenovalca, faktorja, ki omogoča sintezo neposredno meječih si sosedov v obliki solidarnosti.

Opozoril bi rad, da v nadaljevanju uporabljam izraz REVOLUCIJA zaradi izraza KONTRAREVOLUCIJA, ki mi je neobhodno potreben; kajti če bi uporabil termin SPOPAD, pri najboljši volji ne morem z izrazom KONTRASPOPAD, PROTI... ali NASPROTI... izraziti tistega, kar lahko z jasnim in ustaljenim terminom KONTRAREVOLUCIJA natanko povem.

V primeru spopada med dvema razredoma, ki ju bom zaradi preglednosti izbral med najvišjim in najnižjim razredom v hierarhični lestvici, kar ni nujno, je pa najbolj mogoče, in imenoval po že začetem vrstnem redu KONTRAREVOLUCIJA in REVOLUCIJA, je razred, ki ga je spopad pustil na cedilu in sem ga imenoval SIMETRIJSKA LOČNICA, ki je lahko katerikoli razred.

Verjetnost je, da je omenjeni razred med spopadom v svojem prvotnem, predhodnem ali še boljše: vsakodnevnem stanju, kar sem že imenoval PLEMENSKI SRAM, očičen zavisti, ogorčenja, ponosa in napolnjen z negotovostjo, strahom, skrbjo. Prej ko prej, pod enim ali drugim pritiskom vojskojočih se strani, se mora njihov sram kanalizirati, opredeliti, nikoli trdno in jasno, z redkimi izjemami, ki jih narekuje pretendentstvo, kompenzacija v tesni zvezi s plemenskim sramom in zavistjo, oblikovano včasih kot maščevanje in obračunavanje razreda in interesov revolucije niti prav tako njim tujega in interesov kontrarevolucije.

Njim najljubša pot indiference je vsak trenutek iztrgana, čas zahteva opredelitve, sami so med ognjema ali v zlati sredini, zato omenjeni razred producira. Osveščeni in intuitivci, premagujoč plemenski sram največkrat po racionalni poti, se opredelijo za vstajo, ne glede na to, da je lahko zadušena ali zmagujoča. Našli so si svoje mesto, nekateri na rovaš trenutka, ki jih je prisilil k odločitvi, ker je drugače ne bi zmogli, saj so kolikor toliko otroci svojega SREDNJEGA RAZREDA, drugi, ker so v svojem razredu na dnu lestvice in zategadelj emocionalno sorodni ponižanim in razžaljenim revolucionarjem.

Ostali pripadniki srednjega razreda se pridružijo kontrarevoluciji zaradi obvarovanja neokrnjenih interesov, v najslabšem primeru zaradi pretendent-

stva, maščevanja konkurentom v svojem razredu, ker so sami najvišje na lestvici v njem, nekateri zaradi kompenzacije, saj so njihove oči obrnjene v razrede nad njimi, plemenski sram pa premagajo oziroma z vzpodbujanjem zamenjajo s sramom njim nadrejenega razreda po poti preračunljivosti in lakajstva.

Navedez presenetljivo je, koliko enih in drugih iz srednjih, kakaj SREDNJIH bom se objasnili v nadaljevanju, razredov se je nabralo pri revolucionarnih in kontrarevoluciji. Srednji razredi so se nasproti njihovi utopistični želji po čisti indiferentnosti in zapečkarstvu, zapečkarstvo in indiferenca imata pomembno in upoštevano vredno sposobnost, ki ji pravimo prežanje, popolnoma razkrojili in se kot razredi razbili, propadli, asimilirali z eno ali drugo stranjo, kar pomeni, da so plačali kot razredi najvišjo ceno, ker je njihova stara razredna ureditev, zanje niti ne napačna, popolnoma propadla. Njihov plemenski sram se je v ugodnem trenutku pripravljen pokazati v obliki nerganja in spodkopavanja. Samo dragocene izkušnje so prinesle vse tiste vstaje, ki so se odigrale kot čisti frontalni spopadi med dvema zelo različnima in oddaljenima razredoma brez sodelovanja njim najbližjih interesnih razredov. Uspešna in zmagovita revolucija je bila samo tista, ki se je povezala s sorodnimi razredi, se pravi revolucionarnimi razredi, in se tako okrepila, neuspešna in poražena pa vsaka tista kontrarevolucija, ki se je povezala z njej sorodnimi in interesno skupnimi razredi, kar jo je nujno oslabilo v primerjavi z izmerjenimi silami ob čistem frontalnem spopadu dveh razredov. Izpolnil sem obljubo o pojasnitvi srednjih razredov, ker v tem primeru ni enega srednjega ampak jih je več, se pravi srednjih razredov, ki jih pravzaprav v samem spopadu ali v času revolucije ni, bolj natančno povedano – so, samo da za zdaj še v latentni obliki.

Revolucija se je končala, v tem primeru se je zmagovito končala. Vsaka revolucija pa se nadaljuje, kar običajno imenujemo: revolucije ni konec, ker se še nadaljuje in jo moramo nadaljevati zaradi naše revolucije. Presteje se mrtve in heroje, izdajalce in poražene, individualna obračunavanja se končajo, likvidirajo se razni kadri, ki niso bili priključeni niti revoluciji niti kontrarevoluciji, formirani iz odpadnikov, počasi se uredijo rehabilitacije in socializacije zakrknjenih elementov, družba gradi.

Prišel je ugoden trenutek, ko nekdanji srednji razred večidel ni deležen ne socializacije, ker ni toliko očiten protielement, niti rehabilitacije, ker je premalo prizadet, presteva svoj davek, svoje žrtve zaradi pasivne aktivnosti, saj bi bili najraje indiferentni, nerga zaradi neizpolnjenih pričakovanj, saj je deležen le splošnih pohval, še preveč trdoživo se spominja predrevolucijskih časov, ki niso kaj prida različni od sedanjih, saj imajo z redkimi izjemami neokrnjeno posest njim tradicionalnih komodnosti, zaradi pomanjkanja kadrov v mladi družbi so tudi edini izobraženci, kompetentni in ravno prav neobremenjeni za opravljanje odgovornih, predvsem pa NJIM ustreznih nalog.

Revolucija v nadaljevanju je dobila ravno v tem razredu, ki ni organiziran, družji jih etablisma in prebujajoči se plemenski sram, kontrarevolucija v nadaljevanju.

Za zdaj toliko o plemenskem sramu.

BRANKO B. NOVAK

Besedo plemu uporabljamo zato, ker sugerira neko vrsto nove družbe, ki se zdaj pojavlja znotraj industrijskih nacij. V Ameriki se seveda ta beseda povezuje z ameriški Indijanci. To nam je všeč. Nova subkultura je dejansko bolj podobna onemu staremu in uspešnemu plemenu – evropskim Ciganom – skupini brez nacije ali teritorija, ki ohranja lastne vrednote, jezik in religijo, ne glede na to, v kateri državi se nahaja.

Pleme ponuja popolnoma nov stil, zasnovan na komunah, vaseh in ašramih, plemenskih farmah ali delavnicah, velikih odprtih družinah, romanih in potepanjih od centra do centra. Sinteza gandhijanskega „vaškega anarhizma“ in IWW sindikalizma. Zanimive vizionarske pamflete v tem kontekstu sta pred nekaj leti napisala gandhijanca Richard Gregg in Appa Patwadhan. Pleme sugerira osebno odgovornost namesto abstraktne centralizirane vlade, davkov in reklamnoagencijskih – plus – mafiotipskih internacionalnih možgane izpirajočih korporacij.

V Združenih državah (Amerike) in v Evropi je plemu postopoma evoluiralo v zadnjih petdesetih letih – od konca prve svetovne vojne – kot posledica vedno močnejšega propadanja modernih nacij. Ko je naraščalo število alieniranih intelektualcev, kreativnih tipov in sploh družbenih odpadnikov, so se ti začeli prepoznavati s pomočjo raznih težko opaznih znakov. Mnogo te energije je bilo ukanalizirane v komunizem tridesetih in zgodnjih štiridesetih let tega stoletja. Vsi anarhisti in levi devijacionisti ter mnogi trockisti so bili v srečo pristaši plemena. Po drugi svetovni vojni je nova generacija gledala na komunistično retoriko z novimi očmi in videla, da v komunističnih vladah (in stanjih zavesti) ostaja še preveč tistih stvari, ki so slabe v „kapitalizmu“ – preveč sovraštva in ubijanja. Krepil se je sum, da je vsa zahodna civilizacija – in Marx je samo njen del – skočila iz tračnic. To je mnoge ljudi navedlo k temu, da so začeli preučevati druge velike civilizacije – Indijo in Kitajsko – z namenom, da vidijo, česa bi se tu mogli naučiti.

Prehod od Marxove in Heglove dialektike na zanimanje za dialektiko zgodnjega taoizma, I – Kinga in teorij o Jing-Jang je lahek. Od taoizma je samo majhen korak do filozofij in mitologij Indije. Te se dotikajo najglobljih področij zavesti in s pogledom na končno naravo univerzuma, ki je skoraj identičen najbolj sofisticirani misli v moderni fiziki – resnice, ki se, naj bo kakršna koli, imenuje Dharma. Za tem prihaja skrb za poglobljanje človekovega doživetja na eksperimentalen način: abstraktno filozofsko pojmovanje preprosto ni zadostno. Mnogi so, skupaj z mano, v Buddha-Dharmi našli praktično metodo za očiščenje zavesti od trivialnosti, predsodkov in izpraznjenih vrednot, s katerimi smo obteženi, s tem da smo nanje navajeni. In še pomembnejše: našli smo dostop do osnovnega problema, načina penetracije v najgloblji neosebni sebe. Danes mnogi raziskujejo poti zena, vadrajane, joge, šamanizma, psihidelizma. Buddha-Dharma je dolg, miren, človeški dialog – 2500 let tihe konverzacije o naravi človeške narave in večni Dharmi – in o praktičnih metodah realizacije. V toku teh raziskav je postalo jasno, da „resnica“ o budizmu in hinduizmu na noben način ni odvisna od indijske ali kitajske kulture; da so Indija in Kitajsko kot družbe tako težke za ljudi kot kake druge družbe ali pa še težje. Postalo je jasno, da sta bila hinduizem in budizem kot socialni instituciji dolgo sodelavca Države pri zavajanju in obvladovanju ljudi in da nista služila njihovem osvoboditvi. Tako kot tudi druge velike religije.

Na tem mestu so nekateri od nas, potem ko so še enkrat pazljivo pregledali zgodovino Vzhoda in Zahoda, opazili podobnosti med določenimi majhnimi, toda vplivnimi heretičnimi in ezoteričnimi gibanji. Te šole misli in

prakse so navadno odpravljali ali razvojenjali in poskušali napraviti neškodljive, ne glede na to, v kateri družbi so se pojavile. Vaške čarovnice v Evropi, tantrizem v Bengaliji, kvekerji v Angliji, tačikawa-rju na Japonskem, Č'an na Kitajskem. Vse to so poganjki Velike Subkulture, ki kot underground obstaja skozi vso zgodovino. To je tradicija, ki teče brez prekinitev od paleosibirskega šamanizma in magdalenjskega jamskega slikarstva prek megalitov in misterijev, astronomov, ritualistov, alkimistov in albižanov, gnostikov prav do Golden Gate Parka.

Velika Subkultura je bila deloma povezana z uradnimi religijami, vendar se je razlikovala po tem, da je prenašala komunalni stil življenja in ekstatično pozitivno vizijo duhovne in fizične ljubezni, in je bila iz temeljnih razlogov postavljena proti civilizaciji Etablismaja. Učila je, da je treba imeti zaupanje v človekovo naravno bitje in mu slediti v iskanju središča; da ni potrebno iskati modela ali pravila, ki se vsili od zunaj, da je človek, ki sledi jedro (bistvo), resnično „moralen“. Ponovno je ugotovila, da je v poskusu „slednja jedru“ nujno močno zabresti v negativne in demonične potenciale Nezavednega. S tem ko človek te moči prepozna in jih simbolično izžvipla, se jih tudi osvobaja. S tem temeljnim eksorcizmom in ritualno dramo Velika Subkultura uničuje edino verodostojno zahtevo Cerkve in Države in jo pretvarja v neobhodno funkcijo. V odnosu do civilizacije je vse subverzivno, ker je civilizacija izgrajena na hierarhiji in specializaciji. Da bi vladajoči razred lahko preživel, mora izdati zakon, a da bi zakon deloval, ga je treba vpeti v družbeno psiho. Najučinkovitejši način, s katerim se to doseže, je to, da se ljudi pripravi do suma v njihovo naravno vrednost in v instinkte, posebno seksualne. Da bi ta sum postal „človeška narava“, je treba predpostaviti naravo – divjino – kot sovraženika. Tu izvira sedanja ekološka kriza. Zato smo začeli (tako kot mnogi drugi zahodni misleci pred nami) sumiti, da se preceňuje pomen civilizacije. Preden kdo reče, „pa to je smešno, vsi vemo, da je civilizacija nujna stvar“, naj prebere malo kulturne antropologije. Poglejte življenje južnoafriških Bušmanov, mikronezijskih pomorcev, kalifornijskih Indijancev, raziskovanja Clauda Levi-Straussa. Vse kar smo doslej razumevali kot ljudsko blaginjo, je treba znova premisliti. Zdi se, da je plemu najnovejša razvojna faza Velike Subkulture. Cisto nenamerno smo se navezali na prenos spoznanj, potencialnega socialnega reda in tehnike prosvetljevanja, ki prihajajo še iz predzgodovinskih časov.

Najnovejša odkritja moderne znanosti in tehnologije podpirajo take poglede. Konsekventno je sodobni pristaš plemena, namesto da bi bil staromodni v svoji kritiki civilizacije, najprejvalnejši tip v moderni družbi. Nacionalizem, vojska, težka industrija in potrošnja so že preživeli in nekoristni. Naslednji veliki korak človeštva je stopanje v svojo lastno zavest. Pravo vprašanje se glasi: „Kaj je zavestnost?“ Najinteligentnejše in najkreativnejše moramo uporabiti znanost pri raziskovanju teh vprašanj. Človek s širokim internacionalnim izkustvom, z veliko učenostjo in mnogo brezdejnimi luksuznimi produkti naše dolge in sofisticirane zgodovine, si more iz upravičenih razlogov želeti enostavnega življenja z nekoliko orodji in minimom obleke, blizu naravi. Revolucija je prenehala biti ideološko vprašanje. Namesto tega jo ljudje izkušajo prav zdaj: komunizem v majhnih skupinah, nova družinska organizacija. Milijon ljudi v Ameriki in še milijon v Evropi. Ogromen underground v Rusiji čaka, da bo prišel na dan, čez štiri ali pet let. Kako se prepoznava med seboj? Ne vedno po bradah, dolgih lasih, bosih nogah ali biserih. Znak je žareč in nežen pogled, mirnost in ljubeznivost, svežina in lahkostnost obnašanja. Moški, žene in otroci, ki vsi skupaj hočejo slediti brezčasnosti poti ljubezni in modrosti, v nežni družbi neba, vetrov in oblakov, dreves, vode, živali in trav – to je plemo.

Prevod: VZ

SEE SEE RIDER

POSKUS NE SAMO ESTETSKE DOLOČITVE

(Single plošča Erica Burdona and the New Animals je izšla leta 1967 pri „DECCA“.)

Ameriški jug v svoji govorici določa jezdec za človeka, ki beži z vzklikom: „See, see!“ – človeka, ki beži pred-prevaranim soprogom, in gre za beg, ki je na življenje in smrt, beg, ki je hiter, kolikor je konj preganjan z vzkliki: „See, see, rider!“ Ponavljajoča se in le dvakrat varirana ritmizirana tema nas vodi skozi lastno „fenomenologijo“ bežanja, ki mu le enkratna improvizacija kitare daje žarek upanja, da se bo prelevilo v potovanje, ki se je začelo iz kdovekakšnega razloga, saj bi potem dobilo smisel, s tem ko bi bilo iskanje. Toda iskanje pomeni možnost nove napake, ali samo v želji, da bi odkrival iskano, pa naj se zgodi karkoli.

Dogajanje bega ni brez substance. Obrat v njej nam bo omogočil vrnitev k izhodišču.

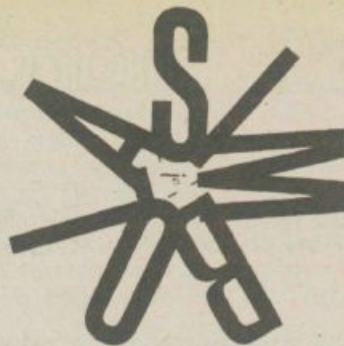
Onega dne, ko je izginila svoboda, s tem ko je bila nadomeščena s sistemom, onega dne, ki je torej trajal polna stoletja, se je začel beg, ki ni bil že po sebi samo akt nemočnega pred narado, ampak je postajal vedno očitnejše RELACIJA. Interiorizacija te relacije se izkazuje v shizofreniji. Preganjanost

ni monopol Zidov, ampak je tudi krščanska in boljševiska... določitev življenja. Preganjenost pomeni odvisnost od preganjalca in od preganjanega, pomeni določeno pot po bogu, monarhu, ustavi, zakonu, razumu, stvarnosti, kapitalu in po Pravici. Ideologija je v obračanju resnice na glavo. Pravica kot resnica, zlo kot dobro, izgubljanje kot pridobivanje, manipulacija kot volja manipuliranega... Ostane vprašanje izogmenja begu, ko le-ta še traja vprašanje postanka ob poti, ko le-ta ne vodi nikamor. In zasveti se kristalasta meditacija, ki je že samo vprašanje, ponudi se zasoplu utopično eksistiranje, razleze se toplota zavesti, ki se ji odpre pogled v lastne predele, neskončne plasti doživljanja in mišljenja, kateremu se vse omenjeno odkriva za poigravajočnost mimo že označenega in skozi že označeno, razpoznavanje preneha biti akt striktnega strukturiranja tako tistega, kar je predoločeno kot notranje, kakor tistega, kar je predoločeno kot zunanje. Toda to ne pomeni nobene „samoaretacije“, pač pa možnost, da se uzre dežela brez zaporov, da bi bilo mogoče zapore, kasarne, in sodišča podreti oz. jih naseliti z njim drugotnim, da, neobstoječim.

Tako se moramo povrniti k jezdecu, s katerim se je začel ta vpogled zato, da bi nam ne ušlo doživetje njegovih mej. Gre za meje, prek katerih ni mogoče uiti, kajti beg že pomeni pristajanje na preganjalca, pomeni dokončno nemoč, zaradi katere ni mogoče dožiti jezdec. Osmajeni jezdec mora bežati, mora iskati svobodo, za katero ve, da je ne more najti, konec je že konec življenja, krik umirajočega zaradi svinca ni klic po pomoči, je samo bolečina malega bivanja, kakor je to poezija, ki je vendarle še nekaj več. „See, see, rider – give me satisfy!“

DARKO ŠTRAJN

LOGIKA

Simbol in znak (noetično – noematično dejanje)

Nujna so bistvena pojasnila, ki jih ponavadi v teoretičnih raziskavah zaradi splošne razumljivosti besede „znak“ ni. Težko je opredeliti, kaj je znak, tako kot je ponavadi tem bolj težavno karakterizirati predmet v natančnih logičnih kategorijah čimbolj razumljiv in vsakdanji je. Kaj je lahko bolj razumljivo, kot barve – rdeče, zeleno, sinje – in kako težko jih je formulirati v natančnih pojmi. Za znak je predvsem nujno ugotoviti tisto, kar se označuje. Toda izenačevano ima lahko pomen samo za misli, ne pa za stvar. Če rečemo „Jupiter se jezi“, sploh nismo rekli, da verjamemo v obstoj Jupitra in iz tega sledeče v obstoj njegove jeze. To je za zdaj samo še miselno dejanje trditve, tetično dejanje (A) (thesis – trditev ali točneje postavitev). To tetično dejanje popolnoma zagotavlja tudi sumo pojmov za stavke in možnost samega stavka, tako kot pojmom in sojenju ali besedi in stavku sploh ni treba odražati kakršnekoli stvarnosti, ampak so lahko obenem popolnoma zakoniti elementi mišljenja in jezika, in so predmet znanosti – logike, morfologije, sintakse.

Nasprotno pa pogosto jezik sploh ne uporabljamo za to, da bi odrazili ali reproducirali stvarnost, ampak zato, da bi jo popačili, izprevrnili ali kazili. Če bi bil vsak gramatični stavek odraz stvarnosti, bi bil vsak stavek resničen. Lahko rečemo „vsi biki letijo“, in to je pravilen gramatični stavek, ki ga lahko in ga moramo preučevati v znanosti, posebej v jezikoslovju. Prav tako lahko rečemo „cilindrična krogla“; to bo uporaba besede in lahko razmišljamo kolikor hočemo o pojmu cilindrične krogle. Vse to očitno priča, da niti mišljenje niti jezik, upodobitev niti slikarstvo, vzeti sami zase, še ne kažejo na svojo resnično objektivnost, lahko pa ostajajo čisto miselne kombinacije. Zato se moramo pred tem, ko govorimo o znaku in simbolu v za nas nujnem smislu besede, ogradiati od čisto miselne in gramatične pravilnosti, ki v objektivnem smislu besede pogosto ustrezajo kakšni stvarnosti, pogosto pa ne ustrezajo nikaki, ampak jo nasprotno izprevrčajo in pačijo. Zato je neka tetična predmetnost, vzeta sama zase, za zdaj še popolnoma nevtralna pri oblikovanju pojma simbola.

Od tod je jasno: razen tetičnega akta je za vsak simbol, ki teži k objektivnemu pomenu, nujen še objektivizirajoči akt (B), ki prvič zagotavlja znaku njegov odnos do realnih stvari. Toda tudi to dejanje za znak še ni vse, ker ima lahko ta odnosnost čisto fiziološki smisel in sploh ne sledi ciljem označitve. Vsak fiziološki refleks je zasnovan na objektivizirajočem dejanju živčnega sistema ali zavesti ali na njenem obratnem odrazu in tukaj ni nobenih simbolov. Lahko gledamo nebo ali zahajajoče sonce in ob tem ali drugem celo uživamo, vseeno pa lahko imamo obenem tako zavest, ki popolnoma nič ne označuje, ampak samo sledi pozornemu opazovanju. Za znak je nujno, da je njegov predmet prav to, kar se označuje, označeni predmet. Nujna je posebna usmerjenost zavesti na ta predmet, da bi ga izločila izmed drugih predmetov, da bi ga oddaljila od vsega drugega, da bi ga fiksirala kot takega. Malo je takega objektiviranja, ki bi bilo objektiviranje nasploh. Nujna je posebna usmerjenost objektivizirajočega akta posebej na dani predmet, ne pa nasploh na kakršnekoli predmete. Nujno je intencionalno dejanje (C) zavesti (intentio – namerenost, usmerjenost, smer). Toda niti to ni zadnja karakteristika znaka.

Pri označevanju razlikujemo predmet označenja in tisto, kar v njem označujemo. Ni treba namreč označevati vsega predmeta, čeprav ga imamo pri tem v mislih celega. Nemci recimo označujejo človeka s pomočjo besede Mensch, toda Mensch je povezan z latinsko besedo mens, kar pomeni um, razum. Isti koren besede za označevanje človeka ima mnogo drugih indoevropskih jezikov. Čeprav Mensch označuje človega človeka, nič manj ne fiksira v njem same razumske sposobnosti, želeč dokazati, da je človek prvenstveno samo razumno bitje. Rimljani so uporabljali za označevanje človeka besedo homo, ki jo nekateri etimologi povezujejo s humus, kar pomeni tla, zemljo; tako bi homo označevalo zemeljsko, izhajajoče iz zemlje. Toda v vsakem primeru humanus, „človeški“, od koder v vseh evropskih jezikih izhaja beseda „humanizem“, brez dvoma povezuje človeka z zemljo, v nasprotju z germanskimi jeziki, ki ga povezujejo z intelektom.

Tako predmet označitve, fiksiran s pomočjo intencionalnega akta, še ni ves predmet, ampak samo določen moment, čeprav lahko v drugih primerih intencionalno dejanje obsega tudi ves predmet označitve. Toda celo v zadnjem primeru postaja jasno, da intencionalni akt potrebuje še drugačen akt spoznavanja, ki bi utrjeval v predmetu prav tisto, kar označuje, pa naj bo to predmet v celoti ali kakršnekoli njegov delni moment, ki nadomešča ciljno predmetnost. Intencionalni akt zavesti fiksira samo dejstvo obstoja tega predmeta, pa še nič ne govori o smiselni vsebini dejstva. Za znak je zato nujno še noematično dejanje (D) (gr. noema – misel, natančneje, misel o predmetu, misel, ki obravnava predmet, da bi ga vključila v sistem ali proces misli).

Tako kot noematično dejanje konstruira v predmetu njegovo označeno predmetnost, je naravno, da sploh obstaja noetični akt (E) (gr. noesis – mišljenje), tj. tisto dejanje označujejo misli, ki se konkretizira v noematičnem dejanju.

Vsi ti akti spoznavanja, nujni za strukturo simbola, tj. tetično, objektivirajoče, intencionalno, noematično in noetično dejanje, vseeno, kar je popolnoma očitno, ne sestavljajo celega simbola. Tetični akt bi spreminjal simbol v nekaj čisto miselnega, nasprotujočega stvarnosti, kar pa simbol nikakor ni, ker so mogoči simboli čiste stvarnosti. Objektivirajoči akt je prav tako nezadosten, ker so mogoči čisto fantastični simboli. Noematični in noetični akti vnašajo v simbol njegovo smiselno opredeljenost; toda jasno je, da ni vsaka smiselna opredeljenost obvezno simbol, čeprav smiselna opredeljenost v danem primeru znatno pogloblja idejno plastičnost simbola, ker je ne napravi dobesedno za slep fotografski posnetek.

Simbol in signifikativno dejanje

Tako lahko samo po vseh teh spoznavnih aktih govorimo o samem aktu označitve, ki prav tako ne obstaja izolirano od drugega spoznanja.

Za akt označitve je nujno, da je tisto, ki označuje, in ne le tisto, kar se označuje; pri tem označujoči sploh ni samo označujoči, ampak vsebuje tudi druge spoznavne akte. Iz vseh spoznavnih aktov, ki so mu lastni, izbira v primeru označitve nečesa prav akt označitve, zavre pa vse druge, čeprav so mu po principu lastni in jih uporablja v drugih primerih, označitve pa ne. Kar smo imenovali noematični akt, se včasih pojavlja kot splošno ime za vse spoznavne akte, pa tudi za noematičnega. Da bi lahko postali akti označitve, jih moramo do določene mere modificirati ali specificirati. Specificacija zahteva določeno preciziranje splošno noetičnega dejanja, določeno omejevanje. V čem?

Specificacija je v tem, da označujoča zavest vstopa v medsebojni stik, ki je tako blizu z označenim predmetom, da med njima že izginja vsaka razlika. Noetično spoznavanje pri tem seveda ostaja noetično, ker ne samo označuje, ampak obsega tudi druge spoznavne akte. Sicer ta njegov moment, ki označuje, obvezuje vstopa v popolno identičnost z označenim, drugače ne označuje tega, kar se faktično označuje, ampak nekaj čisto drugega; z drugimi besedami – razdre se samo dejanje označitve. Imenujemo ta moment noetično-noematičnega dejanja, ki se identificira z označenim, pri tem pa pustimo zunaj te identifikacije vse druge momentne tega akta, signifikativni (F) akt, v katerem se prvič uresničuje polnovredno dejanje označitve. Stalna struktura tega akta ali njegov zakon, je znak (signum). V tem aktu označitve je vsebovanih nemalo podrejenih aktov, ki se v običajnem spoznavanju in v jezikovni rabi pogosto razumejo kot označitve, čeprav to sploh niso. Signifikacija ali označitev ni niti postavljanje predmeta, četudi bi bil objektivni, niti njegova reprodukcija, četudi bi bila pravilna, niti mišljenje o predmetu, niti spoznavanje predmeta nasploh. To je čisto specifično dejanje; tako znak, njegov rezultat in zunanji izraz sploh ni niti čutno spoznanje ali miselna utrditev predmeta, niti zavest o njem, niti enostaven odnos do njega niti njegova predstava, niti razumevanje ali beseda o njem. Besedo lahko na primer razumemo kot znak. Seveda pa ni vsak znak beseda. Iz tega sledi, da, če je simbol, kot smo ga dognali, znak, potem mu pripadajo vse lastnosti znaka. Ni čutno zaznavanje stvari, čutna predstava stvari, njena nadčutna predstava, niti mišljenje o stvari, razumljenje stvari, objektivirajoča postavitev, miselna utrditev in niti beseda o stvari.

Simbol je arena srečanj označujočega in označenega, ki med sabo nimata nič skupnega, obenem pa je signifikacija stvari, v kateri se istovesti tisto, kar v svoji neposredni vsebini med seboj nima nič skupnega, posebej simbolizirajoče in simbolizirano. Po tej poti na začetku orisana slikovitost simbola dobiva še večjo konkretnost – semiotično dejanje (G). Trgovčev klic o svojem blagu, pisk odhajajočega vlaka, zvonci, oznanjujoči začetek ali konec kakšne zaposlitve ali dela, in celo fizična stran jezika nasploh zahtevajo zase ne le nečesa označujočega ali označenega, ampak tako fizično dejanje ali učinek, ki bi tvoril fizične znake podobne vrste. Z druge strani pa so vsi spoznavni akti, ki smo jih prikazali, nujni za označitev in simbolizacijo, ne moremo jih gledati ločeno: vzeti ločeno nimajo nobenega odnosa do znaka ali simbola. Drugače bi dobili znak, ki ničesar ne označuje, ali simbol, ki ničesar ne simbolizira. Da pisk pri odhodu vlaka ali začetek in konec dela v tovarni ne bi bil enostavno fizični pojav, ampak znak, je nujno funkcioniranje vseh teh aktov, o katerih smo govorili doslej.

Vsa ta dejanja so samo rezultat naše znanstvene, tj. čisto umske analize. V svojem normalnem funkcioniranju sploh ne obstajajo ločeno in nihče o njih skoraj ne razmišlja, ko se ukvarja z znakom. Vsi so faktično in stanovitno nekaj enotnega. Saj niti ena od treh črt, ki sestavljajo trikotnik, ni trikotnik, ki ni mehanična suma treh linij, ampak nekaj erotnega in neločljivega, sploh ne sestoji iz kakršnihkoli treh predmetov. Če vzamemo lep šopek cvetja, pri ogledovanju uporabimo verjetno desetine, če ne stotine različnih osmislenih spoznavnih aktov. Pri tem je šopek cvetov šopek cvetov in nič drugega; in da bi ga razumeli ravno kot šopek cvetov, moramo uporabiti edino in enotno smiselno dejanje, ki se nikakor ne deli na zaznavne akte posameznih sestavljajočih ga cvetov in še bolj posameznih lastnosti vsakega cveta. Ali je potem mogoče razbiti označitveni akt na deset posameznih spoznavnih aktov, ki med seboj nimajo nič skupnega?

Za označitev in tako tudi za simbolizacijo mora obstajati še kakšen obči akt, ki obsega vse doslej formulirane akte v eno in nedeljivo celoto. Ta nediferencirani akt simbolizacije, zato pa implicate, tj. nerazrešeno vsebujoč nujno, da dobimo znak, explicite akte, tj. v razrešeni obliki, imenujemo sematično dejanje (H). Ta akt ni niti označujoče in niti označeno, ampak pomensko. Kajti, če ne obstaja pomensko, ni označujočega, tako kot je na začetku nujno, da bi predmet nekaj pomenil, toda označiti ga je mogoče že potem; nič ni označenega, ker na začetku obstaja pomensko, šele potem ga bomo uporabili pri tem ali drugem predmetu, da bi postal predmet označitve. Brez podobne vrste semantičnih dejanj je popolnoma nezamisljivo pojmovanje simbola.

1) Članek je del širšega teksta o logiki simbola avtorja A. F. Leoseva. Objavljen je bil v zborniku Kontekst 1972 (založba Nauka, Moskva). Prevod iz ruščine: MP.

umetnost kot forma stvarnosti

Teza o koncu umetnosti je postala znano geslo: radikali ga razumejo kot očitno resnico; umetnost zavračajo ali ukinjajo kot del buržoazne kulture, prav tako kot odklanjajo ali ukinjajo njeno literaturo ali filozofijo. Prav lahko je to obsodbo razširiti na vso teorijo, ves um (ne glede na to, kako „kreativen“), ki ne sproži akcije in prakse, ki ne pomaga opazno spremeniti sveta, ki ne prodre — čeprav le za kratek čas — skozi univerzum miselne in fizične onesnaženosti, v kateri živimo. Glasbi to uspe s pesmijo in plesom: glasba, ki aktivira telo; pesmi, ki nič več ne pojejo, marveč vpijejo in kričijo. Da bi lahko ocenili prepotovano pot v zadnjih 30 letih, primerjajte „tradicionalni“ klasični napev in besedilo pesmi iz Španske državljanske vojne z današnjimi pesmimi protesta in izživljanja. Ali primerjajte „klasično“ gledališče Brechta s sodobnim Living Teatro-om. Priče smo ne le političnega, marveč tudi — in predvsem — umetniškega napada na umetnost v vseh njenih oblikah, na umetnost kot Formo. Razdalja in ločitev med umetnostjo in stvarnostjo sta zanikani, odklonjeni in uničeni; če hoče umetnost sploh še kaj biti, mora biti stvarna, mora biti del in področje življenja — toda življenja, ki je samo po sebi zavestna negacija obstoječega načina življenja, z vsemi njegovimi institucijami, z vso njegovo materialno in duhovno kulturo, z njegovo amoralno moralo, njegovim zahtevanim in prikritim vedenjem, njegovim delom in njegovo zabavo.

Vzniknila (ali ponovno vzniknila) je dvojna stvarnost, stvarnost tistih, ki pravijo „da“, in tistih, ki pravijo „ne“. Tisti ki so vključeni v kakršenkoli umetniški napor, ki je še veljaven, nočejo reči „da“ tako stvarnosti kot umetnosti. Toda tudi odklonitev sama po sebi je tudi stvarnost — zelo dejanska je neučakana mladina, ki je s svojimi telesi in možgani izkuzila grozote in zatirajoče udobje dane realnosti; dejanski so geti in njihovi govorniki; dejanske so osvobodilne sile po vsem planetu, osvobodilne sile Vzhoda in Zahoda, Prvega, Drugega in Tretjega sveta. Toda pomen te realnosti tistim, ki jo doživljajo, ne more biti nič več posredovan prek obstoječih jezikov in predstav — v razpoložljivih oblikah izražanja, ne glede na to, kako nove, kako radikalne so.

Gospodstvo Form

Ker tvegamo, je vizija, izkustvo stvarnosti, ki je v osnovi tako drugačno, tako antagonistično prevladujoči dejanskosti, da se zdi kot da vsaka komunikacija prek obstoječih sredstev to razliko reducira in to izkustvo popači. Ta nespravljivost s samim medijem komunikacije seže prav tako tudi do samih umetniških form, do *Umetnosti kot forme*. S stališča današnjega upora in odklanjanja se sama Umetnost pojavlja kot del in sila tradicije, ki ohranja, to kar je in onemogoča udejanje tistega, kar bi lahko ali bi morala biti. Umetnost počne to, če je Forma, kajti umetniška Forma (ne glede na to, kako *anti* — umetniška si prizadeva biti) zaustavi giba-joče, mu da mejo, okvir in prostor v prevladujočem univerzumu izkustva in prizadevanja, mu v njem določi vrednost, ter jo naredi za predmet med drugimi predmeti. To pomeni, da v tem univerzumu tako delo umetnosti kot anti-umetnosti postane *menjalna* vrednost, blago: in ravno *Blagovna oblika* kot forma stvarnosti je tarča današnjega upora. Res, komercializacija Umetnosti ni nova niti ni tako bližnjega datuma. Je toliko stara kot buržoazna družba. Proces pospeši skoraj neomejena možnost reprodukcije umetniškega dela, čistost, zaradi katere postane *oeuvre* podvrgljiv imitaciji in ponavljanju celo v svojih najboljših in najbolj vzvišenih dosežkih.

V svoji mojstrski analizi tega procesa je Walter Benjamin pokazal, da obstaja nekaj, kar nasprotuje vsaki reprodukciji, namreč avreola, ki obdaja *oeuvre*, edinstvena zgodovinska situacija, v kateri umetniško delo nastane, v kateri se izraža in ki določa njegovo vlogo in pomen. Ko *oeuvre* zapusti lastni zgodovinski trneutek, ki je neponovljiv in nepovmljiv, je njegova originalna resnica potvorjena (ali previdneje) modificirana: pridobi nov pomen, ustrezajoč (afirmativno ali negativno) drugačni zgodovinski situaciji. Zaradi novih sredstev, novih oblik percepcije in mišljenja je sedaj možno originalni *oeuvre* instrumentirati, „prevesti“, s čimer postane boga-

tejši, bolj kompleksen, prečiščen in polnejšega pomena. Kakorkoli, dejstvo je, da ni nič več to, kar je *predstavljal* umetniku, njegovi publiki in javnosti.

Vendar pa skozi vse te spremembe ostane nekaj povsem nespremenjeno: *oeuvre* sam, ki vse te modifikacije doživlja. Najbolj sodobno umetniško delo je še vedno posamično, edinstveno delo do-sodobne umetnosti. Kakšne vrste entiteta je tista, ki ostaja identična substanca vseh svojih modifikacij?

To ni zaplet: Sofoklejeva tragedija deli zgodbo o Ojdiru z mnogimi drugimi literarnimi izrazi; ni objekt slike tisto, kar se nešteto-krat povrne (kot splošna kategorija: portret moža, ki sedi ali stoji; gorata pokrajina itd.); ni snov, surovi material tisto, iz česar sestoji umetniško delo, — kar konstituira posebno in trajno identiteto nekega *oeuvre* in kar spremeni dela v umetniško delo — ta entiteta je Forma. Zaradi čistosti Forme — in samo Forme — doseže vsebina tisto samosvojost, ki jo naredi za vsebino individualnega umetniškega dela in ne katerega drugega. Način, kako je zgodba povedana; zgradba in selektivnost verzov in proze; tisto kar je *ne izrečeno*, *nepredstavljeno*, a vseeno pristno; medsebojni odnosi črt, barv in pik — to so nekateri aspekti Forme, ki odstrani, ločuje, alienira *oeuvre* od dane realnosti in ga prisili k vstopu v njegovo lastno realnost: sfero Form.

Sfera Form: to je *zgodovinska* realnost, neobrnjiva zapovrstnost stilov, oseb, tehnik, pravil — vsako nedeljivo povezano s svojo družbo in ponovljivo edino kot imitacija. Vendar so v vsej svoji skoraj neskončni različnosti le variacije *ene same Forme*, ki ločuje Umetnost od vsakega drugega produkta človeške dejavnosti. Odkar je Umetnost zapustila magični oder, odkar je prenehala biti praktična in je postala le tehnika med drugimi tehnikami — to se pravi, odkar je postala posebna veja družbene delitve dela, je prevzela nase lastno Formo, obliko lastno vsem vrstam umetnosti.

Ta Forma je ustrezala novi vlogi umetnosti v družbi: preskrbeti zabavo, elevacijo, odmor v strašni rutini življenja — predstavljati nekaj višjega, globljega, mogoče resničnejšega in boljšega, zadovoljujoč potrebe, ki niso bile zadovoljene v vsakdanjem delu in zabavi in ki zato vzbujajo ugodje. (Govorim o družbeni, objektivni zgodovinski vlogi Umetnosti, ne pa o tem, kaj predstavlja Umetnost umetniku, o njegovih namenih in ciljih, ki so povsem drugačnega reda.) Z drugačnimi, bolj brutalnimi besedami: Umetnost ni (ali ni namenjena, da bi bila) uporabna vrednost, ki naj bi jo konzumirali med vsakodnevnimi človeškimi posli; njena koristnost je transcendentne narave, koristnost, namenjena duši ali duhu, ki se ne vključi v normalno človekovo obnašanje in ki ga v resnici ne spremeni — razen točno za kratek čas elevacije, kulturivirane zabave: v cerkvi, v muzeju, v koncertni dvorani, gledališču, pred spomeniki in razvalinami mogočne preteklosti. Po odmoru se realno življenje nadaljuje: business kot vedno.

Klasična estetika

S temi potezami postane Umetnost notranja sila v (dani) družbi, vendar pa s tem *ne* tudi njena. Ustvarjena v obstoječo danost in zanjo, preskrbujoča jo z lepoto in vzvišenostjo, elevacijo in ugodjem. Umetnost pa se loči tudi od te realnosti in jo konfrontira z drugačno: lepota in vzvišenost, ugodje in resnica, ki jih Umetnost predstavlja, niso enostavno tiste, ki so dosegljive v dejanski družbi. Ne glede na to, do kolikšne mere je Umetnost determinirana, oblikovana in usmerjevana s prevladujočimi vrednotami, standardi okusa vedenja in izkustvenimi mejami, je vedno več in nekaj drugega kot olepšavanje in povzviševanje, razvedrilo in potrjevanje tega, kar je. Tudi najbolj realistični *oeuvre* konstruira lastno stvarnost: njegovi moške in žene, njegovi objekti, pokrajine, njegova glasba razkrivajo tisto, kar ostaja neizrečeno, nevideno in neslišano v vsakodnevnem življenju. Umetnost je „alienirajoča“.

Kot del *obstoječe* kulture je Umetnost *afirmativna* in jo vzdržuje; kot *alienacija* od realnosti pa je Umetnost *negirajoča* sila. *Zgodovino Umetnosti* lahko razumemo kot *harmonizacijo* tega antagonizma.

Material, snov in podatki Umetnosti (besede, zvoki, črte in barve; vendar pa tudi misli, čustva in predstave) so tako razvrščeni, medsebojno povezani, definirani in vsebovani v *oeuvre-u* da konstituira strukturalno celoto — zapro, v svoji zunanji pojavnosti, med

dve platnicama knjige, v okviru na specifičnem kraju; njena predstavitev zahteva specifičen čas, pred katerim in za katerim obstaja druga realnost — vsakdanje življenje. V svojem učinku na receptorja lahko *oeuvre* traja dalj časa in se vrača. Vendar pa bo ostalo kot vračajoča se, v sebi popolna celota, kot miselni ali čutni objekt, jasno oddeljen in ločen od dejanskih stvari. Zakoni in pravila, ki vladajo organizaciji elementov v *oeuvre-u* kot združena celota, se zdijo neskončno raznoliki, toda klasična estetična tradicija jim je dala skupni imenovalec: vodeni naj bi bili z idejo *lepega*.

Ta osrednja ideja klasične estetike se obrača tako na človeško čustnost, kot na njegovo umnost, Princip Ugodja in Princip Realnosti: umetniško delo naj se obrača na čute, da zadovolji čutne potrebe — vendar na močno vzvišen način. Umetnost naj ima pomirjevalno, umirjujočo in kognitivno funkcijo, naj bo lepa in resnična. Lepota naj bi vodila k resnici: v njej naj bi se pokazala resnica, ki se ni in se tudi ne bi mogla pokazati v nobeni drugi obliki.

Harmonizacija lepega in resničnega — kar naj bi sestavljalo nujno povezavo umetniškega dela, se je izkazala kot vedno bolj nemogoče *zlitje nasprotij*, kajti resnica se je pokazala kot vedno bolj nezdružljiva z lepoto. Življenje, človeško stanje se je vedno močnejše borilo proti povzviševanju realnosti v Formi Umetnosti.

Ta vzvišenost: primarno ni (in mogoče sploh ni) proces v umetniškovi duševnosti, marveč prej ontološko stanje, pripadajoče sami

Značaj te estetične vzvišenosti, bistven za umetnost in nerazdeljiv od njene zgodovine kot dela afirmativne kulture, je našel svojo mogoče najbolj preseneljitivo formulacijo v Kantovem konceptu o *interesseloses Wohlgefallen*: radost, ugodje, ločeno od vsake koristi, želje ali nagnjenja. Estetski predmet je kot tak brez posebnega Subjekta, ali bolje, brez kakršnegakoli odnosa do Subjekta, razen kot odnosa čiste kontemplacije — čisti vid, čisti sluh in čisti um. Edino v tem očiščenju običajnega izkustva in njegovih objektov, edino v transfiguraciji realnosti vznikne estetski univerzum in estetski objekt kot ugodje vznjujajoč, kot lep in vzvišen. Z drugimi bolj grobimi besedami: predpogoj Umetnosti je radikalen vpogled v stvarnost in pogled od nje vstran — zavrženje njene neposrednosti in neposredna reakcija nanjo. *Oeuvre* sam je tisti, ki *eksistira* in ki uspe ustvariti to represijo. Kot estetska represija je zadovoljujoč in razveseljujoč. V tem smislu je Umetnost že sama po sebi happy end — obup postane vzvišen in bolečina lepa.

Umetniška predstavitev Križanja še vedno najboljši primer estetskega preoblikovanja. Nietzsche je videl v Križu najbolj zakrito zaroto vseh časov — zaroto proti zdravi pameti, lepoti, zdravju, pogumu, duhu, vzvišenosti duše, zaroto „proti življenju samemu“ (*Antikrist* 62). Knjž kot predmet estetike razkrije zatiralno silo v lepoti in duhu Umetnosti: zarota proti „življenju samemu“.

Nietzschejeva formula prav lahko služi za pojasnilo gonila in cilja dananjšnega upora proti Umetnosti kot dela in področja afirmativne buržoazne kulture — upor, zaneten z danes neznosnim in surovim konfliktom med možnim in dejanskim, med zelo realnimi možnostmi osvoboditve in resnično zarotniškimi naporji obstoječih sil, da bi jo preprečili. Kaže da se estetska vzvišenost približuje svojim zgodovinskim mejam, da predanost Umetnosti Idealnemu, lepemu in vzvišenemu in s tem razvedrilna vloga Umetnosti žali dejansko človeško stanje. Kaže tudi, da kognitivna vloga umetnosti nič več ne ne more ubogati harmonizirajočega zakona Lepote: nasprotje med Formo in vsebino razbije tradicionalno Formo Umetnosti.

Upor proti Umetnosti

Upor proti sami Obliki Umetnosti ima dolgo zgodovino. Na višku klasične estetike je bil integralen del Romanticističnega programa; njegov prvi obupni krik je bila obtožba Georga Buechnerja, da vsa idealistična umetnost razkazuje sramotno zaničevanje humanosti. Protest se nadaljuje v obnovljenih naporih za „rešitev“ Umetnosti z uničenjem znanih, prevladujočih oblik percepcije, znane pojavnosti objekta, stvari same, ker je del napačnega, okrnjenega izkustva. Razvoj Umetnosti k neobjektivni, minimalni in anti-umetnosti je bila pot k osvoboditvi Subjekta, pripravljanje le-tega za nov svet objektov, namesto sprejemanja povzviševanja in olepšavanja že obstoječega sveta. Osvobajanje duha in telesa za novo čutnost in občutljivost, ki ne more nič več tolerirati okrnjenega izkustva in okrnjene čutnosti. Naslednji korak k living-art-u (*contradictio in adjecto*?) je Umetnost v gibanju kot gibanje. V svojem notranjem razvoju, v svojem boju proti obstoječim silam, duševnim ali telesnim, boju proti prevladi in zatiranju — z drugimi besedami, Umetnost naj bi zaradi čistosti lastne dinamike postala politična sila. Odklanja biti le za muzeje ali mavzoleje, za razstave nič več obstoječe aristokracije, za razvedrilo duše ter elevacijo mas — hoče biti resnična. Danes vstopa Umetnost v vrste upora le zato, ker *ni več vzvišena*: živa Forma, ki daje besedo, sliko in zvok Neimenljivemu, laži in njeni razgaljenosti, grozi in osvoboditvi od nje, telesu in njegovi čutnosti kot viru in sedežu vse estetike, kot sedežu duše in njene kulture, kot prvi apercipiji duhov, *Geist*.

Living Art, anti-umetnost v vsej svoji raznolikosti — ali ne pobija njen cilj nje same? Vsi ti divji napor, da bi ustvarili odsotnost Forme, da bi zamenjali realno z estetskim objektom, norčevanje iz samega sebe in iz buržoaznega kupca — ali ni že toliko frustracijskih aktivnosti del kulturne industrije in muzejske kulture? Prepričan sem, da je namen novega dejanja uničujoč, ker obdrži in mora obdržati, ne glede na to, tako minimalno, Formo Umetnosti kot različno od ne-umetnosti. Tako Umetniška Forma sama po sebi frustrira namen reducirati ali celo izničiti to razliko, da bi s tem naredila Umetnost resnično, živo, living.

Umetnost ne more postati realnost, ne more sebe udejaniti, ne da bi se pri tem kot taka sama ukinila v vseh svojih oblikah, celo v najbolj destruktivnih, najbolj minimalnih, najbolj živih, najbolj „living“. Prepada, ki loči Umetnost in stvarnost, bistvena drugačnost Umetnosti, njen iluzorni značaj je lahko zreduciran le do stopnje, do katere *realnost sama* težki k Umetnosti kot lastna Forma stvarnosti se pravi, v teku revolucije z nastankom svobodne družbe. V tem procesu bo umetnik sodeloval predvsem kot *umetnik*, ne pa kot politični aktivist, kajti umetniška tradicija ne more

Formi Umetnosti, ki zahteva organizacijo materiala v enotnost in trajno stabilnost *oeuvre-a* ta organizacija pa, taka kot je, podleže ideji Lepega. Zdi se, kot da bi ta ideja ogoljufala sam material prek umetnikove ustvarjalne moči (čeprav nikakor ne kot njegova zavestna intencija). Rezultat je najbolj očiten v tistih delih, ki so brezkompromisno direktne obtožbe realnosti. Umetnik obtožuje — toda obtožba omrtviči nasilje. Tako so brutalnost, neumnost in vojna groza vse vsebovane v Goyinih delih, toda kot slike so ujele v dinamiki estetičnega preoblikovanja — lahko jih občudujemo skupaj z veličastnimi portreti kralja, ki je nad to grozo vladal. Oblika nasprotuje vsebini in nad njo zmaga: cena za to pa je njeno omrtvičenje vsebine. Neposreden, nevzvišen (fiziološki in psihološki) odgovor: bruhanje, jok in razjarjenost, se umakne estetskemu izkustvu: primarna reakcija na umetniško delo.

biti enostavno puščena zadaj ali zavržena; tisto kar je dosegla, pokazala in razkrila v avtentičnih oblikah, vsebuje resnico *onstran* neposredne realizacije ali rešitve, mogoče celo prek vsake realizacije in rešitve.

Anti-umetnost sedanjosti je obsojena, da ostane Umetnost, ne glede na to, kako anti – se trudi biti. Nezmožen premostiti prepad med Umetnostjo in stvarnostjo ter uiti iz okovov Umetnosti – Forme uspe upor proti njej le kot izguba umetniške kvalitete: iluzorna destrukcija, iluzorno premaganje alienacije. Avtentični *oeuvres*, resnična avantgarda našega časa, je daleč od tega, da bi zameglila ta razpon, da bi *izigrala* alienacijo. Ti jo le še *povečujejo* in utrjujejo svojo nezdržljivost z dano realnostjo – do mere, ki ostro nasprotuje vsaki vedenjski uporabljivosti. Na ta način izpolnjujejo kognitivno vlogo Umetnosti (ki je njena inherentna radikalna, politična vloga), to je poimenovanje Neimenljivega, soočenje človeka s sanjami, ki jih prevara, in z zločini, ki jih pozabi. Čim hujši bo strašni konflikt med tem, kar je, in tistim, kar bi lahko bilo, tem bolj bo umetniško delo odtujeno neposrednosti realnega življenja, mišljenja in vedenja – tudi političnega mišljenja in vedenja. Prepričan sem, da današnja resnična avantgarda niso tisti, ki se obupno trudijo ustvariti odsotnost Forme in zlitje z realnim življenjem, temveč prej tisti, ki se ne umikajo pred potrebnostjo Forme, ki najdejo novo besedo, sliko in vzrok, ki so zmožni razumeti stvarnost tako, kot jo le Umetnost lahko razume – in negira. Ta avtentična nova Forma se je pojavila v delih (že klasičnih) Schoenberga, Berga in Weberna; Kafke, Joycea in Picassa; in se nadaljuje danes v takih dosežkih, kot je Stockhausenova *Spirala* in romani Samuela Becketta. Ti razvrednjujejo predstavo o koncu umetnosti.

Onstran etablrane delitve dela

V nasprotju s tem pa dananšnji living art in predvsem living teatre odstrani Formo odtujitve: z ukinitvijo distance med igralci, občinstvom in zunanjim svetom vzpostavi familiarnost in identifikacijo z igralci in njihovim sporočilom, ki hitro potegne negacijo, upor v vsakdanje življenje – kot užitka poln in razumljiv del univerzuma. Udeležba občinstva je ponarejena in je rezultat predhodne ureditve; sprememba v zavesti in obnašanju je sama po sebi del igre – iluzija je prej ojačana kot uničena.

Marx je zapisal: te okamenelosti (družbene) razmere morajo biti s petjem njihovega lastnega naprava prisiljene k plesu. Ples bo oživel mrtvi svet in ga spremenil v človeškega. Toda danes se njihov lastni napav nič več ne zdi komunicirajoč, razen v oblikah skrajne odtujenosti in ločevanja od vse neposrednosti v najbolj zavestnih in namernih oblikah *Umetnosti*.

Mislím, da je living art, realizacija Umetnosti, lahko edino dogodek kvalitativno drugačne družbe, v kateri nova vrsta mož in žena, ni več subjekt ali objekt izkoriščanja, lahko razvije v svojem življenju in delu vizijo potlačenih *estetskih* možnosti ljudi in stvari – estetski ne kot specifična lastnost nekaterih predmetov *stvari* – (*objekt d'art*), namreč kot oblike in nalini, ustrezajoči umu in razumnosti svobodnih individuov, to kar Marx imenuje „čutno polastitev sveta“. Realizacija Umetnosti, nova umetnost, je lahko razumljena le kot proces gradnje univerzuma svobodne družbe – z drugimi besedami: Umetnost kot Forma stvarnosti.

Umetnost kot Forma stvarnosti: nemogoče se je izogniti strašni asociaciji, porojeni iz te predstave, kot so velikanski olepševalni programi, umetniške podjetniške pisarne, estetske tovarne in industrijski parki. Te asociacije pripadajo praksi represije. Umetnost kot Forma stvarnosti ne pomeni olepšavanja danega, marveč gradnjo popolnoma drugačne in nasprotno stvarnosti. Umetniška vizija je del *revolucije*; je vizija Marxa: žival gradi (*formiert*) samo glede na potrebe; človek ustvarja tudi v skladnosti z zakoni lepote.

Nemogoče je konkretizirati Umetnost kot Formo stvarnosti: to bo ustvarjalnost, stvaritev, tako v materialnem kot v duhovnem smislu, stičišče večine in umetnosti v vseobči obnovitvi okolja, stičišče mesta in dežele, industrije in narave – potem ko bodo vsi osvobojeni grozt trgovskega izkoriščanja in olepšavanja, tako da Umetnost ne bo več mogla služiti kot poslovni stimulans. Očitno sama možnost ustvaritve takega okolja zavisi od popolnega preoblikovanja obstoječe družbe: nov način in novi cilji proizvodnje, nova vrsta človeškega bitja kot proizvajalca, konec igranja, etablrane družbene razdelitve dela in zabave.

Ali bo taka realizacija Umetnosti implicirala razvrednotenje tradicionalnih umetnosti? Z drugimi besedami, ali bo implicirala atrofijo zmožnosti njihovega spoznanja in uživanja, atrofijo umske zmožnosti in čutnih organov za doživljanje umetniških del preteklosti? Sam predlagam negativen odgovor. Umetnost je transcendentna v smislu, ki jo razlikuje in ločuje od vsake vsakdanje stvarnosti, ki si jo lahko predstavljamo. Ne glede na to, kako svobodna bo družba, bo vseeno prizadeta z nujnostjo – nujnostjo dela, boja proti smrti in bolezni, pomanjkanju. Tako bodo umetnosti obdržale izrazne oblike, ki so jim lastne – in lastne samo njim: izrazne oblike lepote in resnice, nasprotujoče tistim v stvarnosti. Tudi v najbolj nemogočih verzih tradicionalne drame, tudi v najbolj nemogočih opernih arijah in duetih je neki element upora, ki je še vedno aktualen. V njih je nekaj zvestobe človekovim strastem, nekaj svobode izraza v izzivanju vsakdanje pameti, jezika in obnašanja, ki kliče na odgovor in nasprotuje etablrani načinu življenja. Krepost te drugačnosti je vzrok, da bo Lepo v tradicionalnih umetnostih obdržalo svojo resničnost. In ta drugačnost ne more biti in ne bo ukinjena z družbenim razvojem. Nasprotno: kar bo ukinjeno, bo njeno *nasprotje*, t. j. lažno in konformistično, lagodna recepcija (in ustvarjanje!) umetnosti, njena ponarejena integracija z Etablismejem ter njena harmonizacija in povzviševanje zatirajočih razmer. Takrat bodo ljudje mogoče prvič *uživati* neskončno žalost Beethovna ali Mahlerja, kajti presežena in ohranjena bo v realnosti svobode. Mogoče bodo ljudje tedaj prvič videli z očmi Corota, Cezanna ali Moneta, kajti percepcija teh umetnikov je to stvarnost pomagala oblikovati.

+Termin Umetnost (z veliko začetnico) uporabljam v smislu, ki vključuje ne le vizualne umetnosti, marveč tudi literaturo in glasbo. Termin Forma (z vel. zač.) uporabljam v smislu tistega, kar definira Umetnost kot Umetnost, se pravi bistveno (ontološko) drugačno ne le od (vsakodnevne) stvarnosti, marveč tudi od drugih manifestacij duhovne kulture, kot na primer znanosti in filozofije.

Prevod: ALEŠ ERJAVEC

Prevedeno iz New Left Review
št. 74 (7/8 1972)

ideologija ■ brez ■ zgodovine

„Glede na to, da imamo opravka z idejo duha, motreč v svetovni zgodovini svet samo kot njegov pojav, se, če hodimo skozi preteklost, pa naj bo ta še tako velika, ukvarjamo s sedanjim, ker ima filozofija, ukvarjajoča se z resničnim, opraviti z večno sedanjim. Vse v preteklosti je neizgubljeno, ker je ideja prezentna, duh nesmrten, t. j. on ni propadel in ne, da še ni, ampak je bistveno sedaj. Tako je že s tem izrečeno, da sedanja oblika duha zajema vse predhodne.“

(Hegel, Filozofija zgodovine)

Suverenost uma je bila edina hipoteza v filozofiji zgodovine. Lahko mirno rečemo, da je to edino „odprto“ mesto pri Heglu. Vendar tudi ta odprtost je tipično heglowska.

Kajti svoj paralelizem zgodovine in uma utemeljuje edino v umu, zaradi česar se tudi tista neskončna razlika med tistim na sebi in za sebe mora pokazati samo kot abstraktum neosvobojenega kakor tudi neprosvetljenega pojma. Nasprotje med nujnostjo in svobodo, katerega si ta um prizadeva prevladati, nasprotje prirode in pojma pri Heglu ni prevladano z razlikovanjem, ki prirodno odtuja v prostoru, a zgodovinsko v času, ampak je z idejo zvijačnega uma, ki to kaotično, zgodovinsko nujnost kaže kot samorazvoj svobode. Idejo tega samorazvoja Marx prevzame od Hegla, še več, ta ideja samorazvoja je bila „neposredna teoretična predpostavka novega materialističnega razumevanja.“ Vendar je to prevzemanje tudi tokrat kri-

tično. Kajti ta suvereni um je za Marxa – ideološki um, glede na to, da je vedno brezkonfliktno povezan s svojim nasprotjem, glede na to, da stvarno odtujitev prikazuje kot odtujitev uma – je ideologija. Na ta način je Marx ravno dejstvo (stvarne) odtujitve odkril kot temelj vseh ideoloških oblik. Zato tudi Marxova kritika Heglovega razumevanja zgodovine raste predvsem prek kritike mladoheglavske revizije Hegla v kritiko ideologije nasploh. Pri tem je potrebno poudariti, da za razliko od njegovih revizionistov Marx – Heglu ni oporekal vpogleda v dejstvo, da se napredek v zgodovini dogaja kot rezultat prevladovanja „drugo-biti“, t. j. stvarne odtujitve, kakor tudi tega, da je ta rezultat v osnovi negativen. „Tisto, za čimer duh stvarno teži, je ostvaritev njegovega pojma, toda pri tem si on ta cilj umika iz svojega lastnega vidika IN JE POŠOSEN TER ZADOVOLJEN V TEJ ODTUJITVI SAMEGA SEBE.“ Hegel je medtem tudi ob svojem odkritju realnih zgodovinskih protislovij kot tistega, kar giba razvoj v zgodovini, ostal v mejah svojega pojmovnega determinizma, kajti on je tisto silo zgodovinskih protislovij, ki se zgoščuje v tej odtujitvi človeka od lastne človečnosti – povlekel v silo pojma. Pojem je gibalno razvoja v zgodovini, nujnost je premagana z nujnostjo, kajti nikakršna prirodna nujnost se ne more zoperstaviti sili pojma. Glede na to, da je, z drugimi besedami, zgodovina samorazvoj duha, dejanje duha, more le-to biti razrušeno edino z mišljenjem. Stvarnemu zgodovinskemu razvoju predhodi razvoj pojma, zgodovina je teodicija pojma.

Ta nauk o zgodovini kot samorazvoju duha predstavlja razen tega teoretično osnovo tistega dualizma, katerega je Marx kritiziral kot dvojno zgodovino: ezoterično in egzoterično zgodovino. Dojetje te dvojnosti je začetna točka Marxove kritike, glede na to, da odkrije to dvojnost kot osnovno

značilnost ideološkega mišljenja. Iz te dvojnosti se namreč Heglov zgodovinski um razkriva kot nosilec ideologizacije v zgodovini, kajti on človekovo ločevanje, odtujevanje od uma, njegovo brezumje, predstavlja kot predpogoj njegove zgodovinske akcije. Na ta način se zvičajni um, ki se ljudi in narodov poslužuje kot sredstev, obelodanja kot bistvo ideološkega uma, ki uspeh svoje zgodovinske misije utemeljuje ravno z dejstvom te človekove odvisnosti, t.j. odtujitve od uma, zaradi česar se človek tudi reducira na golo sredstvo njegove zvičajne volje. To da je človek podrejen in odvisev, da je spremenjen v sredstvo (kljub Heglovemu opozorilu, da se ta zvičajni um naslanja samo na umno v človeku) – v sredstvo njemu odtujenega in nadrejenega uma, ki človeku vlada, namesto da bi mu služil, je za Marxa bistvo vsake ideologije. Ko si torej Hegel prizadeva, da bi človekovo zgodovino napravil za egzoterično zgodovino, tedaj le-ta ne more biti drugača kot ideologija, t.j. zgodovina misli o človeku ali misel človeka, ideologija – namesto zgodovina človeka. Ker ima ta zgodovina, razumljivo, za svojo osnovo dvojnega odtujenega človeka, ravno tistega človeka, kateremu um (ideologija) vlada, namesto da bi mu služila.

Ideolog zgodovine, kakršen je bil Hegl in še bolj njegovi malomumni revizionisti, zato v zgodovini more videti samo napredek uma, a bistvo zgodovinske spremembe edino v reformi zavesti, t.j. v vzpostavljanju NEKE IDEOLOŠKE DOGME. Zatorej je lahko svoboda, do katere ta ideološki um vodi ljudi, samo varljiva svoboda oziroma ideologija svobode, popovščina svobode. Torej tudi trditve, da je osnovna redukcija, ki jo je Marxova kritika Filozofije zgodovine izvršila, bila redukcija njenega idealizma na antropologijo, ni brez razpisa, četudi je v osnovi točna.

Kajti sprejemljiva je samo ob pogoju, da je ta (Marxova) antropološka redukcija osvojena vseh ideoloških omejenosti, t.j., da je ona sama NEGA-TIVNA ANTROPOLOGIJA. Po drugi strani je ravno antropologija najpogostejše zlorabljana za ideologizacijo zgodovine. V tem smislu je Marx zabeleži: „Individue, ki niso podrejene delitvi dela, filozofi, so sebe predstavili kot ideal pod imenom „CLOVEK“, a celokupni proces, ki smo ga prikazali, so dojeli kot proces razvoja „CLOVEKA“, tako da so dosedanjim individuum na vsaki zgodovinski stopnji podtikali tega CLOVEKA in ga prikazovali kot gibalno silo zgodovine. Celokupni proces je tako razumljen kot proces samoodtujitve človeka, a to izhaja predvsem iz tega, ker je bil po-prečni individuum kasnejše stopnje vedno podtakanjen prejšnjim stopnjam, a kaksnejša zavest prejšnjim individuum. S takšnim obračanjem, ki že na začetku abstrahira od stvarnih pogojev, je bilo mogoče pretvoriti celotno zgodovino v proces razvoja zavesti.“

Očitno je, da je Marxova antropologija zgrajena na kritiki antropologije in da njegova redukcija Heglovega zgodovinskega idealizma na antropologijo pomeni zavračanje vsake antropologije (ne torej le Feurbachove) – kot teorije, ki je vedno samo abstrakcija človeka in na abstrakciji zgrajeni človek. V tem smislu tudi Marxove teze, da je človek tvorec in ne sredstvo zgodovine, ni mogoče razumeti absolutno, ampak zgodovinsko, ker ni človek, ampak historični človek tvorec zgodovine in to zopet ne zgodovine nasploh, ampak svoje (človeške) zgodovine. Drugače povedano, med človekom in zgodovino ne obstoji enostranski odnos akcije, ampak ustvarjalni odnos interakcije, ravno kakor med človekom in naravo ali človekom in delom. „Narava, ki nastaja v človeški zgodovini v aktu nastajanja človeške družbe – stvarna človekova narava –, je zato narava, kakršna nastaja s pomočjo idnustrije, četudi v odtujeni obliki – RESNIČNA ANTROPOLOŠKA NARAVA.“

Da je torej Marxova antropologija negativna antropologija – to pomeni edino, da gre za historično antropologijo, t.j., da sploh ne gre za antropologijo razen v tem negativnem (historičnem) smislu. Zato je razumevanje Marxovega dojemanja zgodovine kot tudi njegove kritike Hegla, daleč odločilnejše kakor ta redukcija Heglovega idealističnega nauka (o zgodovini) na antropologijo, s katero navadno začenja Marxova redukcija Heglove razlage zgodovine na ideologijo. In to iz enega razloga. Interpretacija, ki v Marxovi kritiki nahaja predvsem pozicijo antropologije, vodi v zablodo (najpogostejše), da je Marxova teorija zgodovine pozitivna teorija, od koder dalje sledi opazka o njeni metafizičnosti, ker baje ta teorija trdi paralelizem uma in zgodovine, pa da je stanje komunizma pozitivno stanje itd. Temu nasproti interpretacija, ki izhaja od ideologije, ugotavlja, da ideologija proletariata ne more biti nikakršna teorija o zgodovini, ker je v bistvu vsaka ideologija – brez zgodovine. Ideologija proletariata, glede na to, more biti samo negativna teorija zgodovine, in zato konec vsake ideologije, kajti ona ne zatruje paralelizema zgodovine in uma, ampak edino paralelizem zgodovine in ideologije. Ravno zato je vsaka filozofija zgodovine ideologija, Marxova filozofija zgodovine pa je mogoča edino kot kritika ideologije nasploh.

Osnovno njeno stališče je, „DA JE MOGOČE SKLADNOST SPREMINJANJA OKOLIŠČIN IN ČLOVEŠKE DEJAVNOSTI ALI SAMOSPREMENBE DOJETI IN RACIONALNO RAZUMETI SAMO KOT REVOLUCIONARNO PRAKSO“ (tretja teza o Feuerbachu). Vendar iz dejstva te skladnosti ideologija medtem izvaja premoč zvičajnega uma, misterij samoostvarjanja ter sebe predstavlja kot stvarnost zgodovinskega gibanja, prevzemajoč nase – od človeka – odgovornost za njen smisel. Tako se kaže, da odpornost ideološkega mišljenja proti spremembi izvira od tod, od koder izpeljuje svojo eksistenco (tako se predstavlja) iz dejstva „zgodovinskega smisla“. Iz dejstva smisla namreč, ki že obstoji izven človeka, t.j. za njegovim hrbtom. Marx kaže, kako je ta slika sprevrjena, kajti v njej se dejstvo stvarne človekove odvisnosti odlikuje kot stvarnost njegove svobode. „Vsestranska odvisnost, ta stihijška oblika svetovno-zgodovinskega vzajemnega delovanja individuumov, se spreminja zaradi KOMUNISTIČNE REVOLUCIJE v kontrolo in zavestno vladanje nad silami – ki so nastale z vzajemnim delovanjem ljudi, VLADAJE LJUDEM IN JIM IMPONIRALE KOT TUJE SILE.“ Sodeč po tem mestu, na katerem se koncentriira Marxovo razumevanje zgodovine, se le-to sploh, razen po negativni (historični) formulaciji, ne razlikuje od Heglovega, katerega smo malo prej navedli. Izkustvo Hegla in Marxa je obema skupno. Zvičajni um, ki kot tuja sila vlada ljudem in jim imponira, je zgodovinska stvarnost meščanske družbe. To mesto pa medtem ravno tako kaže, da je v odnosu do Hegla Marxova teorija zgodovine negativna (historična), ker le-ta tistega kar obstoji, tega odtujenega meščanskega uma kapitala in tržišča, ne priznava za zgodovinsko, čigar obstoj nasprotno pogojuje s komunistično revolucijo. In tu se dogaja bistveni obrat od ideološke (ideologije) k umni (človeški) zgodovini. Ker kakor se pri Heglu ta ideološki um izdaja za suverena zgodovine, tako se pri Marxu vrača k ljudem, se deideologizira, tako da iz zgodovine uma, zgodovine ideologije, uma nad zgodovino – nastaja umna (človeška) zgodovina. Na ta način je deideologizacija zgodovine pogojena z njeno razodtujitvijo, tj. z revolucioniranjem. Kajti ne samo, da delavec postaja sredstvo pod oblastjo te nui-

nosti, ampak tudi kapitalist, sledeč zakonom tržišča, se ni zmožen le-tem postaviti po robu.

Tako se izkazuje, da ideologija za Marxa ni bila samo zavestno varanje razrednih ideologov, ampak ravno razredna zavest, ki sledi svojim lastnim zakonom in si na ta način kakor zvičajni um deli usodo s svetom, kateremu vlada. Ideologija je torej izraz in posledica odtujitve človekovega bista in njegove eksistence. Izražajoč to dejstvo kot um meščanske zgodovine Hegel zares ni bil nič drugega kakor ideolog te zgodovine in tega sveta, ker je neki v temelju parcialni, nezgodovinski um navrgel kot um zgodovine. Zvičajnost tega uma, ki se, četudi omejen in umirajoč, izdaja za demiurga človeške zgodovine, sploh kaže na to, da je njegovo bistvo (zvičajnost) ideološko. To razen tega upravičuje Marxovo redukcijo tega baje uma na ideologijo.

Do tega zaključka je Marx namreč prišel postopoma in predvsem tako kot do ostalih svojih odkritij z ANALIZO DELA (PROIZVODNJE). Tako Marx piše: „Morala, religija, metafizika in ostala ideologija ter njim ustrezajoče oblike zavesti NE MOREJO SE NAPREJ OBDRŽATI VIDEZA SVOJE SAMOSTOJNOSTI. ONE NIMAJO ZGODOVINE, NIMAJO RAZVOJA, AMPAK LJUDJE, KI RAZVIJAJO SVOJO MATERIALNO PROIZVODNJO SPREMINJAJO SKUPAJ S SVOJO STVARNOSTJO TUDI SVOJE MIŠLENJE IN PROIZVODE SVOJEGA MIŠLENJA... TAKOJ KO SE POKAŽE TA AKTIVNI PROCES ŽIVLJENJA, ZGODOVINA PRENEHA BITI ZBIR MRTVIH DEJSTEV, TAKO KOT PRI EMPIRISTI, KI SO TUDI SAMI ŠE ABSTRAKTA ALI IMAGINARNA AKTIVNOST IMAGINARNIH SUBJEKTOV, KAKOR PRI IDEALISTI.“

Ekzoterična zgodovina zvičajnega uma torej ni zgodovina, kajti kot ideologija zgodovine ne more obdržati videza svoje samostojnosti – to je odločilna Marxova pripomba. Njen koren je nasproti njeni zavesti, kakor tudi koren vsake ideologije, povsem profan – delitev dela oziroma odtujeno delo.

„Delitev dela postaja stvarna delitev šele s trenutkom, ko nastopi delitev na materialno in duhovno delo, začenši od trenutka, ko si ZAVEST STVARNO LAHKO PREDSTAVLJA, DA JE NEKAJ DRUGEGA, KAKOR ZAVEST O OBSTOJEČI PRAKSI, DA MORE STVARNO NEKAJ PREDSTAVLJATI OB TEM, DA NE PREDSTAVLJA NIČESAR STVARNEGA.“

Stvarni temelj zgodovine kot tudi vsake filozofije zgodovine oziroma ideologije je torej razdeljeno, odtujeno delo, t.j. gibanje dela, ki v svoji odtujeni obliki kot kapital skriva v sebi osnovno zgodovinsko protislovje med proizvodnimi silami in proizvodnimi odnosi. „Dobimo torej samo en rezultat: da ti trije momenti, PROIZVAJALNA SILA, DRUŽBENO STANJE in ZAVEST morejo in morajo stopiti med seboj v protislovja, kajti delitev dela omogoča ravno s stvarnim, da pripadejo duhovna in materialna dejavnost, zadovoljstvo in delo, proizvodnja in potrošnja različnim individuum, a možnost, da ne pride do protislovij, leži samo v ponovni ukinitvi delitve dela.“

Heglova filozofija zgodovine izraža torej vso osnovno zgodovinsko protislovnost na svoj ideološki način, z zdvajanjem zgodovine na eksoterično in ezoterično zgodovino. Zgodovina zvičajnega uma medtem za Marxa ni nič drugega kakor ideologija (ekzoterična zgodovina), kajti le-ta je v temelju RAZREDNA ZGODOVINA, zgodovina meščanske družbe, njenega vladajočega razreda, kakor tudi misel njene vladavine. Marxu tako ni težko v Heglovi teoriji zvičajnega uma prepoznati ta um kot vladajočo misel, razredno ideologijo in misel razredne nadvlade. Naše prepričanje, da je akcent Marxove kritike Hegla v celoti, je upravičeno s tem, da ta akcent ni bil postavljen na antropologijo, marveč na ideologijo, ker je, kakor kaže to mesto. Heglova antropologija samo naravna posledica njegove ideologije. „Sedaj je,“ nadaljuje Marx, „zopet mogoča ponovna vrnitev k proizvodalcem pojma, k teoretičnim, IDEOLOGOM IN FILOZOFOM, in tedaj pridemo do rezultata, da so filozofi – misleci kot takšni vladali zgodovini – rezultat – katerega je, kot smo videli, izrekel že Hegel.“

Heglova Filozofija zgodovine je zato za Marxa najčistejši izraz ideologije meščanske družbe oziroma njenega vladajočega razreda (pri mladoheglovskih nemških purgerjev), kajti njeno vladanje prikazuje kot vladanje „čiste misli“. Za Marxa ideologija ni bila isto kot politična ideologija, politika je samo ena od oblik ideološke alienacije, v sami osnovi je bila zanj ta ideologija ravno ta Heglova čista misel, ki je zmožna slediti svojim lastnim zakonom samo zato, ker je meščanski svet, katerega stvarnost zvesto odlikuje, v tej meri brez zgodovine in bodočnosti, da njegova reprodukcija ne more več biti zgodovinska, ampak samo krožna, ideološka reprodukcija. Heglova Filozofija zgodovine je samo najvišji izraz nehistoričnosti meščanske družbe, ideologija konca pri Heglu je zato konec meščanskega sveta in konec ideologije nasploh. To dejstvo je Marx jasno izrazil: „Zgodovina ni nič drugega kakor niz posameznih generacij, od katerih vsaka eksploatira materiale, kapitale, proizvodne sile, katere podeduje od svojih predhodnikov, in zato na eni strani nadaljuje podedovano dejavnost v povsem spremenjenih okoliščinah in s popolnoma spremenjeno dejavnostjo oblikuje stare okoliščine na drugi strani, kar je mogoče spekulativno obrniti tako, da se kasnejša zgodovina naredi za smoter prejšnje.“ Na tem spekulativnem obratu je Hegel meščansko stvarnost proglasil za smoter zgodovine, ta sedanja oblika duha zajema vse predhodne. Toda on je v resnici, četudi pojmovno, izrazil ključno zgodovinsko protislovje, ki je bilo in ostaja protislovje med nujnostjo in svobodo, med zgodovino, ki ji vlada slučaj, volja zvičajnega uma, in zgodovino, ki jo določa svoboda.

Razlika med njima pa ni pojmovna, ampak historična, ker je zgodovina meščanskega sveta tudi kot odtujena – človeška zgodovina – človeška zgodovina in v tem človeškem smislu zgodovina svobode. „RAZLIKA MED OSEBO IN SLUČAJNIM INDIVIDUOM NI SAMO POJMOVNA RAZLIKA – AMPAK ZGODOVINSKA.“

Filozofija zgodovine je torej resnična samo ob pogoju, da ni ideologija, t.j. da je ostvarjena ideologija, ker „sama ideologija ni nič drugega kot ena stran te zgodovine“, a njun skupni temelj je – revolucija.

Filozofija zgodovine je torej – revolucija, a njena ideologija – ideologija brez zgodovine, kajti tudi njeni nosilci so „ljudje, popolnomo svobodni lastnine“.

Prevedel Darko Š.

Opomba prevajalca: V citatih je možna kakšna netočnost, ker avtor ni navedel mest, ki jih citira, in je tako bilo nemogoče (v kratkem času, v katerem je bilo potrebno to prevesti) preveriti citate v slovenskih prevodih ali v nemških izvirmikih.

NK RŠ ~ 3BUNA

NK RŠ — 3 BUNA: MORALNI ZMAGOVALCI NOGOMETNEGA TURNIRJA (25. maja v ŠN). (By the way — najboljša gol razlika: 9:4!). Od leve proti desni stojijo Feo, Brači, Jadri, Pavle Z., Igor, Jaša, Črt, Frane, Cvetka; čepijo (tokrat od desne proti levi) Osa, Serdžo, Walter, Zdravc, Miha, Rado, Tomaž, Pavle G.; kdo pa leži? Leži Pungi.

(P. S. Manjka Edi, ki je slikal).

Nadaljevanje s 3. strani
skim listom je povzročila že pričakovano „dobrososedsko“ dopisovanje med listi, ampak to ni nič; Resnično spremembo bi pomenilo kritično odpiranje vseh listov za celotno Jugoslavijo, toda v praksi dvorjenja republiškim centrom politične moči je to nepotrebno, ker je obstoj listov vezan nanje, ne pa na resnično preverjanje celotne družbe. Navsezadnje pa je tudi to nepomembno, ker bi bilo sicer drugače.

Tako smo na koncu prišli do sklepa, da je bil letošnji koncept v obstoječem stanju ne pomemben. Povzročil je veliko jeze in čisto osebne zamere, čeprav se je že večkrat pokazalo, kako nevpilne so

v Tribuni izrečene kvalifikacije, še večkrat pa, da so bile točne. Tovarišu, ki je razočarano rekel, „da gre Tribuna po starih poteh,“ bi predpisal klinično dozo optimizma. Kajti očitno je, da je Tribuna zmeraj znova soočena s svojo nepomembnostjo, osamljenostjo, da pa se do realizacije koncepta kar ne more dokopati. Samo nepoboljšljivi birokrati imajo zmerom tako zelo prav, da se pač nikoli ne morejo zmotiti, in dano obljubo izpolnijo, četudi je ne morejo.

Za zdaj pa CIAO, CARI AMICI! Podnebje je poleti jako vroče in vsi bomo zelo zelo leni.

MARJAN PUNGARTNIK